

*Ennakkoarvion laatiminen
rahoitusinstrumenttien
käyttöönottamisesta Euroopan
meri- ja kalatalousrahastosta*

Lokakuu 2019

Henrik Sjöblom, Mikko Halonen, Katja Lähdesmäki-Josefsson, Mari Saario, Pasi Rinne, Minna Kuusisto, Juuli Laine
Gaia Consulting Oy

Tiivistelmä

Meri- ja kalatalouden kehittämisessä nähdään selkeää kansallista potentiaalia, mutta samalla useat haasteet vaivaavat alan kestävästä kasvusta. Myös tuore hallitusohjelma (2019) tunnustaa useita mahdollisia toimenpiteitä kestävä kalatalouden edistämiseksi. Keinoina mainitaan mm. kotimaisen kalan edistämishojelman laatiminen, ympäristölupajärjestelmän kehittäminen, kalatalouden tutkimuksen ja tuotekehityksen tukeminen, kalanjalostuksen tuominen investointituissa samalle viivalle muun elintarviketeollisuuden kanssa sekä uudenlaisten rahoitusvälineiden kehittäminen alan uudistumisen edistämiseksi.

Kansallisten politiikkalinjausten ja toimenpiteiden lisäksi toimialan kehitystä pyritään edistämään EU:n yhteisen kalastuspolitiikan kautta. Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) kautta edistetään rahoitusinstrumentein yhteisen kalastuspolitiikan ja yhdenmetyt meripolitiikan täytäntöönpanoa. Rahoitusinstrumenttien käyttöönoton jäsenmaissa on yleisasetuksen mukaan perustuttava ennakoarviointiin.

Tämä ennakoarviointi toteaa, että selkeillä, pitkäjänteisillä ja päättävillä julkisen sektorin toimenpiteillä on mahdollista mobilisoida yksityistä rahoitusta kestävä ja taloudellisesti kannattavan liiketoiminnan kehittämiseen kalatalouden toimialalla. Finanssialan toimijat eivät kuitenkaan lähde investoimaan, mikäli epävarmuustekijöitä on liikaa. Rahoitussektori asettaa yleensä rahoituksensa myöntämiselle ehtoja, kuten kannattavaa pitkäjänteistä toimintaa, jossa kassavirrat ovat vakaalla pohjalla. Velkarahoitusta ei normaalisti myönnetä ilman turvaavia vakuuksia. Tällä hetkellä kalatalouden toimialalla Suomessa on useita merkittäviä epävarmuustekijöitä, joiden pohjalta on perusteltua suositella julkisilla varoilla rahoitettuja rahoitusinstrumentteja markkinahäiriöiden asteittaiseksi poistamiseksi, tarvittavien muutosten aikaansaamiseksi toimialan arvoketjun eri osissa sekä kokonaisuutena kestävä kalatalouden turvaamiseksi tulevaisuudessa.

Ennakoarvioinnin johtopäätöksenä on aktiivisesti pyrkiä hyödyntämään EMKR:n tarjoamia mahdollisuuksia ja tuoda markkinoille rahoitusinstrumentteja, jotka palvelevat Suomen kalatalouden erityispiirteitä sekä auttavat ratkomaan rahoitukseen liittyviä pullonkauloja, kuten kalastustoiminnan jatkuvuuden rahoittaminen. Arvioinnin perusteella voidaan suositella investointistrategian vaiheittaista toimeenpanoa, joka sisältää i) välittömiä toimenpiteitä ja pilotointia jo tämän ohjelmakauden lopulla 2019–2020, sekä ii) toimenpiteitä, jotka palvelevat tulevan 2021–2027 ohjelmakauden suunnittelua ja kansallista päätöksentekoa.

Ennakoarvioinnin tunnistamista eri rahoitusinstrumenteista (vakuusinstrumentti, riskinjakolainainstrumentti ja yhteissijoitusinstrumentti) ensimmäisessä vaiheessa olisi perusteltua edetä erityisesti vakuusinstrumentin tarjonnan käynnistämiseen. Investointistrategian jalkauttamisen osana suositellaan myös selvityksen toteuttamista siitä, onko tunnistettujen rahoitusinstrumenttien rahoittaminen toteutettavissa kansallisella rahoituksella, suuntaamalla nykyisiä ja/tai uusia varoja kalatalouden rahoittamiseen. Ottaen huomioon toimialan moninaiset kehityshaasteet ja merkittävä kasvupotentiaali, on kriittistä, että EMKR-rahoituksen hyödyntäminen kyetään nivomaan saumattomasti yhteen alan muiden kehittämistoimenpiteiden kanssa.

SISÄLLYSLUETTELO

Tiivistelmä

1. Johdanto	2
1.1 Arvioinnin tausta.....	2
1.2 Tavoitteet ja sisältö	4
1.3 Menetelmät ja rajaukset	5
2. Kalatalouden markkinat	8
2.1 Kalatalouden kehityssuunnat ja tavoitteet	8
2.2 Kalatalouden koko, jalostusarvo ja yritys rakenne	10
3. Markkinahäiriöiden analyysi	14
3.1 Rahoituksen tarjonnan analyysi	15
3.2 Rahoituksen kysynnän analyysi	26
3.3 Yhteenvedo markkinoiden toimivuudesta.....	32
4. Oppeja muista maista.....	36
4.1 Vielä rajallinen määrä verrokkeja	36
4.2 Viron kokemukset lähemmässä tarkastelussa	38
4.3 Kokemusten hyödyntäminen rahoitusinstrumentin suunnittelussa Suomessa.....	39
5. Ehdotettu investointistrategia ja rahoitusinstrumentit	41
5.1 Ehdotettu investointistrategia ja instrumentit.....	41
5.2 Instrumenttien hallintorakenteiden vaihtoehdot	46
6. Rahoitusinstrumentin lisäarvo ja yhdenmukaisuus	48
6.1 Rahoitusinstrumentin lisäarvo.....	48
6.2 Yhdenmukaisuus.....	52
6.3 Ennakoarvioinnin ajantasaistamisen määräykset	54
7. Suositukset.....	55
Liite 1. Kysely ja haastatellut tahot	59
Liite 2. Ennakoarvioinnin sisältötavoitteet.....	63
Lähdeluettelo.....	65

1. Johdanto

1.1 Arvioinnin tausta

Meri ja kalatalous merkittävien haasteiden edessä

Meri- ja kalatalouden kehittämistä ohjaavat useat strategiat niin EU:n kuin kansallisellakin tasolla. EU:n ja kansallisissa tavoitteissa korostuu kestävä kalastus toimialan perustana. Yleisesti EU:ssa peräänkuulutetaan terveellisiä ja ravintoarvoiltaan korkea-arvoisia tuotteita, sekä raaka-aineiden parempaa prosessointia ja tuotteiden markkinointia. Sekä EU:n että Suomen tasolla korostetaan laadukkaamman tiedon keräämistä ja hallintaa sekä tieteellisen osaamisen edistämistä valvontaa ja päätöksentekoa varten.

Kalatalous on olennainen osa sinistä biotaloutta, eli uusiutuvien luonnonvarojen kestävää käyttöä. Siniseen biotalouteen, sinisen biotalouden kansallisen kehittämissuunnitelman 2025 mukaan, kytkeytyy myös merkittävää liiketoimintapotentiaalia liittyen esim. vesihyvinvointiin ja -palveluihin, vesiosaamiseen ja teknologioihin sekä energiaan, ravinteisiin ja teolliseen symbioosiin. Vesiosaamisella ja teknologialla, teollisella symbioosilla ja ravinteiden kierrätyksellä voidaan puuttua myös kalatalouden kriittiseen menestystekijään, eli veden hyvään tilaan.

Suomen uusi hallitusohjelma (pääministeri Rinteen hallitusohjelma, 6.6.2019)¹ tarjoaa selkeää tukea ja tunnistaa mahdollisia toimenpiteitä kestävä kalatalouden edistämiseksi. Keinoina mainitaan mm. kotimaisen kalan edistämishojelman laatiminen, ympäristölupajärjestelmän kehittäminen, kalatalouden tutkimuksen ja tuotekehityksen tukeminen sekä uuden teknologian kehittäminen (mm. kohdistamalla Euroopan meri- ja kalatalousrahaston EMKR-rahoitusta), kalanjalostuksen tuominen investointituissa samalle viivalle muun elintarviketeollisuuden kanssa, sekä uudenlaisten rahoitusvälineiden kehittäminen alan uudistumisen edistämiseksi.

Tässä kontekstissa Suomen Maa- ja metsätalousministeriön päätös laatia Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen N:o 1303/2013 (myöhemmin yleisasetus) mukainen ennakoarvointi EMKR rahoitusinstrumenttien käyttöönottoon liittyen on temaattisesti ja ajallisesti perusteltua.

Yhteinen kalastuspolitiikka ja Euroopan meri- ja kalatalousrahasto

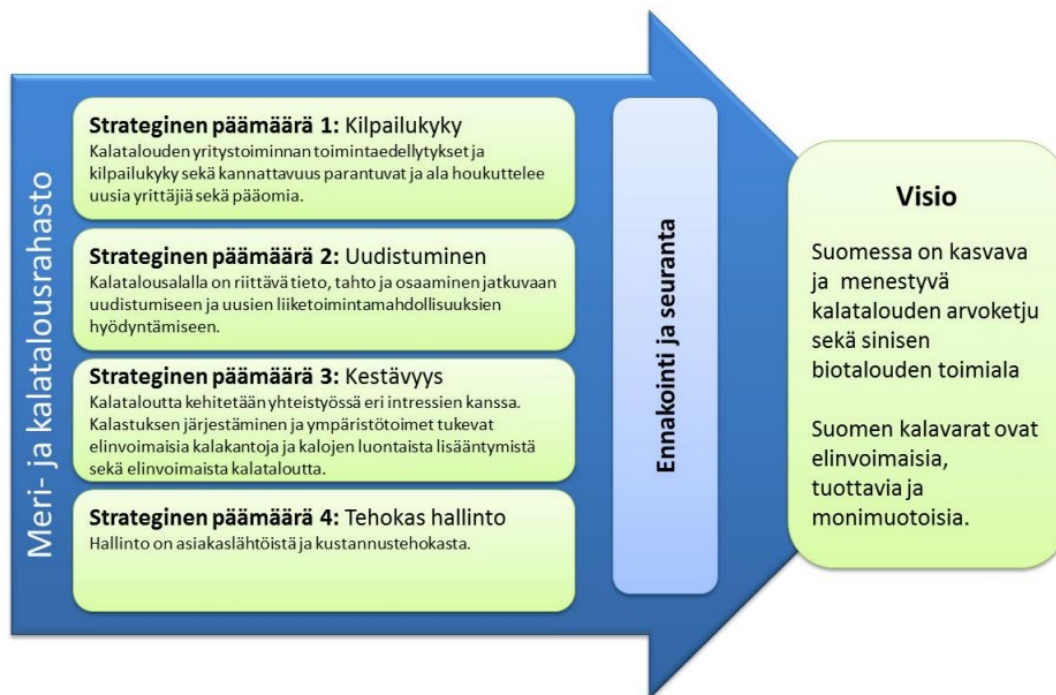
Yhteisellä kalastuspolitiikalla (YKP) säännellään EU-maiden kalastuslaivastoa ja kalakantoja. YKP:lla on tavoitteena säännellä kalastusta ja vesiviljelyä niin, että menetelmät ovat ympäristön, talouden ja yhteiskunnan kannalta kestäviä. Kalastuspolitiikka luo säännöt

¹ Katso hallitusohjelman kirjaus kalataloudesta ja rahoitusvälineestä, kohdassa ”Tavoite 3 - Kasvua ja työllisyyttä luonnon antimista.

luonnonvarojen käytölle, rajoittaa tuhlaavaa kalan pois heittämistä, kohdentaa rahoitusta pieniin paikallisiin laivastoihin, jotka luovat työpaikkoja rannikkoyhteisössä, edistää vesiviljelyä ja valvoo käytäntöjä sekä veden tilaa.²

EMKR on yksi viidestä toisiaan täydentävästä Euroopan rakenne- ja investointirahastosta (ERI), joilla pyritään edistämään talouskasvua ja työllisyyttä EU:ssa kaudella 2014–2020. Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR)³ kautta edistetään yhteisen kalastuspolitiikan ja yhdennetyn meripolitiikan (YMP) täytäntöönpanoa. EMKR:n tavoitteena on menestyksenkäs ja kestävä sininen biotalous. Meri- ja kalatalousrahaston kautta halutaan tukea kestävää kalastusta ja kestävää vesiviljelyä, unionin yhteistä kalastuspolitiikkaa, alueellisen työllisyyden ja koheesion lisäämistä, kalatuotteiden markkinoille saattamista ja jalostusta sekä yhdennetyn meripolitiikan täytäntöönpanoa. Lisäksi meri- ja kalatalousrahaston avulla tuetaan rannikkoyhteisöjä taloudellisen toiminnan monipuolistamisessa, rahoitetaan hankkeita, joilla luodaan työpaikkoja ja parannetaan elämänlaatua EU:n rannikkoseuduilla sekä pyritään helpottamaan rahoituksen saantia.⁴

Valtiot päättävät omissa toimintaohjelmissaan kansallisesta strategiasta, jonka mukaan varat hyödynnetään. Euroopan meri- ja kalatalousrahaston Suomen toimintaohjelman 2014–2020 perustana ovat EMKR:n painopisteet. Strategisia päämääriä on neljä: kilpailukyky, uudistuminen, kestävyys ja tehokas hallinto (kuvio 1).⁵

Kuvio. 1 Euroopan meri- ja kalatalousrahaston Suomen toimintaohjelma.

² Euroopan Komissio, [Yhteinen kalastuspolitiikka](#)

³ European Investment Bank, [The European maritime and fisheries fund](#)

⁴ Meri- ja kalatalous, [internetsivut](#)

⁵ Meri- ja kalatalous, [Suomen toimintaohjelma](#)

Rahaston toimeenpano on edennyt Suomessa parhaiten Euroopan maista. ⁶ Suomen rahoituskehys vuosille 2014–2020 on n. 141 miljoonaa euroa, ja se koostuu EU-tukiosuudesta (74,4 milj. euroa) ja kansallisesta tukiosuudesta (66,5 milj. euroa). Kokonaisuutena EMKR rahoitusinstrumenttien käyttöönotto Euroopassa on kuitenkin ollut hidasta.

Yleisasetus säätelee Euroopan aluekehitysrahaston, Euroopan sosiaalirahaston, koheesiorahaston, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston sekä Euroopan meri- ja kalatalousrahaston varojen käyttöä ja hallinnointia. Yleisasetuksen 37 artiklan mukaan jäsenvaltiot voivat ottaa rahastoista käyttöön luonteeltaan takaisin maksettavia tukimuotoja (mm. sijoitukset, lainat, vakaukset tai muut riskinjakovälineet).

Rahoitusinstrumenteilla viitataan tässä yhteydessä unionin *rahoitustukiin, jotka myönnetään talousarviosta täydentävyyden pohjalta yhden tai useamman unionin toimintapoliittisen tavoitteen edistämiseksi. Tällaiset välineet voivat olla muodoltaan pääomasijoituksia tai oman pääoman luonteisia sijoituksia, lainoja tai vakuuksia taikka muita riskinjakovälineitä, ja niitä voidaan tarvittaessa yhdistää avustuksiin.*⁷

Kuten yllä on todettu, EMKR:n Suomen toimintaohjelmalla luodaan edellytyksiä kalatalouden innovaatioille ja tavoitteelliselle tutkimus- ja kehittämistoiminnalle. Ohjelman tavoitteina on menestyksekkäs ja kestävä sininen biotalous. Ohjelma edistää kalatalouden kilpailukykyä, kestävyyttä ja uudistumista: kestävää kalastusta ja kestävää vesiviljelyä, unionin yhteistä kalastuspolitiikkaa ja alueellisen työllisyyden ja koheesion lisäämistä, kalatuotteiden markkinoille saattamista ja jalostusta sekä yhdenmetyt meripolitiikan täytäntöönpanoa.

1.2 Tavoitteet ja sisältö

Meri- ja kalatalous toimialana on Suomessa useiden haasteiden ja uudistumiskysymysten edessä, liittyen niin toimialan olennaisiin perusedellytyksiin (mm. kalakantojen kestävyteen, sukupolvenvaihdoksiin ja markkinamuutoksiin), kuin sen pohjalta arvoketjun eri osissa toimiviin elinkeinoihin ja niiden kannattavuuteen. Useat alan yrityksistä ovat usein myös pieniä rahoituslana näkökulmasta. Yleisesti on tunnistettu tarve siirtyä tuotantolähtöisestä toiminnasta aiempaa markkinalähtöisempään strategiaan, jossa toimijoiden yhteistyö arvoketjussa olisi nykyistä tiiviimpää.

Haasteiden moninaisuus tarkoittaa, että niiden ratkaiseminen edellyttää monia, hyvin koordinoituja toimenpiteitä, joista monia vaihtoehtoja on mainittu myös uudessa hallitusohjelmassa. Alan kasvutarpeisin vastaaminen sekä uusien vesiviljelyn

⁶ Ballesteros, M. et al. 2018, 'Research for PECH Committee – Implementation and impact of key Maritime and European Fisheries Fund measures (EMFF) on the Common Fisheries Policy, and the post-2020 EMFF proposal', European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels.

⁷ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU, EURATOM) N:o 966/2012, annettu 25 päivänä lokakuuta 2012, unionin yleiseen talousarvioon sovellettavista varainhoitosäännöistä ja neuvoston asetuksen (EY, Euratom) N:o 1605/2002 kumoamisesta

tuotantoteknologioiden kalleus luovat tarpeen ennakoivalle tarkastelulle, jotta saadaan riittävä ymmärrys toimialalla nykyisten rahoitusmuotojen rinnalle mahdollisesti tarvittavista rahoitusinstrumenteista. Rahoituksen näkökulmasta haasteellisuutta lisää toimialan yritysten keskimääräistä pienempi koko (Euroopan Komissio on arvioinut, että kalatalouden toimialalla 95 % yrityksistä on mikroyrityksiä, vesiviljely-yrityksistä 60 %), jonka takia useat rahoitusalan toimijat kokevat toimialan riskialttiina sijoituskohteena. Tämän ennakoarvioinnin keskiössä on se, **miten tarvittavat uudistukset ja investoinnit kalatalouden arvoketjun kehittämisessä voitaisiin rahoittaa** hyödyntämällä Euroopan meri- ja kalatalousrahaston tarjoamia rahoitusvälineitä.

Rahoitusinstrumenttien käyttöönottamisen on yleisasetuksen mukaan perustuttava ennakoarviointiin. Ennakoarviointi tuottaa perustellun näkemyksen markkinoiden toimimattomuudesta tai epätydyttävästä investointitilanteesta sekä arvion tarvittavien julkisten investointitarpeiden tasosta ja laajuudesta, mukaan lukien tuettavat rahoitusinstrumenttityypit. Ennakoarvioinnin on vahvistettava ymmärrystä tarvittavista rahoitusmuodoista asetettuihin tavoitteisiin nähden. Lähtöoletuksena on, etteivät tällä hetkellä markkinoilla toimivat rahoitusinstrumentit riitä tukemaan toimintaohjelman tavoitteiden saavuttamista.

Ennakoarviointia hyödynnetään EMKR:n seuraavan ohjelmakauden suunnittelussa uuden ohjelmakauden alkaessa vuonna 2021. Rahoitusinstrumentin tavoitteena tulisi olla mahdollistaa niitä tavoitteita, joita Suomessa alalle on tavoitettu. Ennakoarviointi keskittyy seuraaviin teemoihin:

- Markkinahäiriöiden analyysi ja investointitarpeet
- Rahoitusinstrumentin lisäarvo
- Muualta saatujen oppien hyödyntäminen
- Investointistrategia
- Oletetut tulokset
- Määrittelyt ennakoarvioinnin tarkistamiseksi.

Ennakoarvioinnin yksityiskohtaiset sisältötavoitteet on esitetty liitteessä 1.

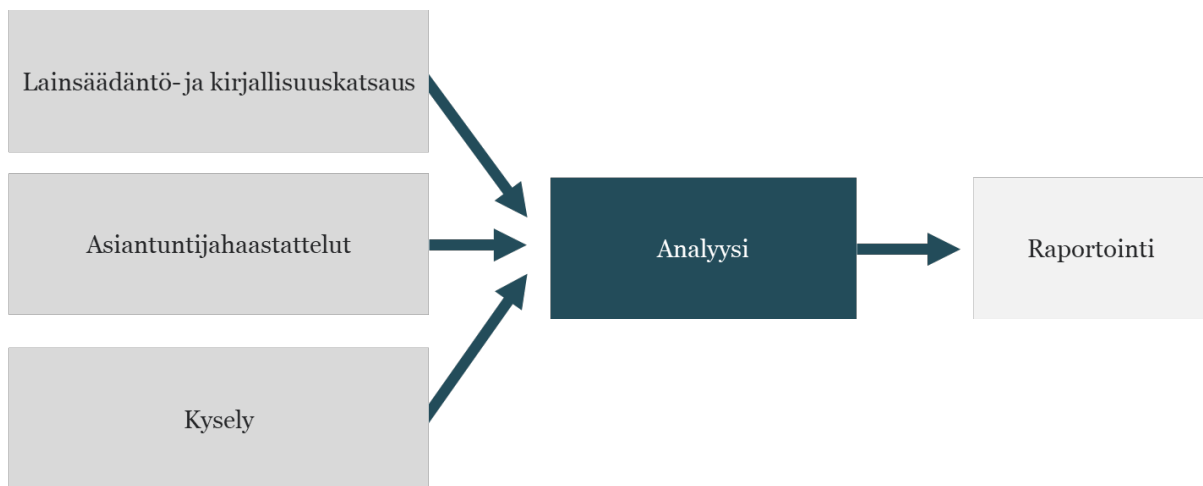
1.3 Menetelmät ja rajaukset

Ennakoarviointi on laadittu kevään ja kesän 2019 aikana hyödyntäen kirjallisuuskatsausta, alan toimijoille suunnattua kyselyä sekä asiantuntijahaastatteluita. Nämä ovat luoneet pohjan ennakoarvioinnin vaatimalle analyysille ja raportoinnille (kuvio 2).

- **Lainsäädäntö- ja kirjallisuuskatsaus.** Ennakoarvioinnin laatimisen toteuttamisessa on perehdytty kirjalliseen aineistoon kuten lainsäädäntöön ja jo tehtyihin ennakoarviointeihin. Lisäksi arvioinnin tekemiseksi on perehdytty meri- ja kalatalouden toimialaspesifiseen kirjalliseen aineistoon sekä tilastollisiin tunnuslukuihin (katso liitteet 1–3 ja ähdeluettelo).

- **Kysely.** Osana aineistonkeruuta toteutettiin kysely integroimalla Luonnonvarakeskuksen (Luke) vuosittain tekemään kalataloushallintoa koskevaan kyselyyn ennakoarvioinnin toteuttamista palvelevia lisäkysymyksiä. Kyselyyn vastasi 165 yritystä ja näistä 42 myös rahoitusalaa koskeviin lisäkysymyksiin (katso liite 1).
- **Asiantuntijahaastattelut.** Arvioinnin yhteydessä tehtiin asiantuntijahaastatteluita, joiden avulla varmistettiin tietoaukkojen täyttäminen. Keskeiset sidosryhmien edustajat haastateltiin strukturoidun syvähaastattelun menetelmällä. Kullekin taholle laadittiin oma haastattelurunkonsa, joka kattoi ennakoarvioinnin teemat. Haastatteluiden avulla pyrittiin myös varmistamaan, että ennakoarviointi tehdään läheisessä vuoropuhelussa toimialan, pankkisektorin ja hallinnon kanssa, mikä auttaa validoimaan hankkeen johtopäätöksiä ja samalla rakentaa edellytyksiä suositusten mahdolliselle tarkentamiselle ja toimeenpanolle (katso liite 1).

Näiden lisäksi arvioinnissa hyödynnettiin mm. Suomen Yrittäjien ja Finnveran tietoja, sekä työ- ja elinkeinoministeriön kaksi kertaa vuodessa laadittavaa pk-yritysbarometriä ja erikseen Suomen Asiakastiedolta tilattua dataa, joiden avulla pyrittiin täydentämään tietopohjaa arvoketjun toimijoiden rahoitustilanteen ja investointitarpeen suhteen (katso luvut 3 ja 5, sekä liite 1).

Kuvio 2. Arvioinnin menetelmät.

Menetelminä hyödynnettiin niin laadullisia kuin määrällisiä menetelmiä. Määrällinen analyysi koostuu pääosin tilastoaineistosta saatavien tunnuslukujen analysointiin. Työssä on

hyödynnetty Euroopan Komission ja Euroopan Investointipankin tuottamia saatavilla olevia hyviin käytäntöihin perustuvia menetelmiä.⁸

Ennakoarvioinnissa keskityttiin kalatalouden arvoketjun osiin, jotka kattavat kalastuksen ja viljelyn, kalasaaliin keräämisen ja jakelun sekä jalostuksen (kuvio 3).

Tämän hankkeen fokus on arvoketjun osioissa 2-4					
1	2	3	4	5	6
Teknologia kalastuksen hallintaan	Kalastus ja viljely	Kalasaaliin kerääminen ja jakelu	Jalostus	Logistiikka ja jakelu	Myynti
Teknologia, välineet ja analyysit kalastuksen ja kalanviljelyn hallintaan	Avomerialkalastus Rannikko- ja saaristolokalastus Sisävesikalastus Kalanviljely merellä, sisävesissä ja maalla	Kalan jakaminen jatkojalostukseen, ml. tukkukauppa	Kalan jalostaminen ja kalatuotteiden valmistus	Kala-tuotteiden jakelu ja logistiikka	Vähittäiskauppa Ravintolat Muut elinkeinot Tukkukauppa Vienti

Kuvio 3. Kalatalouden arvoketjun kuvaus sekä arvioinnin rajaus.

Kalatalouden markkinan kokonaiskuvan esittelyn jälkeen (luku 2) ennakoarvioinnin fokus pysyy rajauksen mukaisesti arvoketjun osissa 2–4. Markkinahäiriöiden analyysi (luku 3) ja opit muista maista (luku 4) luovat pohjan investointistrategian kuvaukselle ja potentiaalisten vaikutusten analyysille luvussa 5. Rahoitusinstrumentin tuomaa lisäarvoa ja yhdenmukaisuutta muiden rahoitusinstrumenttien kanssa kuvataan luvussa 6. Ennakoarviointi on toteutettu hyvissä ajoin ennen seuraavan rahoituskauden käynnistymistä 2021 ja tästä syystä luvussa 7 on nostettu esiin näkökulmia ennakoarvioinnin mahdolliselle päivittämiselle myöhemmin. Luku 8 esittelee ennakoarvioinnin suositukset.

⁸ European Investment Bank, 'Ex-ante assessment for ESIF financial instruments: Quick reference guide' sekä 'Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period. Enhancing the competitiveness of SMEs, including agriculture, microcredit and fisheries (Thematic objective 3) Volume III', 2014.

2. Kalatalouden markkinat

2.1 Kalatalouden kehityssuunnat ja tavoitteet

Meri- ja kalatalouden kehittämisessä nähdään selkeää kansallista potentiaalia, mutta samalla useat haasteet vaivaavat alan kestävästä kasvusta. Luonnonvarakeskuksen arvioiden mukaan vuonna 2016 kalantuonti Suomeen oli noin 65 miljoonaa kiloa, samalla kun kotimaista kalaa hyödynnettiin noin 21 miljoonaa kiloa⁹, jonka perusteella arvio kalankasvatuksen kauppatasteesta on noin 350 miljoonaa euroa negatiivinen.¹⁰ Toisaalta 10 miljoonan kilon kalankasvatuksen lisäys voisi synnyttää jopa 1400 uutta työpaikkaa sekä merkittäviä muita hyötyjä, mm. verotulojen lisääntymisen kautta ja uuden kalankasvatuksesta syntyviä sivuvirtoja hyödyntävän yritystoiminnan mahdollistumisen kautta.¹¹

Toimialan kehittymistä rajoittaa osaltaan tällä hetkellä mm. ristiriitainen sääntely ja sen tulkintaerot eri hallintoviranomaisen keskuudessa. Haasteena onkin löytää ympäristön kannalta riittävän hyvät ratkaisut. Erityisesti kalastuksella on kuitenkin merkittävää yhteiskunnallista vaikuttavuutta niin elinkeinona kuin virkistykseen ja vapaa-ajankalastukseen kuin ravitsemuksenkin näkökulmasta. Virallisten ravitsemussuositusten mukaan kalaa tulisi syödä eri kalalajeja vaihdellen 2–3 kertaa viikossa. Kotimaisen kalan saatavuus sekä jalostustuotteiden vähäisyys eivät tällä hetkellä tue tätä kansallista suositusta.

Kasvatetun kalan lisääntyneeseen kysyntään¹² vaikuttavat useat erilaiset tekijät, kuten kalan edullinen rasvahappokoostumus sekä kalajalosteiden valikoiman lisääntyminen ja helppokäyttöisyys. Koska kysyntää on erityisesti lähellä tuotetulle ruoalle, jonka alkuperä voidaan taata, jalostavat yritykset haluaisivat käyttöönsä nykyistä enemmän kotimaista kalaa.

Suomalainen verkkoallaskasvatettu kirjolohi on esimerkki kestäväksi katsotusta tavasta vastata kalan kuluttajakysyntään, mikä poistaa osaltaan painetta sekä liikalastukselle että kasvatetun kalan tuonnille ympäristövastuultaan vähemmän kehittyneistä maista. WWF:n kalaoppaan mukaan suomalainen kirjolohi on hyvä valinta kalatiskillä, sillä sen kasvatuksen ympäristövaikutuksia on onnistuttu vähentämään tuntuvasti. Suomessa kirjolohien kasvatusta eroaa muualla Pohjois-Euroopassa tapahtuvasta kasvatuksesta erityisesti tiukan ympäristölainsäädännön ja -lupajärjestelmän vuoksi.¹³ Kysynnän kasvusta huolimatta kalankasvatusta Suomessa on vähentynyt 90-luvun huippuvuosista, eikä tuotanto tällä hetkellä pysty vastaamaan kysyntään.

⁹ Setälä, J. et al., 'Kalamarkkinakatsaus 2016', 2017.

¹⁰ Luonnonvarakeskus, 'Voisiko kotimainen kala korvata Norjan lohen lautasellasi – ja vielä kestävästi? Kuuntele LukePodcast!', 23.5.2018.

¹¹ Setälä et al., 'Kalamarkkinakatsaus 2016', 2017.

¹² Luonnonvarakeskus, 'Kalamarkkinat ja kalan kulutus'

¹³ WWF, 'WWF:n kalaopas'

Vesiviljely on maailmanlaajuisesti nopeimmin kasvava elintarviketuotannon muoto. Tällä hetkellä maailman ruokakalasta jo yli puolet on kasvatettua kalaa. Vesiviljelyn tuotantomäärien kasvattaminen on asetettu myös suomessa kansalliseksi tavoitteeksi, mutta tuotantoon liittyvät niin ympäristö -kuin teknologiset haasteet on ratkaistava tavoitteiden saavuttamiseksi.¹⁴ Suomessa on useita vesiviljelylaitoksia, joiden tavoitteena on kalan tuotannon moninkertaistaminen nykyisestä. Uudenlaiset proteiinin tuotantomenetelmät vastaavat osaltaan maapallon kasvavan väestön ravinnontarpeisiin – kalaproteiinia voidaan tuottaa huomattavasti tehokkaammin kuin siipikarjaa, sikaa tai nautaa. Menetelmät ovat usein myös ympäristön kannalta kestävämpiä kuin perinteisten tuotantoeläinten kasvatusta.

Kuten yllä on todettu, kalataloudessamme tavoitteena on tällä hetkellä vaihtotasealijäämän korjaaminen sekä lisäarvon luominen kotimaiselle kalalle erityisesti jatkojalostuksen keinoin. Kalastus on tärkeä elinkeino ja kotimaisen kalan saatavuuden turvaamiseksi on vahvistettava elinkeinokalatalouden toimintaedellytyksiä (mm. ekosysteemien turvaaminen, logistiikan kehittäminen ja rahoituspohjan kestäväyttäminen).

Uusi hallitusohjelma kirjaa useita keinoja mm. kotimaisen kalan tarjonnan lisäämiseksi, kalakantojen elinvoimaisuuden ja kestävyuden sekä ammatillisen kalastuksen edellytysten turvaamiseksi sekä kestävä kalastusmatkailun kehittämiseksi. Infolaatikossa 1 alla on listattu keinot, jotka on esitetty kohdassa kotimaisen kalan tarjonnan lisäämiseksi, joka kirjaa myös selkeän tavoitteen kehittää uudenlaisia rahoitusvälineitä ja hyödyntää EMKR-rahoitusta alan kehityksen edistämiseksi.

Infolaatikko 1. Lisätään kotimaisen kalan tarjontaa ja osuutta kulutuksesta kestävästi laatimalla kotimaisen kalan edistämishjelma (Hallitusohjelman kirjaus - Kasvua ja työllisyyttä luonnon antimista).

- Toimeenpannaan kalakasvatuksen ympäristölupajärjestelmän kehittämistoimet ottaen huomioon vesiympäristön suojelun taso.
- Luodaan kannustimia ravinnepäästöjä vähentäville ja kiertotalouteen perustuville ratkaisulle kalankasvatuksessa (kuten kiertovesiviljely ja itämerirehu).
- Tuetaan kalatalouden tutkimusta ja tuotekehitystä sekä uuden teknologian kehittämistä esimerkiksi kohdistamalla EMKR-rahoitusta.
- Edistetään monipuolisesti kotimaisten kalalajien hyödyntämistä.
- Edistetään kotimaisen kalan käyttöä julkisissa hankinnoissa.
- Edistetään sukupolvenvaihdoksia ja uusien yrittäjien aloittamista kaupallisessa kalastuksessa.
- Tuodaan kalanjalostus investointituissa samalle viivalle muun elintarviketeollisuuden kanssa.
- Edistetään kalatuotteiden vientiä.
- Kehitetään uudenlaisia rahoitusvälineitä alan kehityksen edistämiseksi.

¹⁴ Valtioneuvoston periaatepäätös 4.12.2014, 'Vesiviljelystrategia 2022 - Kilpailukykyinen, kestävä ja kasvava elinkeino', 2014.

2.2 Kalatalouden koko, jalostusarvo ja yritys rakenne

Luonnonvarakeskuksen selvityksen mukaan vuonna 2016 kalatalousalalla toimi 1 779 yritystä, joista suurin osa, 73% oli kalastusyrityksiä.¹⁵ Alan kokonaistuotto oli vuonna noin 901 milj.€. Vaikka tämä vastaa vain vajaata puolta prosenttia Suomen BKT:stä¹⁶, kasvupotentiaali nähdään merkittävänä, jota myös hallitusohjelman sisältö heijastelee (Infolaatikko 1).

Tällä hetkellä tuotosta suurin osa syntyy tukkukaupan piirissä (kuvio 4), kun vastaavasti jalostusarvosta suurin osa syntyy kalanjalostuksessa (taulukko 1). Ennakoarvioinnin luvuissa 3–5 tarkastellaan lähemmin sitä, minkälaisia haasteita toimialalla on tunnistettu, ja toisaalta minkälaisia mahdollisuuksia arvoketjun kehittämiseen voidaan tunnistaa, nimenomaan rahoituksen instrumenttivalikoimaa, ehtoja ja saatavuutta parantamalla.

Kun alaa tarkastelee henkilöstömäärien kautta, voidaan todeta, että arvoketjussa jalostus työllistää eniten toimialan ihmisistä. Kalaa jalostaneita yrityksiä oli vuonna 2017 yhteensä 143 kappaletta, joista yli puoli miljoona kiloa jalostaneita yrityksiä oli 23. Nämä yritykset jalostivat 93 prosenttia koko jalostetun kalan määrästä, mikä kertoo alan rakenteesta ja jalostuksen keskittymisestä.

Kokonaisuutena kalatalouden työllistävyyden laskettiin vuonna 2016 olevan 2502 henkilötyövuotta. Rekisteröityneet kalastajat jaotellaan tilastoissa kahteen ryhmään liikevaihdon mukaan. Ryhmään I kuuluvat kaupalliset kalastajat, joiden liikevaihto kolmen viime tilikauden aikana ylittää 10 000 euroa (yhteensä reilut 700 kalastajaa). Ryhmän II kalastajia on määrällisesti enemmän, yhteensä noin 3550 kalastajaa. Tähän ryhmään kuuluvat kaikki muut kaupalliset kalastajat.¹⁷

Arvoketjun haasteet ja tarvittavat ratkaisut eroavat ketjun eri osissa – samoin on myös tärkeää tunnistaa erot rannikko-, avomeri- sekä sisävesikalastuksen haasteissa ja mahdollisuuksissa. Kun avomerellä mm. kiintiöpolitiikka, kantojen kestävyys ja merimetsoja hyljekanta ovat tärkeitä toimialan kehittymistä ja investointiympäristöä muokkaavia tekijöitä, sisävesillä kalastuksen haasteina nostetaan esiin mm. alikalastus, ongelmat saada kalavesiä käyttöön osakaskunnilta ja yleisesti olemassa olevien tukien heikko soveltuvuus.¹⁸

Vaikka silakka on sekä määrältään että arvoltaan kaupallisen kalastuksen tärkein saaliskala kaiken kaikkiaan, sisävesillä muikku on tärkein kala sekä määrän että arvon perusteella. Sisävesien kaloista, muikun jälkeen, arvoa saadaan erityisesti kuhan, ahvenen ja siian kalastuksesta. Vaikka merialueen saalis on reilut 150 miljoona kiloa (kuva 4) ja sisävesien noin 6 miljoonaa kiloa, toimialan kasvupotentiaalia tarkasteltaessa – ja samalla pohdittaessa

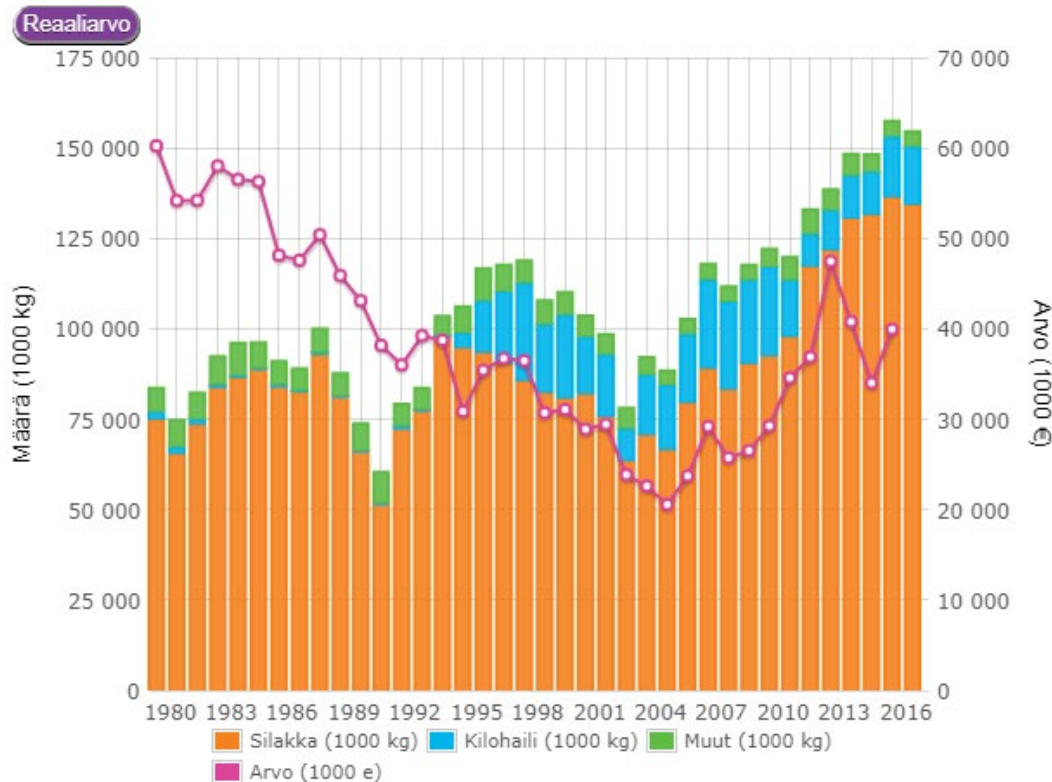
¹⁵ Kärnä et al., *'Kalatalouden toimialakatsaus 2018'*, 2019.

¹⁶ Tilastokeskus, *'Suomi lukuina 2018'*, 2018

¹⁷ Kärnä et al., *'Kalatalouden toimialakatsaus 2018'*, 2019.

¹⁸ Setälä et al., *'Kalastuksen olosuhdekatsaus 2017'*. 2018. Katsaus nostaa mm. esiin, että sisävesillä troolareiden ja verkkokalastajien esiintyminen välillä ristiriitoina, ja trooli- ja nuottavesien saatavuus paikoin heikentynyt, koska osakaskunnat suosivat paikallisia toimijoita.

mahdollisia tuki- ja rahoitusinstrumentteja asetettuja tavoitteita tukemaan – on syytä huomata, että sisävesien saaliin arvo nousee lähes puoleen merialueen saaliin arvosta. Sisävesien ammattikalastus tuottaa tällä hetkellä myös suuren osan ravinnoksi käytetyn kalan arvosta Suomessa.¹⁹

Kuvio 4. Merialueen kaupallisen kalastuksen saaliin määrä ja arvo²⁰.

Saaliin nimellisarvo merialueiden kaupallisessa kalastuksessa on noin 40 milj. € vuodessa. Silakan osuus merialueen kaupallisen kalastuksen kokonaissaaliista on noin 90 prosenttia ja arvosta 70 prosenttia (kuvio 4). Taloudellisesti merkittävimmät saalisajit ovat siika, ahven, kuha, lohi ja kilohaili. Suurin osa silakkasaalista päättyy tällä hetkellä rehuksi ja kalajauhoksi, samoin lähes koko kilohailisaalis. Osa isoista troolareista on siirtynyt ulkomaalaisten omistukseen, ja saalista on alettu purkaa entistä enemmän Ruotsiin ja Viroon. Tämän selvityksen puitteissa ei ole tutkittu toimialan syitä tähän muutokseen, mutta mahdollisia tekijöitä ovat olleet mm. markkinoihin sekä yritystoiminnan yleisiin tekijöihin liittyvät syyt.

Ammattikalastusta seurataan paljon EU:n yhteiseen kalastuspolitiikkaan perustuvien raportointivelvollisuuksien takia. Kalasatamia ja muita saaliin purkupaikkoja on Suomen

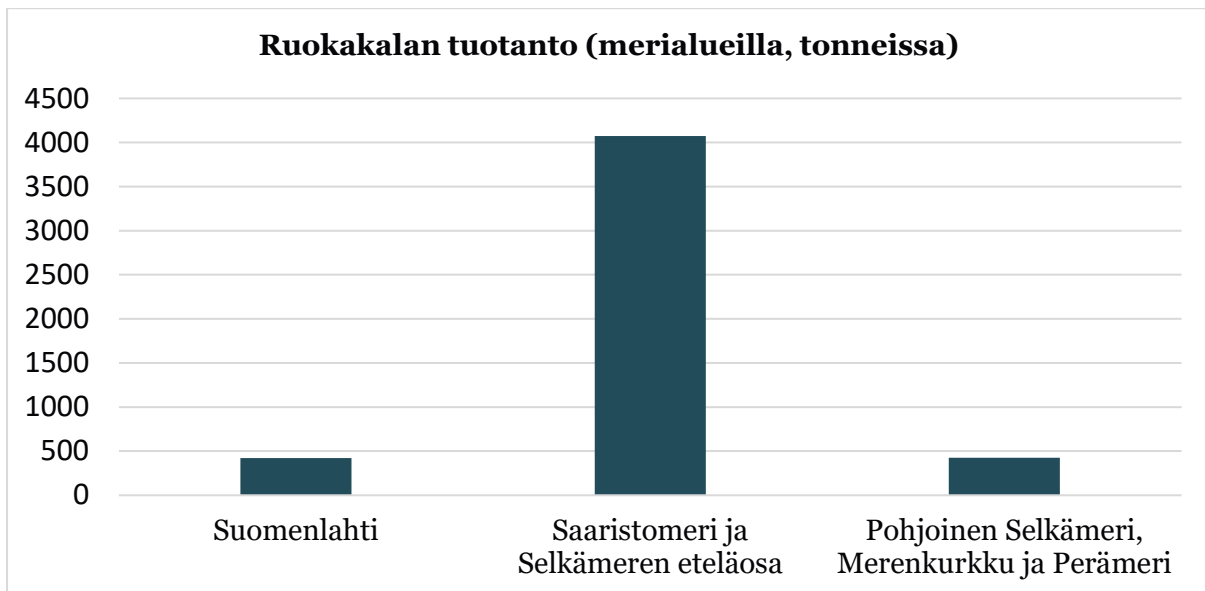
¹⁹ Setälä et al., 'Kalamarkkinakatsaus 2016', 2017.

²⁰ Luonnonvarakeskus, 'Suomen virallinen tilasto (SVT): Kaupallinen kalastus merellä', 2018.

rannikolla noin 400. Tiheä satama- ja purkupaikkaverkosto lyhentää kalastusmatkojen pituutta ja mahdollistaa pienten saaliiden markkinoille saattamisen.²¹

Kalastuksessa on huomioitava korkean lisäarvon tuotteiden luomisen mahdollisuus. Jalostustoiminnan arvo on merkittävä, noin 358 miljoonaa euroa vuodessa, ja kalatukkukaupan arvo noin 282 miljoonaa euroa vuodessa. Tärkeimmät kotimaiset jalostusteollisuuden käyttämät lajit ovat kirjolohi, silakka ja siika. Jalostustoiminta hyödyntää laajalti myös tuotua kalaa, toimintaa rajoittaa kuitenkin joissain määrin kalan saatavuus (kalastuksesta ja vesiviljelystä).²²

Vesiviljely sisältää kaiken meressä kasvatettavan biomassan viljelyn kuten kala-, simpukka- ja leväviljely. Vesiviljely tarkoittaa tällä hetkellä Suomessa lähinnä kirjolohenkasvatusta (95 % kaikesta kasvatetusta kalasta) ja suurin osa kasvatuksesta tapahtuu Saaristomerellä ja Selkämeren eteläosassa (kuvio 5). Kalankasvatus työllistää tällä hetkellä noin 500 henkilöä (luku ei erottele meri- ja sisävesiä).²³

Kuvio 5. Ruokakalan tuotanto merialueilla²⁴.

Myös avomerikasvatus ja kiertovesilaitokset tarjoavat mahdollisuuksia kasvattaa toimialaa. On kuitenkin huomattava, että avomerelle siirryttäessä olosuhteet ovat haastavimmat (mm. jääolot estävät ympärivuotisen avomerikasvatuksen) ja etäisyydet satamiin pidemmät, mikä vaikuttaa toimintatapoihin ja investointien suuruuteen. Kiertovesilaitosten (useimmiten maalle sijoitettujen suljetun kierron laitosten) teknologian parantamiseen on suunnattu

²¹ Euroopan meri- ja kalatalousrahasto, 'European Maritime and Fisheries Fund – Operational Programme for Finland', 2015.

²² Pokki H. et al., (2015) Kalatalouden toimialakatsaus 2015, Luonnonvarakeskus

²³ Suomen kalankasvattajaliitto ry, Internetsivu, Yritykset

²⁴ Luonnonvarakeskus, Ruokakalantuotanto muuttujina, ELY-keskus (merivesi), 2016

rahoitusta ja avomerikasvatuksen rinnalla kiertovesilaitokset voivat myös tarjota tavan päästä kansallisiin numeerisiin tavoitteisiin. Kiertovesikasvatus on kuitenkin energiaintensiivistä ja vaatii suurta alkuinvestointia. Lisäksi kiertovesikasvatukseen liittyy tauti- ja laaturiskejä, jotka voivat aiheuttaa koko laitoksen tuotannon tuhoutumisen kerrallaan.

Tässä ennakoarvioinnissa mahdollisten rahoitusratkaisujen tarkastelu kohdentuu arvoketjun alkupäähän (taulukko 1), kattaen alkutuotannon - eli kalastuksen sekä kalanviljelyn merellä, sisävesissä ja maalla, ja samoin jalostukseen ja kalatuotteiden valmistuksen (kuviossa 3 nämä arvoketjun vaiheet on esitetty ketjun vaiheina 2–4).

Taulukko 1. Toimialan yritykset, työllistyvyys, tuotot ja arvoketjun jalostusarvo. Tämän arvioinnin fokus on korostettu taulukossa katkoviivalla, eli tukku- ja vähittäiskauppaan mahdollisesti kohdistuvat rahoitusinstrumentit eivät ole tässä tarkastelun kohteena.²⁵

Kalastus	Yrityksiä	Htv	Tuotot M€	Jalostus-arvo M€
	1298	300	36,7	19,1
Isot troolarit	1 %	28 %	54 %	51 %
Pienet troolarit	2 %	14 %	19 %	18 %
Rannikko >10k€	17 %	26 %	19 %	23 %
Rannikko <10k€	80 %	33 %	8 %	7 %
Vesiviljely	Yrityksiä	Htv	Tuotot M€	Jalostus-arvo M€
	173	340	73,7	18
Ruokakala meressä	16 %	41 %	58 %	69 %
Ruokakala sisävedessä	10 %	8 %	6 %	8 %
Kiertovesikasvatus	4 %	12 %	6 %	-8 %
Poikaskalat tuotanto	15 %	34 %	26 %	38 %
Luonnonravintolammikot	55 %	6 %	4 %	6 %
Kalanjalostus	Yrityksiä	Htv	Tuotot M€	Jalostus-arvo M€
	134	753	310,7	44,3
Isot yritykset	10 %	69 %	87 %	76 %
Keskisuuret yritykset	40 %	28 %	12 %	22 %
Pienet yritykset	50 %	3 %	1 %	2 %
Tukkukauppa	Yrityksiä	Htv	Tuotot M€	Jalostus-arvo M€
	60	511	321,9	35,4
Isot yritykset	10 %	51 %	71 %	68 %
Keskisuuret yritykset	40 %	44 %	27 %	31 %
Pienet yritykset	50 %	4 %	1 %	1 %
Vähittäiskauppa	Yrityksiä	Htv	Tuotot M€	Jalostus-arvo M€
	114	598	158	27,2
Isot yritykset	10 %	79 %	87 %	75 %
Keskisuuret yritykset	40 %	18 %	11 %	22 %
Pienet yritykset	50 %	3 %	2 %	3 %

3. Markkinahäiriöiden analyysi

Tässä luvussa esitetään analyysi rahoituksen roolista kalataloudelle tavoitellussa kehityksessä. Rahoituksen tarjonnan suhteen analyysi (3.1) kuvaa vaihtoehtoisia

²⁵ Sisävesikalastusyritysten osalta vastaavia tilastoja ei Luonnonvarakeskuksen toimialakatsaukseen sisälly, koska yrityksistä ei ole käytettävissä taloudellisia tunnuslukuja. Kärnä et al., *Kalatalouden toimialakatsaus 2018*, Luonnonvarakeskus, 2019.

rahoituslähteitä ja instrumentteja, pk-yritysten rahoitustilannetta kokonaisuutena ja erityisesti kalatalouden asemaa rahoituskentällä. Analyysin täydentäminen kysynnän tarkastelulla (3.2) luo edellytykset arvioida missä määrin rahoituksellisesti jonkinlainen markkinahäiriö on olemassa (3.3), ja onko tämän perusteella tarve jonkinlaiselle EMKR-pohjaiselle rahoitusratkaisulle markkinahäiriön poistamiseksi.

3.1 Rahoituksen tarjonnan analyysi

3.1.1 Yleiset rahoitusinstrumentit ja rahoitustuet PK-sektorille ja kalataloudelle

Velkarahoitus ja lainat

Lyhytaikaista vierasta pääomaa (velka erääntyy alle vuodessa) käytetään usein käyttöpääoman rahoittamiseen. Pitkäaikainen vieras pääoma (velka erääntyy maksettavaksi vasta yli vuoden kuluttua) käytetään varsinaiseen investointien rahoittamiseen. Vieraan pääoman tarjoajina toimivat ensisijaisesti pankit, mutta myös vakuutusyhtiöt ja muut rahoituslaitokset tarjoava vierasta pääomaa.

Edellytyksenä velkapääomalle on yleensä turvaava vakuus. Vakuudella velanantaja pyrkii turvaamaan saatavansa, sekä velan pääoman että korot. Lyhytaikaiselle velkapääomalle vakuusvaatimukset voivat olla lievempiä kuin pitkäaikaisella velkapääomalla.

Finanssivalvonnan mukaan talletuspankkien yrityslainakanta jakautuu siten, että suurten yritysten lainat muodostavat siitä noin 60 % ja pk-yritysten noin 40 %²⁶. Pankkiryhmittymistä OP Ryhmä ja Nordea dominoivat pk-yritysrahoitusta.

Mikroyrityksen lukumäärä on 93,2 % (2017)²⁷ koko Suomen yrityskannasta. Tietoa pk-sektorin lainakannan tarkemmasta erittelystä ei ole käytettävissä.

Mikro- ja pienyritykselle turvaavien vakuuksien esittäminen voi olla haasteellista. Velkapääoman vakuusproblematiikka käsitellään tarkemmin kohdassa rahoituksen kysyntä luvussa 3.2.

Yritykset hakevat myös rahoitustarpeeseensa yritystukea (suoratuki, laina tai takaus) ja Tilastokeskuksen tietojen²⁸ mukaan tukea on annettu seuraavasti (taulukko 2):

²⁶ Suomen Pankin julkaisu Euro ja Talous <https://www.eurojatalous.fi/fi/2019/artikkelit/rahoitus-ei-ole-pk-yritysten-suurimpien-ongelmien-joukossa/>

²⁷ Tilastokeskus, *Yritysrekisteri 2017*, luettu 24.7.2019.

²⁸ Tilastokeskus. Yritystukitilasto http://www.stat.fi/til/yrtt/2017/yrtt_2017_2018-11-29_kat_001_fi.html

Taulukko 2. Yritysten koko (henkilöstö) ja tukea saaneet yritykset vuonna 2017.

Yrityksen suuruusluokka	Yrityksiä	Tukea saaneita yrityksiä, %
Mikroyritys (alle 5 henk.)	297 729	6,4
Pieni yritys (5 – 49 henk.)	35 497	22,1
Keskisuuri yritys (50 – 249 henk.)	2 907	37,6
Suuri yritys (yli 250 henk.)	615	57,4
Yrityksiä yhteensä v. 2017	336 748	8,4

Tukea saaneiden yritysten osuus kaikista kokoluokkansa yrityksistä oli isoin suurten ja keskisuurten yritysten joukossa, mikroyritysten taas pienin. Mikroyrityksistä tukea saaneita yrityksiä kaikista kokoluokkansa yrityksistä oli noin 6 %.

Tukea saaneet yritykset vastasivat 40 % kaikkien yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta, ja tukea saaneissa yrityksissä työskenteli 38 % kaikkien yritysten yhteenlasketusta henkilöstöstä.

Leasingrahoitus

Leasing on käyttöomaisuuden pitkäaikaista vuokrausta. Tavallisia leasingkohteita ovat koneet, laitteet ja kulkuneuvot. Usein leasing koskee kulkuneuvoja ja koneita 3–5 vuoden sopimuksilla. Yleisesti on arvioitu, että jos yrityksen pääoman tuottavuusvaatimus on korkea (esim. 20 %), leasingin kustannukset ovat tietyin edellytyksin ostoa alhaisemmat ja yrityksen kannattaa ryhtyä leasingrahoitukseen.

Leasingin etu on, ettei järjestely sido yrityksen omia varoja eikä vakuuksia. Leasing saattaa myös tulla yritykselle edulliseksi silloin, kun hankinta on lyhytaikainen tai kohde vanhenee nopeasti. Leasingin haittapuolena on, että sopimusta ei voi katkaista ilman lisäkorvausta kesken sopimuskauden.

Factoring

Factoring on rahoitusmuoto, jossa yritys saa rahoitusta myyntisaamisiaan vastaan. Factoring on myynnistä syntyneiden laskusaatavien rahaksi muuttamista rahoitusyhtiön myöntämän luoton avulla ja factoring käytetään usein käyttöpääoman rahoituksen järjestämiseksi. Factoringluototusta varten solmitaan rahoitussopimus, jonka mukaan myyjäyritys siirtää säännöllisesti kaikki asiakaslaskunsa rahoittajalle luotottamista varten.

Takaukset

Rahoituslaitosten (kuten pankit, luottovakuuttajat, yms.) myöntämä takaus on tarkoitettu vakuudeksi erilaisiin pk-yritysten rahoitustarpeisiin kuten investointeihin ja/tai käyttöpääomaan sekä liiketoiminta- tai yrityskauppojen vaatimaan rahoitukseen.

Takaus sopii pankin, rahoitusyhtiön tai vakuutusyhtiön antamien lainojen vakuudeksi, kun kyseessä on esimerkiksi: velkakirjaluotto, luotollinen tili, luottolimiitti, pankkitakaus (toimitusvakuus, muu vastuusitoumus), pankkitakauslimiitti (toimitusvakuus) ja factoringrahoitus. Takauksessa on yleensä rajaus luoton tai muun rahoitussitoumuksen määrästä.

Oman pääoman ehtoinen rahoitus

Yleinen tapa hankkia oman pääoman ehtoista rahoitusta on toteuttaa osakeanti. Tällöin tulevat osakkeenomistajat merkitsevät uusia osakkeita omistusosuksiensa suhteessa. Tässä yhteydessä puhutaan myös yksityisestä pääomasijoittamisesta, jossa sijoitetaan sellaisiin julkisesti noteeraamattomiin yrityksiin, joilla on hyvät kehittymismahdollisuudet. Pääomasijoittaja ei ole pysyvä omistaja, vaan pyrkii irtautumaan yrityksestä sovitun suunnitelman mukaisesti: pääomasijoittajan tärkein tavoite on saada sijoitukselleen mahdollisimman suuri taloudellinen voitto irtautumisvaiheessa. Pääomasijoitukset tehdään ensisijaisesti oman pääomanehtoisina sijoituksina tai välirahoituksena.

Yksityisen pääomasijoittamisen yhteydessä puhutaan yleensä Private Equity -sijoittamisesta, Venture Capital -sijoittamisesta ja nk. bisnesenkeli-sijoittamisesta tai enkelisijoittamisesta. Näillä kaikilla on hieman erilaiset sijoitustavoitteet, mutta periaatteessa kaikki hakevat menestyviä ja kasvuhakuisia yrityksiä, joilla on hyvä tuottopotentiaali. Pääomasijoittajilla on tapana tarkastella yritysten kehitystä seuraavin kriteerein:

- Siemenrahoitusvaihe (Seed stage), jolloin yritystoiminta on vasta käynnistymässä lupaavan idean ympärillä – usein bisnesenkelit sijoittavat näihin.
- Start-up-vaihe viittaa myynnin käynnistämiseen – rahoittajina ensisijaisesti bisnesenkelit ja Venture Capital.
- Kasvuvaihe (Growth stage), jolloin yritys laajentaa toimintansa uusilla tuotteilla tai uusiin markkinoihin – rahoittajina Venture Capital ja Private Equity.
- Irtautumisvaihe (Buy-out/Exit), kun yritys myydään edelleen kehitettäväksi – usein Private Equity on aktiivinen tässä vaiheessa.

Oman pääoman ehtoisen rahoituksen yhteydessä keskustellaan myös pääomalaina tyyppisestä rahoituksesta. Pääomalaina on erityisehtoinen laina, jolla on muita lainoja huonompi oikeus takaisinmaksuun ja korkoon. Pääomalaina voidaan tiettyjen ehtojen täyttyessä lukea yhtiön omaan pääomaan, toisin kuin muut lainat.

Pääomailain voidaan käyttää yrityksen vakavaraisuuden joustavaan parantamiseen – oman pääoman lisääminen on monesti yksinkertaisempaa pääomailainalla kuin muilla menetelyillä. Markkinoilla on tarjolla myös uusia pk-sektorille ja perheyriksille suunnattuja rahoitusratkaisuja, joissa on tavoitteena rakentaa rahoituspaketti, johon on kytketty piirteitä sekä velkapääomarahoituksesta että oman pääoman ehtoista rahoituksesta ilman että omistusoikeuksia (pääosvaltaa) siirtyy rahoittajille.

EMKR-rahoitus

Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) ²⁹ kautta edistetään yhteisen kalastuspolitiikan ja yhdenmetyt meripolitiikan (YMP) täytäntöönpanoa. EMKR:n tavoitteena on menestyksenkäs ja kestävä sininen biotalous. Meri- ja kalatalousrahaston kautta halutaan tukea kestävää kalastusta ja kestävää vesiviljelyä, unionin yhteistä kalastuspolitiikkaa, alueellisen työllisyyden ja koheesion lisäämistä, kalatuotteiden markkinoille saattamista ja jalostusta sekä yhdenmetyt meripolitiikan täytäntöönpanoa. Lisäksi meri- ja kalatalousrahaston avulla tuetaan rannikkoyhteisöjä taloudellisen toiminnan monipuolistamisessa, rahoitetaan hankkeita, joilla luodaan työpaikkoja ja parannetaan elämänlaatua EU:n rannikkoseuduilla sekä pyritään helpottamaan rahoituksen saantia.³⁰ Toistaiseksi EMKR-rahoitus on Suomessa ollut tukimuotoinen rahoitus.

Jokainen EU-maa päättää itse omassa toimintaohjelmassaan kansallisesta strategiasta EMKR-varojen hyödyntämiseksi. EMKR:n Suomen toimintaohjelmalla vuosille 2014–2020 strategisia päämääriä on neljä: kilpailukyky, uudistuminen, kestävyys ja tehokas hallinto (kuvio 1).³¹ EMKR-hankkeiden suunnittelussa kalatalouden paikallisilla toimintaryhmillä on ohjelmakaudella tärkeä rooli ja ne toimivat paikallisina maaseudun kehittäjinä ja ovat myös mukana EMKR-hankkeiden suunnittelussa.³² Ohjelmakauden 2014–2020 kokonaisbudjetti on 140,9 miljoonaa euroa ja se sisältää yhteensä 35 toimenpidekokonaisuutta (kattaen investoinnit, ympäristöhankkeet, hylkeiden aiheuttamien vahinkojen korvaaminen, kehittämishankkeet, kalasatamat, kalan menekinedistäminen sekä meripolitiikan toimet).

²⁹ European Investment Bank, [‘The European Maritime and Fisheries Fund’](#)

³⁰ Meri- ja kalatalous, [internetsivut](#)

³¹ Meri- ja kalatalous, [‘Suomen toimintaohjelma’](#)

³² Meri- ja kalatalous, [‘Kalatalouden paikalliset toimintaryhmät’](#),

Infolaatikko 2. Uudet innovatiiviset rahoitusratkaisut – Vaikuttavuusinvestoinnit (Impact Investment) ja Siniset Velkakirjat (Blue Bonds)

Vaikuttavuusinvestointien avulla voidaan kanavoida yksityistä pääomaa yhteiskunnallisesti hyödyllisiin hankkeisiin. Termillä viitataan investointeihin, joilla sijoitetaan yrityksiin, organisaatioihin tai rahastoihin tarkoituksena tuottaa mitattavaa sosiaalista tai ympäristöllistä hyötyä taloudellisen tuoton ohella. Vaikuttavuusinvestointeja voidaan toteuttaa eri omaisuuslajien kautta, esim. yllä mainittujen omapääomasijoittamisen, lainojen ja takauksien kautta. Tällaisella sijoituksella voidaan tavoitella erilaisia tuottoja alle markkinahinnan jäävästä tuotosta markkinahintaiseen tuottoon, tavoitteena on vähintään sijoitetun summan takaisin saaminen tai tappiollisessa investoinnissa korkea vaikuttavuus. Yleensä vaikuttavuusinvestoimiseen linkittyvät selkeät asetetut tavoitteet / mittarit ja niistä sijoittajille raportointi. Tätä sijoitustyyliä käytetään yleisesti rahoittamaan erilaisia haasteita toimialoilla, esim. kestävä maatalous, uusiutuva energia, sekä turvaamaan pääsyä peruspalveluihin kuten asunto, terveys ja koulutus. Kalatalouden puolella instrumentti odottaa edelleen systemaattista pilotointia.

Vaikuttavuusinvestoinneilla voidaan esimerkiksi rahoittaa yrityksiä liiketoiminnassaan kehittämällä niiden strategiaa ja palvelumallia, sekä laajentaa niiden toimintaa. Tällöin puhutaan tuloksiin perustuvasta sopimuksesta ja ainakin osa rahoituksesta (maksu, sopimuksen pidennys, uusiminen) on sidottu sovittujen tavoitteiden saavuttamiseen. Tällaisessa sopimuksessa fokus on lopputuloksessa, eikä itse palvelussa / toiminnassa. EU:ssa yhteiskunnalliset vaikuttavuusinvestoinnit ovat tulleet esiin viimeisen kymmenen vuoden aikana ja Suomessa ensimmäinen esimerkki tästä oli Sitran avustuksella 2015 käynnistetty tulosperusteinen rahoitussopimus, SIB (engl. Social Impact Bond), joka on suunnattu julkisen sektorin työhyvinvoinnin edistämiseen. Sen jälkeen Suomessa on käynnistynyt vastaavia SIB- hankkeita, joiden kohteena ovat mm. maahanmuuttajat, työllistyminen ja lapset ja nuoret.

EU:ssa on selkeää kiinnostusta laajentaa velkakirjojen hyödyntämistä kestävien ratkaisujen edistämiseen ja ns. vihreiden velkakirjojen lisäksi loppuvuonna 2018 EIB lanseerasi ensimmäiset Sustainability Awareness Bond:t, joiden fokuksessa on erityisesti vesien kestävä käyttö. Myös ns. siniset velkakirjat (Blue Bond) joiden kriteereitä ovat olleet kehittämässä mm. Euroopan Komissio, Euroopan Investointipankki (EIB) ja WWF, tekevät vuonna 2019 tuloaan tavoitteenaan tarjota rahoitusta nimenomaan sinisen biotalouden ratkaisujen edistämiseksi.

3.1.2 Pk-yritysten rahoitustilanteen kuvaus Suomessa

Suomen kaikista yrityksistä pk-yrityksiä on yli 99 %. Suuri osa yrityksistä on erittäin pieniä, eli alle 10 henkeä työllistäviä mikroyrityksiä – 93,2 prosenttia yrityksistä. Suomen Yrittäjät, Finnvera sekä työ- ja elinkeinoministeriö tekevät kaksi kertaa vuodessa pk-yritysbarometrin, joka kuvaa pienten ja keskisuurten yritysten toimintaa ja taloudellista toimintaympäristöä. Raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia ja kehitystä, kasvua ja uusiutumista, kansainvälistymistä, työvoiman saatavuutta sekä investointeja ja rahoitustilannetta.³³ Tarkastelussa pk-yritykset on jaettu päätoimialoihin teollisuus, rakentaminen kauppa ja palvelut. Raportissa eritellään tuloksia myös yrityksen koon mukaan henkilömääränä ja liikevaihtona mitattuna.

³³ ks. tarkemmin Suomen Yrittäjät, 'Pk-yritysbarometri 1/2019'. Barometrissa tarkastellaan seuraavia toimialoja: Teollisuus, Rakentaminen, Kauppa ja Palvelut, ts. alkutuotannon toimialat kuten kalatalous ja maatalous eivät ole mukana.

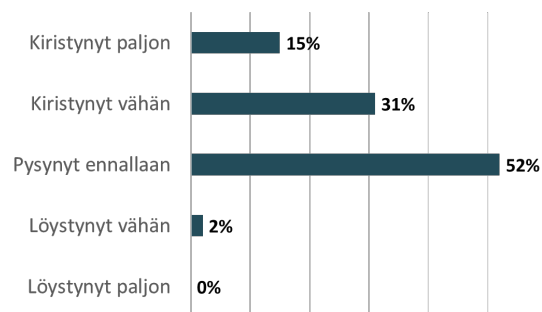
Euroopan keskuspankki tekee myös säännöllisesti selvityksiä pk-yritysten rahoituksen saatavuudesta ja julkaisee nk. SAFE-raportin vuosittain (Survey on the Access to Finance of Enterprises (SAFE))³⁴.

Selvityksissä todetaan, että rahoituksen tarjonta on kokonaisuudessaan hyvällä tasolla. EU-maista Suomessa jää kaikkein vähiten hankkeita toteuttamatta rahoituksen puutteen vuoksi. Euroopan keskuspankin tutkimuksen mukaan Suomessa yli 80 % pankkirahoitusta hakeneista pk-yrityksistä on saanut kaiken hakemansa rahoituksen.

Pankkikeskeisyys on pk-yritysten rahoituksessa edelleen yleistä. Finnveran rooli pankkilainojen tärkeimpänä vaihtoehtona ja täydentäjänä on pienentynyt hieman aiemmasta. Enää vajaa viidennes rahoituksen hakua suunnittelevista kertoo kääntyvänsä Finnveran puoleen. Finanssikriisin pahimpien vaiheiden aikana osuus oli lähes 20 %-yksikköä suurempi. Teollisuuden kiinnostus Finnveraa kohtaan rahoittajana on muita toimialoja suurempaa, mutta senkään osuus ei ole enää kasvanut.

Kevään 2019 pk-yritysbarometrissa kysyttiin myös yritysten näkemystä rahoittajien luottopolitiikkaan. Reilut puolet yrittäjistä kokee se olevan ennallaan, mutta lähes 45 % arvio sen kiristyneen viimeisen 12 kuukauden aikana (kuvio 6). Tämä kokemus viittaa edelleen siihen isoon muutokseen, joka pankkien rahoitussäätelyssä tapahtui finanssikriisin jälkeen. Toisaalta viimeisen parin vuoden aikana on ollut nähtävissä myös pankkien luottopolitiikan aiempaa voimakkaampi asiakaskohtainen eriytyminen.

Rahoittajien luottopolitiikan kiristyminen viimeisen 12 kk aikana, %

Lähde: PK barometri 2019

Kuvio 6. Pk-yritysten näkemyksiä rahoittajien luottopolitiikan kiristymisestä.

Vastaajista noin kolmannes ilmoittaa, että rahan hinta eli rahoittajan marginaali on noussut, oman pääoman vaatimus on kasvanut ja/tai rahoituksen yleinen saatavuus on heikentynyt. Noin 60 % vastaajista on ilmoittanut, että vakuusvaatimukset ovat kiristyneet (kuvio 7).

³⁴ European Central Bank, 'Survey on the access to finance of enterprises', 2019.

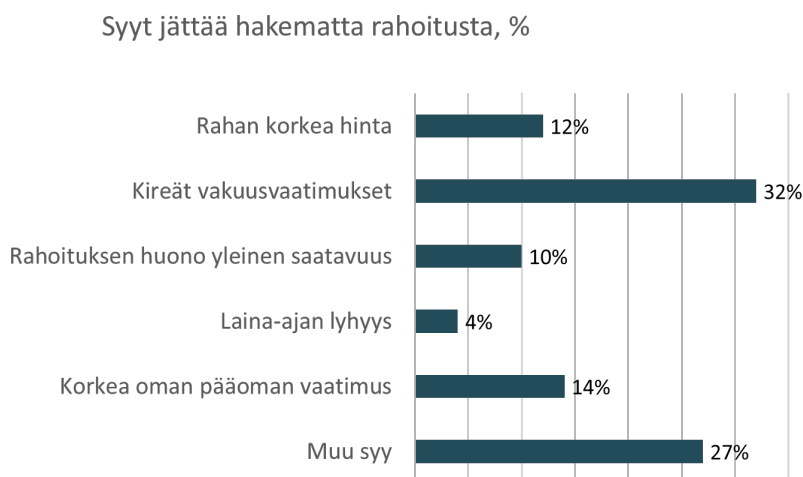
Tilanne on pysynyt melko samanlaisena, mutta vakuusvaatimusten osalta tilanne on edelleen kiristynyt. Selvityksen mukaan kehitys on ollut kaikilla toimialoilla samansuuntaista.

Lähde: PK barometri 2019

Kuvio 7. Pk-yritysten näkemyksiä luottopolitiikan kiristymisen syistä.

Pk-barometrissä lähes joka kymmenes pk-yritys kertoi, että ei ole hakenut rahoitusta viimeisen 12 kuukauden aikana, vaikka sille olisi ollut tarvetta. Luku on suuri verrattuna siihen, että rahoitusta hakeneista yrityksistä ainoastaan kolme prosenttia kertoi saaneensa kielteisen rahoituspäätöksen. Vaikuttaa siltä, että merkittävä osa rahoitusta tarvitsevista pk-yrityksistä jättää hakematta sitä. Syynä ovat ensisijaisesti kireät vakuusvaatimukset ja korkea oman pääoman vaatimus (kuvio 8).

Lähde: PK barometri 2019

Kuvio 8. Pk-yritysten ilmoittamat syyt olla hakematta rahoitusta.

Hyvän luottoluokituksen yritykset ovat tietysti rahoittajien ja pankkien mieleen ja joskus pankit voivat olla valmiit ottamaan näiden yritysten kohdalla aiempaa enemmän riskiä myös vakuuksien osalta. Samaan aikaan heikommin luokitettujen yritysten rahoitus voi kuitenkin kiristyä. Näissä tilanteissa Finnveralla voi olla ratkaiseva rooli varmistaa hyvien hankkeiden toteutumisen edellytykset rahoituksen keinoin.

Viimevuosina pk-yritysten lainansaantia on pyritty helpottamaan EU:n takausohjelmien avulla. EU -tasoisia ohjelmia on kaksi, toinen takausohjelma on innovatiivisille, kasvaville pk-yrityksille suunnattu SME InnovFin –rahoitustakaus³⁵. Toinen on SME Initiative-riskinjakotakaus³⁶, jossa takauksen määrä on 50 %. Kun tähän vielä lisätään Finnveralta maksimissaan 30 % takaus, saadaan investointihankkeelle yhteensä 80 % vakuus.

Finnvera on teettänyt KPMG:llä³⁷ selvityksen, jossa todetaan, että EU:n rahoitusjärjestelyillä on ollut merkittävä vaikutus suomalaisten yritysten toimintaan. Etenkin pienten ja keskisuurten kasvuyritysten mahdollisuudet rahoituksen saamiseen ovat parantuneet merkittävästi SME InnovFin- ja SME Initiative -takausinstrumenttien myötä.

Takausohjelma helpottaa pk-yritysten rahoituksen saatavuutta. Pk-yritykset voivat sen puitteissa saada edullisempaa rahoitusta pienemmällä vakuusvaateella taloudellisesti kannattavien investointien ja käyttöpääoman rahoitukseen.

Takausta voivat muutamia toimialapoikkeuksia lukuun ottamatta hakea pk-yritykset, jotka työllistävät alle 250 henkilöä. Takauksen kautta kertyy vähämerkityksistä valtion tukea (de minimis -tuki), jota yritys voi saada 200 000 euroon saakka kolmen vuoden aikana.

EU:n rahoitusjärjestelyjä rajoittaa valtion tukisäädökset ja kalatalouden kannalta de minimis -tukea ei voida myöntää samalla tavalla kuin muille toimialoille. De minimis -asetusta sovelletaan kaikilla toimialoilla lukuun ottamatta maatalouden alkutuotantoa sekä kalastus- ja vesiviljelyä, joita koskevat omat de minimis -sääntönsä. ks. tarkemmin TEM:n ohjeistukset ”vähämerkityksinen tuki eli de minimis -tuki”³⁸.

3.1.3 Kalatalouden yritysten luottokelpoisuuden vaikutukset rahoituksen tarjontaan

Yritysten luottokelpoisuus vaikuttaa luottolaitosten rahoituspäätöksiin ja siksi on mielekästä selvittää miltä riskiluokitus kalataloudessa näyttää. Luottoluokitus vaikuttaa rahoittajien ja pankkien halukkuuteen rahoituksen myöntämiseen, rahoituksen hintaan ja rahoituksen ehtoihin. Luottokelpoisuuden arvioinnissa pankit käyttävät yleensä jonkinlaista riskimittaria tai riskiluokkaa päätöksenteon tueksi. Luottokelpoisuuden lisäksi pankit ottavat

³⁵ European Investment Fund, [‘InnovFin SME guarantee facility’](#)

³⁶ European Investment Fund, [‘The SME Initiative’](#)

³⁷ Finnvera, [‘EU:n rahoitus- ja takausjärjestelyt ovat auttaneet pk-yrityksiä työllistämään, investoimaan ja kasvattamaan liikevaihtoa’](#), uutinen 15.6.2018.

³⁸ Työ- ja elinkeinoministeriö, [‘Vähämerkityksinen tuki eli de minimis -tuki’](#). Katso myös luvut 5-6.

päätöksenteossa huomioon yrityksen maksuvalmiuden ja tietysti kyseessä olevan hankkeen ja/tai yrityksen arvoidun kannattavuuden tulevaisuudessa.

Yleensä nämä riskimittarit ja -luokat ovat pankkien liiketoiminnan ytimessä, eivätkä näin ollen julkisesti saatavissa. Markkinoilla toimii kuitenkin luottoluokitusta tarjoavia yrityksiä, joilta on saatavissa informaatiota yritysten luottokelpoisuudesta ja maksuvalmiudesta.

Tässä selvityksessä olemme hyödyntäneet Suomen Asiakastieto Oy:n laatimia, tilastollisiin menetelmiin perustuvaa informaatiota kalataloustoimialan riskiluokista ³⁹. Suomen asiakastiedon tietokannassa ⁴⁰ on yhteensä 1779 kalatalouden yritystä, joista 217 yritykselle voidaan laatia tilastollinen arvio luottokelpoisuudesta. Suuri osa yrityksistä (878 yritystä) ovat pieniä elinkeinonharjoittajia, joista ei ole taloudellista tietoa käytettävissä ja siten luottokelpoisuutta ei niille voida määritellä (kuvio 9).

Tarkastelussa on mukana riskiluokat kalatalouden seuraavista toimialoista (TOL/NACE luokitus):

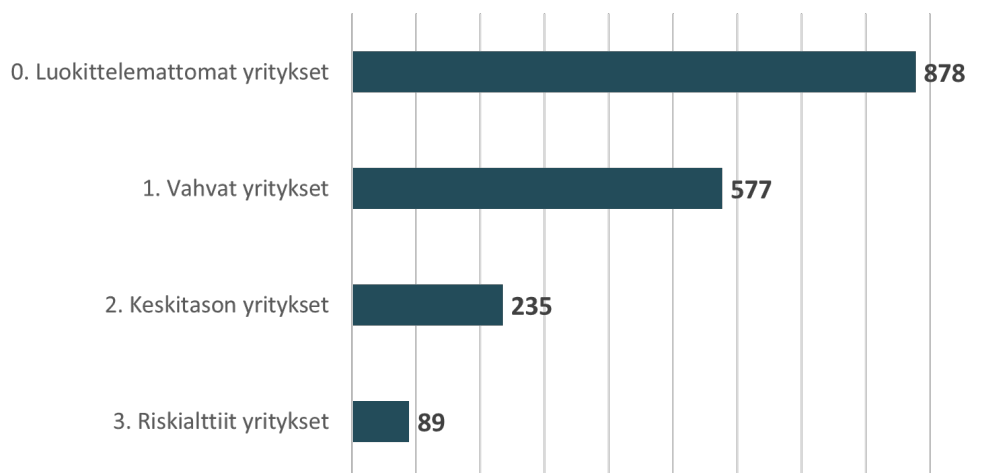
- 03110 Merikalastus ja 03120 Sisävesikalastus
- 03210 Kalanviljely meressä ja 03220 Kalanviljely sisävesissä
- 10200 Kalan, äyriäisten ja nilviäisten jalostus ja säilöntä.

Suomen Asiakastiedon luottoluokitus on tässä tarkastelussa jaettu kolmeen luokkaan: 1. vahvat yritykset, 2. keksitason yritykset ja 3. riskialttiit yritykset. Luokituksessa Suomen Asiakastieto pisteyttää yritykset 1 – 100 pisteellä siten, että vahvoilla yrityksillä tulee olla pisteitä 1 – 25, keskitason yrityksillä 26 – 60 ja riskialttiilla yrityksillä 61 – 100 pistettä.

³⁹ Kolmitasoinen riskiluokitus (vahvat yritykset, keskitason yritykset, riskialttiit yritykset) perustuu Suomen Asiakastiedon Riskimittariin, joka arvioi yrityksen liiketoimintaan liittyvää luottoriskiä kymmenien tietokannassa olevien tietojen perusteella. Pisteytykseen vaikuttavat laskennan hetkellä Asiakastiedon tietokannassa olevat yrityksen toimintaa, maksutapaa, taloutta, taustaa sekä toimialaa kuvaavat muuttujat.

⁴⁰ Suomen Asiakastieto Oy, Tilikauden 2017/2018 tiedot kalataloustoimialasta, tallennettu 5.6.2019.

Kalatalousyritysten riskiluokitus

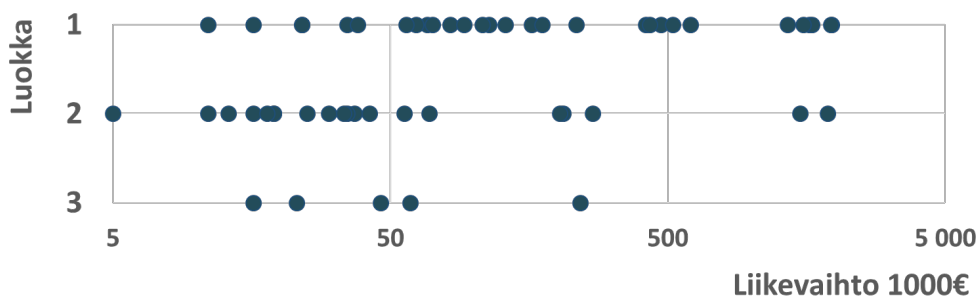

Lähde: Suomen Asiakastieto (Riskiluokitus on laskettu tilastollisin menetelmin)

Kuvio 9. Kalatalouden riskiluokat, yhteenveto toimialan kaikista yrityksistä. Merkittävä osa kalatalouden yrityksistä on pieniä elinkeinonharjoittajia, joille luottokelpoisuutta ei voida määritellä.

Seuraavissa kuvissa on tarkastelu tehty toimialan arvonketjun (toimialan) mukaisesti. Kuvissa luottoluokitus on suhteutettu yrityksen kokoon, eli liikevaihtoon (logaritminen asteikko, 1000 €).

Kalastus-yritysten (TOL 03110 ja 03120) riskiluokitus liikevaihdon mukaan

Riskiluokat (pisteitys 1- 100):

1 = Vahvat yritykset (1 - 25)

2 = Keskitason yritykset (26 -60)

3 = Riskialttiit yritykset (61 - 100)

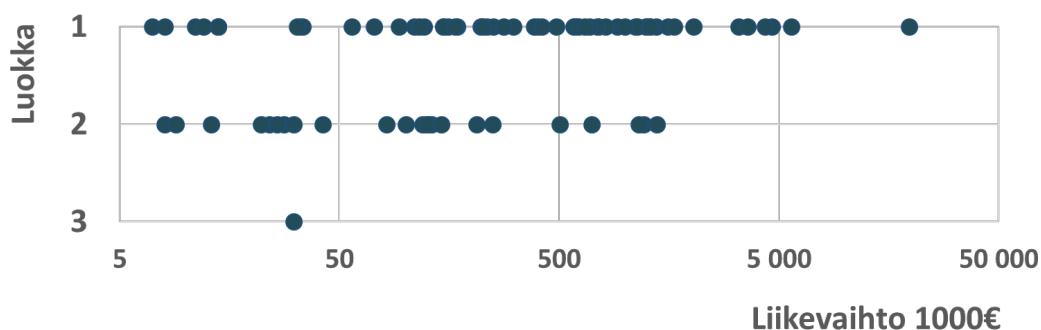
Suomen kaikki yritykset keskimääräinen piste 37

Lähde: Suomen Asiakastieto (Riskimittari on laskettu tilastollisin menetelmin)

Kuvio 10. Kalastus-yritykset luottokelpoisuus (riskiluokat).

Kuviossa 10 on esitelty kalastusyritysten tilastollinen riskiluokka, kuvio 11 kalanviljely-yritysten ja kuviossa 12 kalanjalostusta harjoittavien yritysten riskiluokat.

Kalanviljely-yritysten (TOL 03210 ja 03220) riskiluokitus liikevaihdon mukaan

Riskiluokat (pisteytys 1- 100):

1 = Vahvat yritykset (1 - 25)

2 = Keskitason yritykset (26 -60)

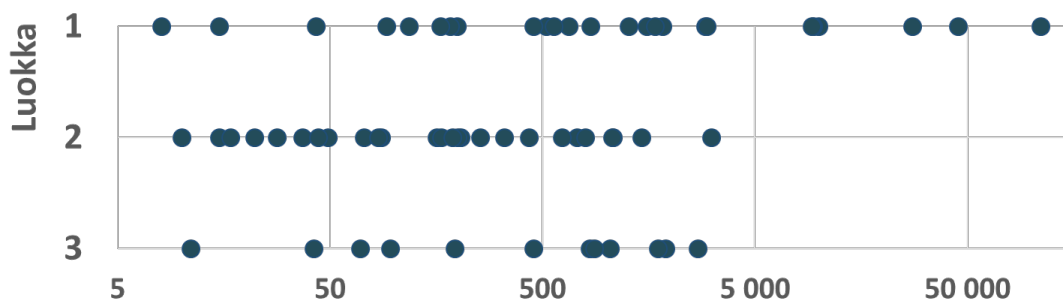
3 = Riskialttiit yritykset (61 - 100)

Suomen kaikki yritykset keskimääräinen piste 37

Lähde: Suomen Asiakastieto (Riskimittari on laskettu tilastollisin menetelmin)

Kuvio 11. Kalanviljely-yritykset luottokelpoisuus (riskiluokat).

Kalanjalostus (TOL 10200) riskiluokitus liikevaihdon mukaan

Riskiluokat (pisteytys 1- 100):

1 = Vahvat yritykset (1 - 25)

2 = Keskitason yritykset (26 -60)

3 = Riskialttiit yritykset (61 - 100)

Suomen kaikki yritykset keskimääräinen piste 37

Liikevaihto 1000€

Lähde: Suomen Asiakastieto (Riskimittari on laskettu tilastollisin menetelmin)

Kuvio 12. Kalanjalostus-yritykset luottoluokitus (riskiluokat).

Käytettävissä olevan aineiston perusteella yrityksillä on keskimäärin melko hyvät riskiluokat. Mainittakoon tässä yhteydessä, että Suomen kaikkien yritysten keskimääräinen

riskiluokkapiste on 37. Kokonaisuutena siis kalatalouden yrityksellä on keskimäärin yhtä hyvät riskiluokkapisteet. Kalastusyrityksistä ja kalanviljely-yrityksistä vain muutama yritys kuuluu riskiluokkaan 3, eli riskialttiisiin yrityksiin. Kalanjalostusyritysten joukosta löytyy hieman enemmän riskialttiiksi luokiteltuja yrityksiä.

Yhteenvetona tästä tilastollisesta luottokelpoisuustarkastelusta voidaan todeta, ettei riskiluokituksen pitäisi olla keskimääräistä suurempi ja siis suurin ongelma kalatalouden rahoituksen saatavuudelle. Ongelmat lienevät enemmän yrityskohtaisia, kuten vakuuksien puute tai investointihankkeiden kassavirtojen epävarmuus.

3.2 Rahoituksen kysynnän analyysi

Tässä ennakoarviossa on käyty keskusteluja sekä kalatalouden järjestöjen, toimialan yritysten, että rahoitusmarkkinoiden edustajien kanssa. Lisäksi yrityksiä on osallistettu Luonnonvarakeskuksen toteuttaman kyselyn kautta. Luken kyselytutkimuksen tuloksia käsitellään kohdassa 3.2.1 ja tarkempi selvitys kyselystä on liitteessä 2. Alla on havaintoja toimialan näkemyksistä rahoituksen erityispiirteistä ja kysynnästä.

Haastatteluissa enemmistö oli sitä mieltä, että rahoitusmarkkinat toimivat ja että periaatteessa rahoitusta on tarjolla, kunhan yrityksen toiminta on kannattavalla tasolla ja tarvittavia vakuuksia voidaan esittää. Kohdassa 3.2.1 esitellään kalatalouden rahoitusta koskevan kyselyn tuloksia.

Toimialan rahoitusratkaisut perustuvat lähinnä velkapääomarahoitukseen, eli pankkilainoihin. Oman pääoman ehtoista rahoitusta on käytännössä melko vähän ja pääomasijoittajat ovat olleet lähinnä yksityisiä sijoittajia, ja sijoituskohteet kohdistuvat arvoketjussa ylempänä ensisijaisesti kalaviljelyyn ja kalanjalostuksen uusiin investointeihin.

Lähtökohta rahoituksen saamiseen on, kuten yleensäkin yritystoiminnassa, että kyseessä on mielenkiintoinen hanke, jonka kannattavuus ja kassavirta on hallussa. Tällöin rahoitusta on yleensä tarjolla. Tätä tukevat myös edellä esitetyt havainnot pk-barometristä, jossa tarkastellaan pk-yritysten rahoitustilannetta – harvoin kannattavat hankkeet jäävät ilman rahoitusta, ellei yritys syystä tai toisesta päätä olla hakematta rahoitusta.

Kalatalouden volyymit ovat, kalanjalostustoimintaa lukuun ottamatta, rahoittajien näkökulmasta ja suhteessa muihin toimialoihin melko vaatimattomia. Tästä syystä rahoittajat eivät ole kiinnittäneet erityistä huomiota kalatalouden rahoittamisen erityispiirteisiin. Yritysten rahoitustarpeita on rahoituslaitoksissa käsitelty yleisten pk-yrityksille tarjottavien rahoitusperiaatteiden ja -ehtojen mukaisesti.

Selvityksen aikana käytyjen keskustelujen pohjalta voi tehdä sen tulkin, että kalatalouden alkupään arvoketjun, erityisesti kalastuksen pirstoutuneen yrityskentän (paljon mikroyrityksiä) ja kalatalouden rakenteellisten haasteiden (kuten kalastuslupamenettelyiden ja ympäristörajoitteiden) vuoksi aitoa (uus-)investointitarvetta ei oikein ole ollut. Kalastusyritysten mainitsevat rahoitustarpeet liikkuvat haastattelujen perusteella keskimäärin tuhansien – muutamien kymmenien tuhansien kokoluokassa (poikkeustapauksissa sadan tuhannen yläpuolella) ja tunnistetut rahoitustarpeet liittynevät

useimmiten käyttöpääomaan, sekä ylläpito- ja korjausinvestointeihin. Troolikalastuksessa on viime vuosina tapahtunut enemmän muutoksia, ja yrityskauppojen kautta alalle on muodostunut isompia yksiköitä, jotka hallitsevat suurta osaa volyymista.

Kalanviljelyn osalta on kuitenkin havaittavissa uusia investointeja lähinnä kiertovesiviljelyn osalta. Näissä hankkeissa rahoittajina ovat usein toimineet yksityiset sijoittajat yhdessä toimintaa harjoittavan yrityksen kanssa.

Kalastusyritysten liiketoiminnan volatiliteetti ja kassavirtojen epävarmuus ovat rahoittajille tunnettu problematiikka. Yleensä velkapääomaa tarjoavat rahoittajat eivät tarjoa rahoitusta ilman turvaavaa vakuutta ja jos toimintaympäristöön liittyy epävarmuutta, tämä korostuu entisestään.

Turvaavan vakuuden esittäminen onkin kalatalouden arvoketjun alkupään yritysten ensisijainen haaste. Nykyisessä korkoympäristössä lainojen korkotaso (velkapääomien hinta) ei välttämättä ole suurin ongelma, vaan vakuuden esittäminen on haasteellisempi kysymys.

Erityisenä huolena kalastuksen osalta on se, että kalastusta harjoittavat yrittäjät ovat ikääntymässä ja haastatteluissa useampi taho korosti, että kalastuksen jatkuvuuden varmistamiseksi on syytä pitää huolta uusien kaupallisten kalastajien saamiseksi alalle, samoin onnistuneista sukupolvenvaihdoksista. Tältä osin tilanne muistuttaa tilannetta maataloudessa, jossa myös kannetaan huolta nuorempien viljelijöiden menestymisen edellytyksistä. Kalastuksessa, jossa ei ole saman tyyppistä tukirakennetta tarjolla kuin maataloudessa, tilanne voi rahoituksen osalta olla uudelle yrittäjälle mutkikkaampi, jos rahoitusedellytyksiä tai vakuuksia ei ole olemassa.

Perinteisesti Finnvera on tarjonnut pk-yrityksille täydentäviä takauksia velkapääomien vakuudeksi. Kalatalouden osalta (toimialaluokka 03) ala on kuitenkin Finnveran vastuukannassa erittäin pieni ja toimialan vastuut Finnveran pk- ja midcap-yritysten noin 2,5 miljardin euron vastuista ovat kokoluokaltaan erittäin pienet, vain noin 5 miljoonaa euroa. Tätä on tietysti tarkasteltava myös siitä näkökulmasta, että Finnveralla on rajoitteita alkutuotannon rahoittamiseen, johon kalastus kuuluu.

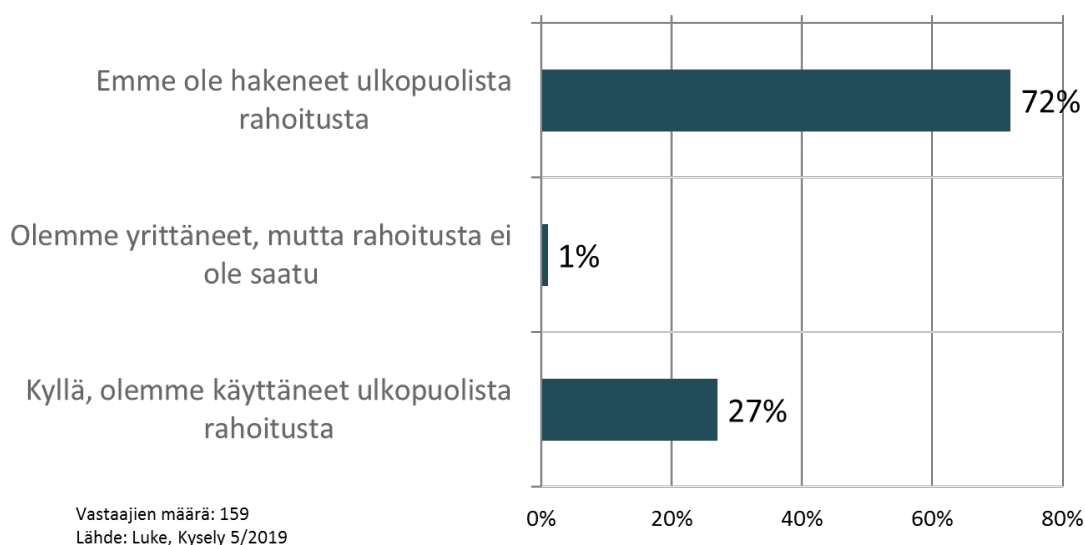
Näyttää myös siltä, että (yksityiset) pääomasijoittajat ovat esittäneet kiinnostusta lähinnä kalanjalostusta harjoittaviin yrityksiin. Kalatalouden arvoketjun alkupään toiminnan rahoittamisessa pääomasijoittajat eivät vielä ole nähneet liiketoimintamahdollisuuksia. Kiinnostuksen herättäminen edellyttäisi todennäköisesti suurempia toimintayksiköitä ja teollisempaa toimintaa ja tietysti myös yritysten aitoa mielenkiintoa hankkia oman pääomanehtoista rahoitusta, toisin sanoen halua voitontjakoon. Toisaalta jos kalataloudessa ryhdytään suuriin toimialajärjestelyihin, kuten esimerkiksi kalatalouden uusien liiketoimintamallien kehittämiseen, pääomasijoittajilla voisi olla selkeä rooli ja myös olennaista kokemusta toiminnan rahoittamiseen ja liiketoiminnan kehittämiseen.

3.2.1 Kysely kalatalouden rahoitustilanteesta

Yllä mainittu Pk-barometri ei erikseen erittele kalatalouden rahoitustilannetta ja siksi tämän selvityksen aikana oli tarpeen toteuttaa kysely kalatalouden rahoitustarpeista yhteistyössä Luonnonvarakeskuksen (Luke) kanssa.

Tarkempi erittely kyselyyn, joka toteutettiin toukokuussa 2019, kysymyksistä on esitelty liitteessä 2. Alla on kuvattu keskeisiä havaintoja rahoituksen kysyntään liittyen. Kysely paljastaa mm. sen, että valtaosa vastaajista ei ole hakenut ulkopuolista rahoitusta (kuvio 13).

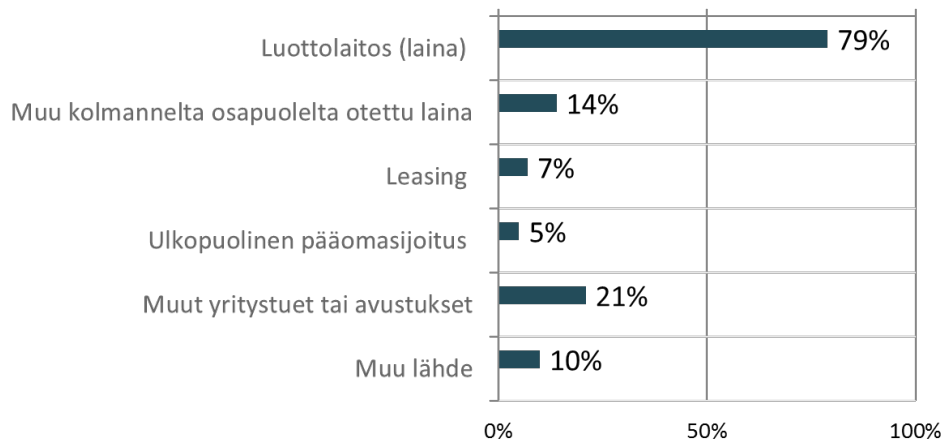
Onko yritys käyttänyt muuta ulkopuolista rahoitusta?

Kuvio 13. Ulkopuolisen rahoituksen käyttö.

Mikäli ulkopuolista rahoitusta on kuitenkin haettu, kyselyn avulla pyrittiin saamaan tarkennusta siihen mistä sitä on haettu ja toisaalta minkälaisia ehtoja ja haasteita siihen on mahdollisesti liittynyt (kuvio 14).

Mitkä ovat olleet rahoituslähteet?

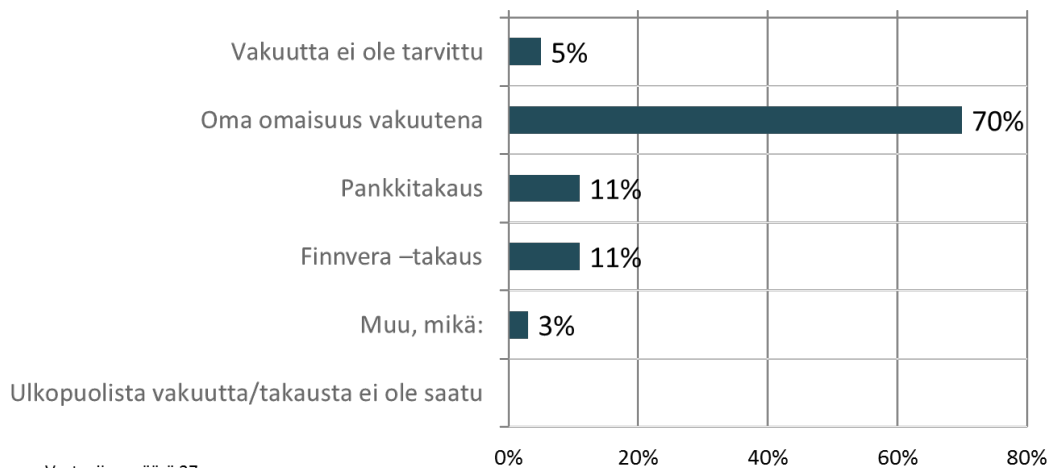

Vastaajien määrä: 42
Lähde: Luke, Kysely 5/2019

Kuvio 14. Kalatalouden yritysten rahoituksen lähteet.

Koska ensisijaisena rahoituslähteenä on luottolaitos, kyselyssä on erikseen kysytty sitä, miten vaadittavat vakuudet on hoidettu (kuvio 15).

Jos olette ottaneet lainaa, minkälaisia vakuuksia olette käyttäneet?

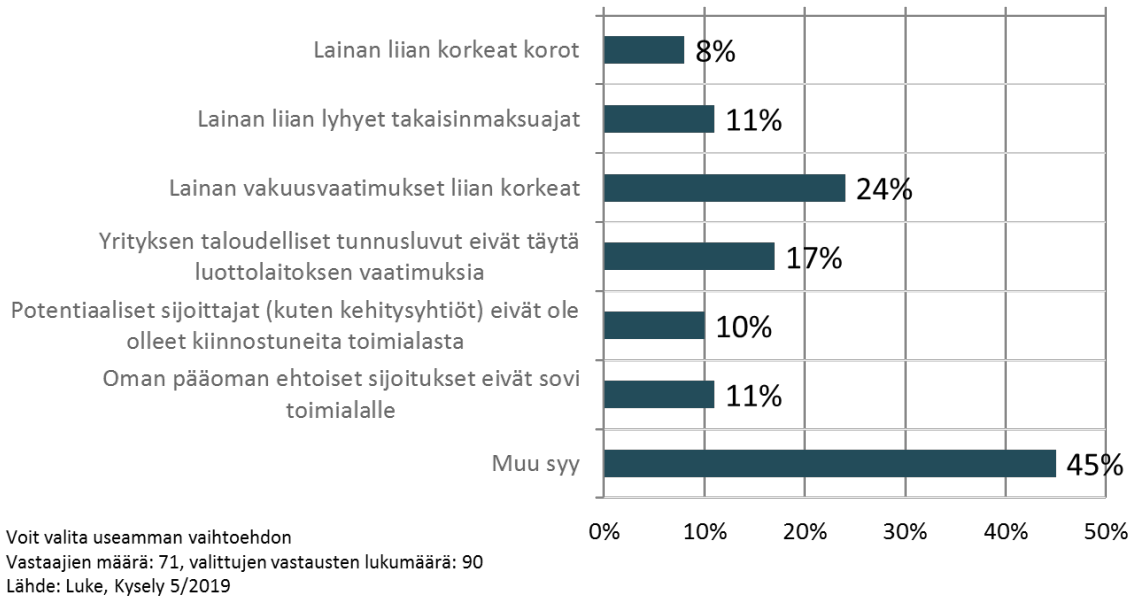

Vastaajien määrä 37
Lähde: Luke, Kysely 5/2019

Kuvio 15. Kalatalouden yritysten käyttämät vakuudet.

Luottolaitosten kiristyneet vaatimukset vaikuttavat rahoituksen kysynnän toteutumiseen ja siksi ennakoarviointia palvelevassa kyselyssä on erikseen kysytty mitkä ovat olleet suurimmat haasteet rahoituksen hankinnassa (kuvio 16).

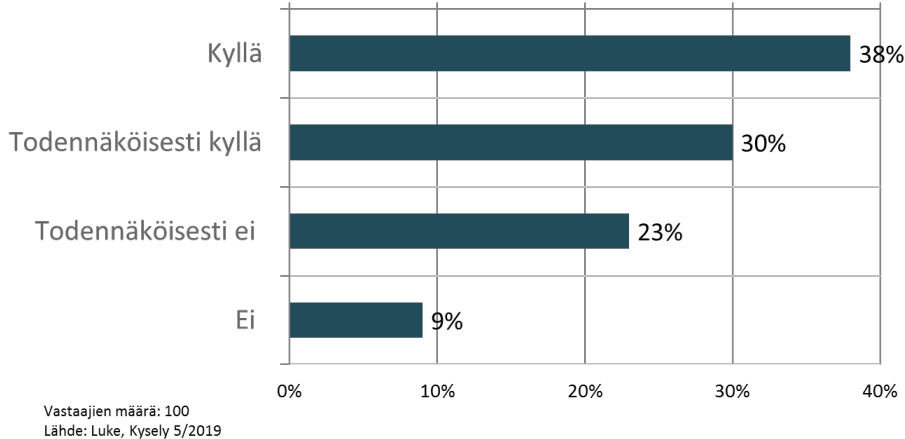
Rahoitukseen liittyvät haasteet ja mahdolliset esteet

Kuvio 16. Rahoituksen haasteet ja mahdolliset esteet.

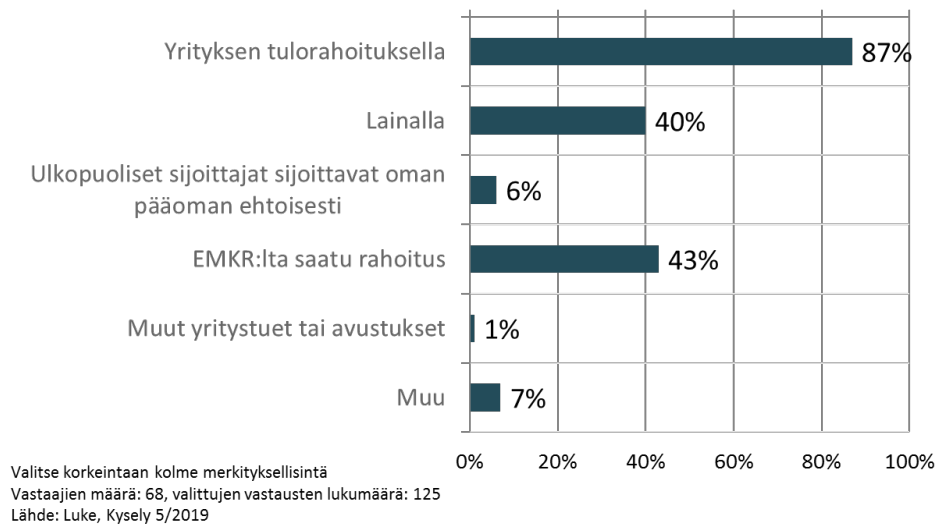
Keskimäärin vastaajat valitsivat 1,3 vaihtoehtoa, eli haasteita on useampia. Rahoituksen pullonkauloista vakuusvaatimukset nousivat suurimmaksi haasteeksi, kun 24 % vastauksista kohdistui tähän vaihtoehtoon. Seuraavaksi nousi ongelma yrityksen taloudesta (17 %). Sen sijaan lyhyet takaisinmaksuajat saivat vähemmän vastauksia (11 %), ja tämä on linjassa Pk-barometrin kanssa, jossa vain 4 % vastanneista piti takaisinmaksuaikoja ongelmana. Kohta ”Muu” sai enemmän valintoja, mutta vastauksista ei tarkemmin ilmene mitkä nämä syyt voisivat olla. Kyselyssä pyydettiin myös tietoa tulevista investoinneista, eli investoidaanko lähitulevaisuudessa ja miten investointi on tarkoitus rahoittaa (kuviot 17 ja 18).

Yrityksen tulevat investointitarpeet Tuletteko investoimaan yrityksen liiketoimintaan seuraavien 3 – 5 vuoden aikana?

Kuva 17. Onko tarkoitus investoida seuraavien 3–5 vuoden aikana.

Miten investointi tullaan rahoittamaan?

Kuva 18. Investointien rahoitus.

Kyselyyn osallistujista noin 70 % ilmoitti investoivansa seuraavien 3–5 vuoden aikana. Investointien rahoitusta koskevaan kysymykseen kolme tärkeintä rahoituslähdettä ovat tulorahoitus, laina ja EMKR-tuki. Lainarahoitus ja EMKR-tuki saivat molemmat yhtä paljon vastusta. Vain 6 % ilmoitti, että ulkopuolinen pääomasijoittaja voisi olla vaihtoehto.

Kysely vahvistaa myös haastatteluiden kautta nousseen johtopäätöksen siitä, että, toimialalla ensisijaisena ulkopuolisena rahoituslähteenä pidetään lainaratkaisua. Nykyisessä markkinatilanteessa suurimpana haasteena on turvaavien vakuuksien esittäminen. Lainojen korkotasoa ja takaisimaksuaikoja ei pidetä erityisen ongelmallisina. Kokemukset muista

maista, erityisesti Virosta (katso luku 4) tuovat tähän johtopäätökseen mielenkiintoista vertailukohtaa.

3.3 Yhteenveto markkinoiden toimivuudesta

3.3.1 Rahoituksen kysynnän ja tarjonnan välinen epätasapaino

Yleisellä tasolla voidaan todeta, että pk-yritysten rahoitus nykyisessä markkinatilanteessa on toimiva eikä periaatetasolla esiinny suurempia kuiluja rahoituksen tarjonnan ja kysynnän välillä. Pk-yritykset saavat rahoitusta investointeihin, mikäli hankkeiden kannattavuus ja kassavirta on riittävä.

Velkapääomarahoittajien vaatimat turvaavat vakuudet voivat kuitenkin olla joillekin yrityksille rahoituksen pullonkaula. Tähän problematiikkaan on EU-tasolla reagoitu ja pk-sektorille on haettu ratkaisua lanseeraamalla takausohjelmia kuten EU – Initiative ja EU - InnovFin.⁴¹ Nämä takausohjelmat ovat ensisijaisesti suunnattu muille toimialoille kuin kalataloudelle.

Kalatalouden kannalta rahoituksen pullonkauloja on tarkasteltava arvoketjun eri toimijoiden näkökulmasta. Alkuperäin toimijoiden, kuten kalastajien, tilanne on toinen kuin arvoketjun loppupään toimijoille, kuten kalanjalostajille. Varsinkin isompien kalanjalostusyritysten osalta rahoittajat tarkastelevat yritysten rahoitustarpeita samalla tavalla kuin muidenkin toimialojen Pk-sektorin yritysten rahoitustarpeita, eli erityisesti vakavaraisuus, kannattavuus ja maksuvalmius ratkaisevat rahoitusta koskevassa päätöksenteossa.

Myös yritysraenteet ovat kalatalouden arvoketjussa hyvin erilaisia. Ketjun alkupäässä on paljon mikroyrityksiä ja/tai henkilöyhtiötä, joiden liiketoiminnan volyymit ovat melko vaatimattomia (katso luku 2). Yhteensä kalatalouden toimialalla on noin 1700 yritystä, josta noin 1300 on meri- ja rannikkokalastusta harjoittavia yrityksiä. Valtaosa näistä yrityksistä on todella pieniä ja kalastuksen vuosivolyymi on arvoltaan alle 10 000 euron. Sanomattakin on selvää, että tämän kokoisten yritysten yksittäiset investointitarpeet ovat suhteellisen pieniä. Oletettavasti nämä yritykset ovat omistajille tapa harjoittaa sivuelinkeinoa.

Rahoituksen näkökulmasta huomio kalastuksessa kääntyy yli 10 000 euron vuosivolyymiin yrityksiin.⁴² Luonnonvarakeskuksen tilastojen mukaan näiden yritysten (reilut 250 yritystä) tuotot vuonna 2016 olivat yhteensä noin 33,8 miljoonaa euroa ja jalostusarvo yhteensä noin 17,8 miljoonaa euroa (taulukko 1). Suomen Asiakastiedon 1700 yrityksen tietokannassa on noin 60 kalastusta harjoittavaa yritystä, joiden vuosivolyymi vaihtelee 10 000 euron ja 2 miljoonan euron välillä. Noin 30 yrityksellä, eli puolella näistä on yli 50 000 euron vuosivolyymi.

⁴¹ European Investment Bank, 'InnovFin – EU Finance for innovators'

⁴² 10 000 euron vuotuinen liikevaihto on ALV-velvollisuuden raja, joka on vuodesta 2016 lähtien myös I ja II ryhmän kaupallisen kalastajan tuloraja ammattikalastajarekisterissä.

Kalanviljelyn osalta tilannetta voidaan parhaiten kuvata keskittymisen kautta, 10 suurinta yritystä hallitsee yhteensä noin 53 % alan kokonaistuotosta, joka oli vuonna 2016 yhteensä 74 miljoonaa euroa. Toimialalla toimii yhteensä noin 170 yritystä.

Vuonna 2016 Suomessa oli 134 kalanjalostusyriytystä, joiden liikevaihto oli vähintään 11 296 euroa. Myös tässä arvoketjun osassa toimiala on hyvin keskittynyt - vuoden 2016 tuotto oli yhteensä 310 miljoonaa euroa, josta 10 suurimman osuus oli noin 84 %. Kolmen suurimman volyymin osuus on yli 70 % kokonaisvolyymista.

Kun tarkastellaan rahoitusmarkkinoiden toimivuutta ja rahoituksen pullonkauloja on siis syytä tunnistaa minkälaisesta haasteesta, missä arvoketjun osassa ja minkä suuruisista investointitarpeista puhutaan. Toimialan investointitarpeiden kokoluokasta on vähän ensikäden kovaa dataa ja siksi investointien suuruutta on haasteellista arvioida yksityiskohtaisesti. Sen sijaan tehtyjen investointien analyysin avulla, sekä arvioinnin yhteydessä tehtyjen täydentävien asiantuntijahaastatteluiden ja kyselyn perusteella, voidaan tunnistaa fokusalueita ja kokoluokkia, joita voidaan myös hyödyntää arvioimaan mahdollisia tulevia investointitarpeita.

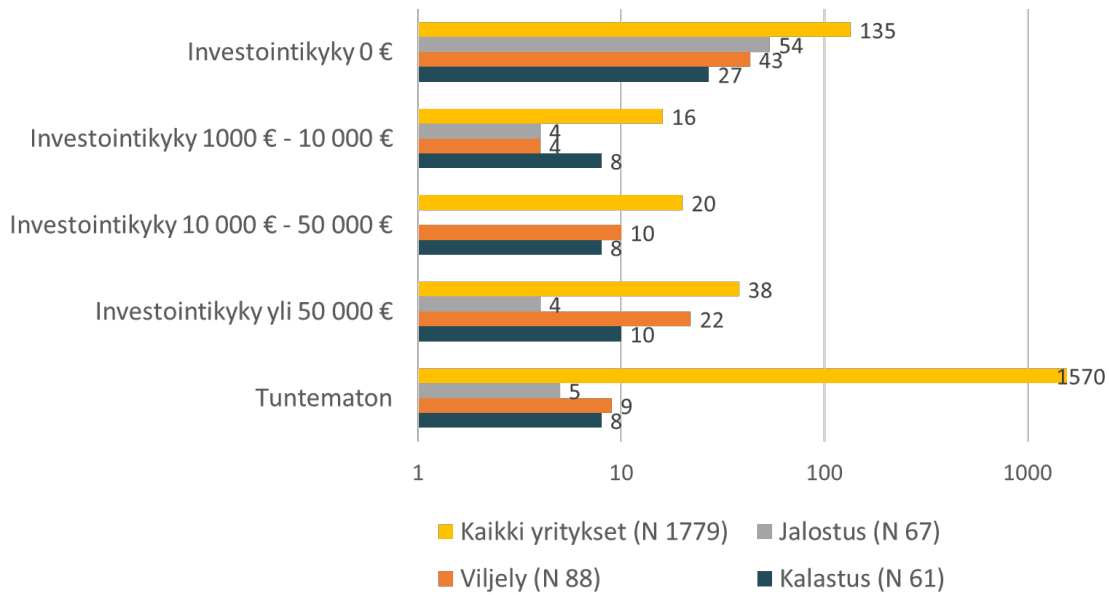
Luken ylläpitämien tilastojen mukaan kalastajat tekivät vuonna 2016 noin 4 miljoonan euroa arvosta nettoinvestointeja. Eniten investoivat isot trooliyritykset (2 miljoonaa euroa) ja suuret rannikkokalastusyriytukset (1 miljoonaa euroa). Kalanviljelyssä vuoden 2016 nettoinvestoinnit olivat 2,2 miljoonaa euroa, josta merialueen ruokakalatuottajat investoivat noin 1,2 miljoonalla eurolla. Kiertovesiviljelyyn on viime aikoina kohdistunut yksittäisiä isompia investointeja, kokoluokassa yli 10 miljoonaa euroa.⁴³ Kalanjalostustoimialan nettoinvestoinnit olivat 4,3 miljoonaa euroa vuonna 2016.

Suomen Asiakastiedon ylläpitämässä luottokelpoisuustietokannassa on myös arvio kalatalouden toimialan yritysten investointikykyä (kuvio 19). Yritysten investointikyky on arvioitu seuraavan laiseksi:

- Investointikyky 0 €, 135 yritystä
- Investointikyky 1000 € - 10 000 €, 16 yritystä
- Investointikyky 10 000 € - 50 000 €, 20 yritystä
- Investointikyky yli 50 000 €, 38 yritystä.

⁴³ Esimerkiksi varkauteen [Finnforelin kasvattamo sai Euroopan meri- ja kalastusrahasto EMKR:ltä tukia kiertovesilatosinvestoinnilleen](#) runsaat viisi miljoonaa euroa.

Kalatalouden investointikyky

Lähde: Suomen Asiakastieto (Investointikyky on laskettu tilastollisin menetelmin)

Kuvio 19. Kalatalouden investointikyky Suomen Asiakastiedon tilastollisen mallin mukaan⁴⁴.

Noin 1500 yrityksen osalta investointikykyä ei ole kyetty systemaattisesti arvioimaan, koska heiltä ei ole käytettävissä tilipääätöstietoa. Suurin osa kyseistä yrityksistä on pieniä henkilöyhtiöitä, joilla investointitarpeen ja kyvyn investoida voidaan olettaa olevan varsin maltillinen.

Koska toimiala on rakenteeltaan hyvin pirstoutunutta, rahoituksen mahdollisia pullonkauloista ei voida tehdä yleispäteviä johtopäätöksiä. Toimialan suuremmilla yrityksillä ei todennäköisesti ole suurempia ongelmia kannattavien projektien rahoituksen järjestämisessä. Näille yrityksille kyseessä on todennäköisesti enemmän siitä minkä tyyppistä rahoitusta ne haluavat, eli halutaanko nostaa velkaisuusastetta velkapääomaa lisäämällä vai hankitaanko oman pääoman ehtoista rahoitusta, jolloin pohdittavaksi jää ulkopuolisten omistajien päätöksentekoroolit.

Alkutuotannon yrityksille, siis kalastajille ja kalanviljelijöille, tilanne on selkeästi toisenlainen. Arvoketjun tässä osassa rahoituksen saatavuudessa esiintyy selkeästi pullonkauloja, ja ongelmat kohdistuvat ensisijaisesti turvaavien vakuuksien puutteeseen. Kotimaisen kalan pyyntiä on pidetty tärkeänä ja (rannikko)kalastuksen ammattikunnan

⁴⁴ Investointikykyennuste: Investointikyky lasketaan kaikille niille yrityksille, joiden viimeksi kuluneen tilikauden liikevaihto on ollut yli 10 000 € virallisen tilinpäätöksen mukaan.

Investointikyvyn laskentakaava: Kassa tilikauden päättyessä - kolmen kuukauden kulut. Tämän kaavan perusteella yritys saa arvon 1-4, joka tarkoittaa seuraavia euromääräisiä investointikykytietoja: Luokka 1 = Investointikyky yli 50 000 € Luokka 2 = Investointikyky 10 000 € - 50 000 € Luokka 3 = Investointikyky 1000 € - 10 000 € Luokka 4 = Investointikyky 0 €.

jatkuvuus on ollut yleisenä huolenaiheena jo pidemmän aikaa, ja nostetaan selkeästi myös esiin uuden hallitusohjelman kirjauksissa (luku 2, infolaatikko 1). Kalastusammattikunnan sukupolvenvaihdot ja jatkuvuuden varmistaminen uusien kalastustoimijoiden kautta nousevat siten tärkeiksi näkökulmiksi tarvittavien rahoitusratkaisujen fokusta ja kehittämistä pohdittaessa. On hyvä myös todeta, että kalastusammattikunnan toimintaedellytysten varmistaminen ei ole vain taloudellinen asia, vaan siihen liittyy myös laajempia kestävästä kehityksen ympäristöllisiä ja sosiaalisia näkökulmia. Siksi rahoitusratkaisuja ja investointistrategiaa pohdittaessa (luku 5) on syytä tarkastella myös uusia, innovatiivisia ja perinteisempiä instrumentteja täydentäviä ratkaisuja, kuten esimerkiksi nk. vaikuttavuusinvestointien tarjoamia ratkaisumalleja (luku 3, infolaatikko 2).

3.3.2 Kalastustoimialan uudistumistarpeet eivät vain rahoituksen piirissä tai ratkaistavissa

Selvityksen haastatteluissa kävi selvästi ilmi, että kalatalous tarvitsee uusia ideoita toiminnan kehittämiseen. Tarvitaan uusi liiketoimintamalleja, joilla voidaan varmistaa, että kotimaista kalaa voidaan hyödyntää ja jalostaa ruokakalana, mutta myös hyödyntää raaka-aineena ja/tai syntyvinä sivuvirtoina erilaisissa korkean lisäarvon teollisissa symbiooseissa.

Näyttää myös siltä, että keskustelu kalastuksen ongelmista pyörii jonkinlaisesta kehää ja ongelmien ratkaisemiseksi on haettava uusia rohkeita ratkaisuja. Esimerkiksi kalastusammattia on perinteisesti harjoitettu pienimuotoisesti pienten yritysten toimesta, jolloin toiminnan kehittämisestä on tullut pullonkaula. Toimintamallia voitaisiin hakea muilta toimialoilta, ja eräs selvittämisen arvoinen näkökulma on voisiko franchising-tyyppinen ratkaisu sopia myös kalataloudelle. Franchising tarjoaa mahdollisuuden perustaa yritys valmiilla, testatulla liiketoimintamallilla tunnetun ketjun jäsenenä. Tämä maailmalla voimakkaasti viime vuosikymmeninä levinnyt yrittäjyyden muoto on levinnyt Suomessakin voimakkaasti yhä uusille toimialoille, kuten ravintopalveluissa ja autojen korjaamoliiketoiminnassa. Rahoituksen kannalta näissä ratkaisuissa puhutaan huomattavasti suuremmista summista, ja on todennäköistä, että pääomasijoittajien kiinnostus herää eri tavalla tällaisissa lähestymistavoissa, joissa heidän panostansa tarvitaan sekä rahoitukseen että toiminnan ideointiin. Tämän tyyppisten liiketoimintamallien rakentamisessa on luonnollisesti varmistettava, että kaikille osapuolille luodaan mahdollisuuksia harjoittaa mielekästä ja kannattavaa liiketoimintaa.

Toimialalla on menossa useampi innovaatio-ohjelma, joiden odotetaan tuovan ratkaisuja myös tässä esitettyihin haasteisiin. Innovaatio-ohjelmista laadittu erillinen arvio⁴⁵ (Gaia) nostaa esiin tarpeen tunnistaa arvoketjun eri vaiheissa olevien toimijoiden erityispiirteet ja kehitysvaiheet. Ratkaisujen onnistuminen riippuu paitsi kyvystä räätälöidä kehittämistoimenpiteet ja siten rahoitusratkaisut näiden erityispiirteiden mukaan mutta myös alan toimijoiden kehittymishalusta ja kyvystä tehdä yhteistyötä.

⁴⁵ Raivio et al, 'Kalatalouden innovaatio-ohjelmien väliarviointi', 2019, Gaia Consulting Oy.

4. Oppeja muista maista

4.1 Vielä rajallinen määrä verrokkeja

Rahoitusinstrumentit tulivat käyttöön EU:n Rakennerahastoissa jo ohjelmakaudella 1994–1999, mutta niiden käyttö tehostui kaudella 2007–2013 ja tällä hetkellä ne kattavat noin 5% EAKR:n resursseista.⁴⁶ Meneillään olevalla (2014–2020) koheesiopolitiikan ohjelmakaudella rahoitusinstrumentteja on otettu laajemmin käyttöön Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahasto) ja tässä raportissa selvityksen kohteena olevan Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) kautta. Tällä ohjelmakaudella koheesiopolitiikan alaisten rahoitusinstrumenttien käytön raportoidaan olevan ennätyskorkealla.⁴⁷

European Court of Auditors julkaisi selvityksen EAKR:n alaisista rahoitusinstrumenteista vuonna 2012, koskien ohjelmakausia 2000–2006 ja 2007–2013, jossa tunnistettiin muutama keskeinen puute, jotka liittyivät pääasiassa rakennerahastojen säätelykehyksen soveltavuuteen. Sen jälkeen Komissio on pyrkinyt parantamaan rahoitusinstrumenttien säännöstelyn toimivuutta. Tähän liittyen meneillään olevalle ohjelmakaudelle asetettiin vaatimus kansallisten ”ex-ante” arviointien laatimisesta ennen uuden rahoitusinstrumentin käyttöönottoa.

Ennakoarviointeja on jo toteutettu useissa maissa mm. energiatehokkuuteen ja pk-yrityksiin liittyen, mutta EMKR:n ja rahoitusvälineiden käyttöön ottoon liittyen on valmisteltu vain muutama arviointi ja niissä käytetyt lähestymistavat vaihtelevat. Tavallisimpia rahoitustyyppisiä ovat olleet lainat, takaukset ja pääomasijoitukset pk-yrityksille. Usein nämä sijoitukset on kohdistettu start-upeille tai aikaisen kasvun vaiheessa oleville yrityksille (katso myös infolaatikko 3 ja COSME-ohjelma).

EMKR:n osalta kokemuksia rahoitusinstrumenttien käytöstä on vielä hyvin rajallisesti. EMKR-rahoitusinstrumentteja (2007–2013 kaudelle saakka Euroopan Kalatalousrahasto, EKTR) on tähän mennessä ollut käytössä vain kuudessa EU-maassa (Alankomaat, Bulgaria, Kreikka, Latvia, Romania, Viro), kattaen 1,5 % koko EKTR-rahoituksesta.⁴⁸ Taulukossa 2 on esitetty kootusti EKTR:n / EMKR:n alla toimineet kansalliset rahoitusinstrumentit.

Kuten taulukosta käy ilmi, rahoitusinstrumenttien käyttöönotosta on vaihtelevia kokemuksia. Parhaiten tarkoituksiinsa näyttävät soveltuneen Latviassa ja Virossa rakennetut järjestelmät. Näille on yhteistä se, että ne on perustettu paikkaamaan todellista, ennakkoon selvitettyä vajetta ja toteutettu yhteistyössä varsinaisen lainan tarjoajan kanssa.

⁴⁶ European Investment Bank, [‘What are ESIF financial instruments’](#)

⁴⁷ European Commission, [‘Use of financial instruments in Cohesion Policy reaches record high’](#)

⁴⁸ EIB, [‘Scoping study for the use of financial instruments under the EMFF and related advisory support activities’](#), 2015.

Taulukko 3. Kalatalouden rahoitusinstrumentit. Lähde: EIB, ‘Scoping study for the use of financial instruments under the EMFF and related advisory support activities’, 2015.

Maa	Ohjelmakausi	Rahaston tyyppi ja koko	Lainasummat	Huomioita
Alankomaat	2007-2013, käytössä 2014-2016	Jatkuvien luottojen rahasto; 3,5 milj.€	10.000-100.000€ (3 vuodeksi), max. 300 000€ (5 vuodeksi)	Perustettiin, koska EKTR:n alaisia määrärahoja oli käyttämättömänä. Kiinnostus lainoihin näyttää olleen vähäistä. Vaadittiin todistus siitä, että hakija ei ole saanut lainaa muualta (esim. hylkäyskirje pankilta).
Latvia	2007-2013, käytössä 2010-2014	Lainoja matalilla koroilla; 44,7 milj.€ (7,2 milj. EKTR)	Keskimäärin 58.000€- 1 milj.€, mutta EKTR:n alaisille huomattavasti korkeammat	Perustettiin taloudellisessa tilanteessa, jossa riskialttiiksi luokitellut pienyritykset eivät saaneet pankista lainaa. Arvioidaan olleen hyvä väline paikkaamaan huonoa markkinatilannetta. Myönnettiin 58 lainapäätöstä, joista 2 EKTR:n alla (kalanjalostus ja kalaviljely). Näille myönnettiin yhteensä 4,6 milj.€.
Viro	2014-2020 ja 2007-2013	Lainat; n. 17 milj.€ (2007-2013), n.11 milj.€ (2014-2020)	max. 500.000€ (2007-2013), instrumentista riippuen max. 500.000€, 400.000€ tai 100.000€ (2014-2020)	Pankit eivät usein ole halukkaita rahoittamaan kalatalouden yrityksiä, koska alan ajatellaan olevan pieni, riskialtis ja huonosti tunnettu. Instrumentti perustettiin paikkaamaan tätä puutetta.
Romania		Takuu; 17,5 milj.€		Tavoitteena oli antaa tuensaajille mahdollisuus turvata EKR:n tukemien investointien rahoitusta. Rahoitusinstrumenttien kautta taattiin enintään 80% lainan arvosta. Tämä osoittautui riittämättömäksi ja pankit eivät myöntäneet lainaa, koska liiketoimintasuunnitelmat eivät pystyneet osoittamaan hankkeiden kannattavuutta selkeästi.
Bulgaria		Takuu; ?		Vesiviljelyalan pk-yrityksille myönnettiin pankkitakauksia uusille rakennuksille, kalanviljelytoimintojen nykyaikaistamiselle ja laajentamiselle. Käyttöaste oli hyvä, mutta rahoituksen välittäjän valinnassa ilmeni ongelmia julkisten hankintojen sääntöjen kanssa.
Kreikka		Takuu; 35 milj.€		Rahastolla tarjottiin takuita vesiviljelyyn, prosessointiin ja alusten modernisointiin. Edunsaajat eivät kiinnostuneet instrumentista, koska paperityön määrä oli suurempi kuin kaupallisissa lainoissa. Pankit eivät olleet kiinnostuneita osallistumaan talouskriisin takia.

4.2 Viron kokemukset lähemmässä tarkastelussa

Tämän selvityksen kannalta Virossa vuonna 2014 tuotettu ennakoarviointi EMKR:n ja maatalousrahastoon liittyen tarjoaa mielenkiintoista vertailupohjaa Suomen ennakoarvioinnille. Kyseinen arvioinnin perusteella Virossa on otettu käyttöön lainapohjaisia kalatalouden rahoitusinstrumentteja. Näitä ex-ante selvityksen alaisia instrumentteja on käytössä kolme, jotka on suunnattu kahdelle kohderyhmälle; vesiviljelyyn ja kalanjalostukseen (kuviot 20). Kalastajat eivät ole rahoitusinstrumenttien kohteena, koska Virossa on arvioitu, että tätä kohderyhmää palvelee paremmin muu tukimuotoinen rahoitus. Rahoitusinstrumentin kohteena olevien sektorien tukirahoituksen saatavuutta on vähennetty lainamuotoista rahoitusta käyttöönotettaessa. Tukimuotoinen rahoitus on kuitenkin Virossa edelleen suositumpaa kuin rahoitusinstrumentit.⁴⁹

Virossa meneillään olevan ohjelmakauden rahoitusinstrumentit ovat kaikki lainapohjaisia. Instrumenttien hallinnoijana toimii Rural Development Foundation (RDF), joka on valtion omistama yksityinen säätiö. Säätiö saa toiminnastaan korvausta (nk. management fee), mutta ei omista rahastoja, vaikka toimiikin nk. rahastonhoitajana. Virossa ongelmaksi tunnistettiin pankkien myöntämien yrityslainojen lyhyt kesto, joka yleensä ulottuu enintään 5-8 vuoteen. Rahoitusinstrumenteilla pyritään helpottamaan tätä ongelmaa tarjoamalla pankin ja RDF lainojen yhdistelmää, joka mahdollistaa laina-ajan pidentämisen RDF:n tarjoaman EMKR-komponentin avulla.

Viron kalatalouden rahoitusinstrumentit 2014- 2022		
<p><u>Pitkäaikainen investointilaina kalanjalostukseen</u></p> <p>Instrumentti: 4 000 000 €</p> <p>Laina: 100 000-500 000€</p> <p>Mikro/PK -yritykset</p> <p>30/70 yhteisrahoitus pankin kanssa</p> <p>Vähintään 80% vakuus</p> <p>Markkinakorko</p> <p>Laina-aika: < 15 vuotta</p>	<p><u>Kasvulaina kalanjalostukseen</u></p> <p>Instrumentti: 3 200 000 €</p> <p>Laina: 10 000-100 000€</p> <p>Mikro/pienet yritykset</p> <p>Vähintään 50% vakuus</p> <p>Tuettu korko alk. 2%</p> <p>Laina-aika: < 15 vuotta</p>	<p><u>Investointilaina vesiviljelyn kehitykseen</u></p> <p>Instrumentti: 4 000 000 €</p> <p>Laina: 10 000-400 000€</p> <p>Mikro/PK -yritykset</p> <p>Vähintään 50% vakuus</p> <p>Tuettu korko alk. 2%</p> <p>Laina-aika: < 15 vuotta</p>

Kuvio 20. Viron kalatalouden rahoitusinstrumentit 2014-2022.

⁴⁹ Koitmaa, 'Estonian Experience with FI for the fisheries and aquaculture sector supported through the EMFF 2014-2020', 2018

Pienimpiä lainoja (100 000 euroon saakka) säätiö tarjoaa suoraan omista varoistaan. Ennakoarvioinnin pohjalta perustetut rahoitusinstrumentit on esitelty alla. Tämän lisäksi Virossa on ollut tarjolla kaksi rahoitusinstrumenttia edellisellä ohjelmakaudella. Nämä olivat lainamuotoisia, suunnattu pk-yrityksille ja toteutettiin pankkien ja EU-rahoituksen yhdistelmänä.

Kaksi ensimmäistä rahastoa on suunnattu kalanjalostukseen ja kolmas vesiviljelyn kehitykseen. Ensimmäisessä rahastosta lainasta 30 % tulee pankilta ja 70 % RDF:lta. RDF:n rooli on merkittävä myös pankista lainaa haettaessa. RDF:n edustaja on mukana lainaneuvotteluissa ja vakuuden riittävyden laskemisessa. Pankkilainan osuus tulee maksuun ensin normaalilla 5–8 vuoden laina-ajalla. RDF:n osuus lainasta noudattaa 15 vuoden maksuaikaa. Tällä hetkellä lainaa on myönnetty vajaalle 15 yritykselle. Suosituimpia ovat olleet suuremmat, pankkien kanssa yhteistyössä myönnettyt lainat.

Rahoitusinstrumenttien nähdään olleen houkuttelevia ratkaisuja myös pankeille. Pankit voivat luottaa RDF:n kalatalousalan asiantuntemukseen ja säätiö huolehtii myös valtion apuun liittyvien rajoitusten laskemisesta. Pankkien lainaosuudella voidaan rahoittaa kohteita, joiden rahoitus EU rahoitusosuudella ei ole sallittua. Näin pankkien ja EU:n rahoitusta yhdistämällä yrityksille voidaan tarjota kattavampia lainoja.

Tähänastisten kokemusten perusteella rahoitusinstrumentin nähdään toimineen hyvin ja sillä on onnistuttu poistamaan markkinahäiriötä etenkin kalanjalostusalalla. Vesiviljelyn osalta Virossa nähdään positiivista kehitystä, mutta on myös esitetty toiveita lisärahoituksesta.

4.3 Kokemusten hyödyntäminen rahoitusinstrumentin suunnittelussa Suomessa

Yllä esiteltyjen kokemusten perusteella voidaan sanoa, että rahoitusinstrumenttien huolellinen valmistelu ja tarkoituksenmukaisuus ovat avainasemassa niiden menestystekijöitä luotaessa. Instrumenttia suunniteltaessa on tärkeää varmistaa, että se suunnitellaan vastaamaan markkinoilla vallitsevaa todellista ja tarpeeksi laajaa tarvetta. Suunnitteluprosessissa tulee myös ottaa huomioon yleinen taloudellinen tilanne, lainsäädännön vaatimukset, poliittiset linjaukset ja esim. pankkien kanta kohdeyritysten toimintaan. Esimerkiksi tanskalaisten kokemusten perusteella voidaan päätellä, että sukupolven vaihdon tukeminen voi olla on hyvä kohde EMKR-rahoitusinstrumentille, mutta toisaalta uudella yrittäjällä on oltava myös omaa pääomaa tai vakuuksia suurelle osalle lainasummasta, jotta lopputulos on tavoitellun mukainen. Yleensä epäonnistumisiin ovat johtaneet pankkien kiinnostuksen puute, lainsäädännölliset ongelmat ja pk-yritysten liiketoimintaan liittyvät yleiset riskit. Rahoitusinstrumenteilla ei myöskään Viron kokemuksen mukaan aina voida korvata tukimuotoista rahoitusta, vaan molempia tarvitaan.

Kalatalouden toimialalla ketjun eri osissa toimivat yritykset kohtaavat erilaisia haasteita ja onkin varmistettava, että rahoitusinstrumentti ottaa huomioon nämä haasteet. Viron

rahoitusinstrumenteissa keskeistä on ollut myös hallinnoijan hyvä tuntemus kalatalousalasta, jota on jaettu myös pankeille, joilla tällaista tuntemusta ei yleisesti ottaen ole ollut.

5. Ehdotettu investointistrategia ja rahoitusinstrumentit

5.1 Ehdotettu investointistrategia ja instrumentit

Sijoitusstrategia-osiossa käsitellään kalataloudelle sopivat rahoitusinstrumentit sekä rahoitusinstrumenttien käyttöönottoon ja hallintaan liittyviä näkökulmia. Ehdotettujen rahoitusinstrumenttien kuuluu olla nk. revolving fund -tyylisiä, joissa raha kiertää takaisin, eli rahoituksen saatuaan yritys maksaa sen sovitulla aikataululla takaisin ja näin ollen varat voidaan kierrättää rahoittamaan jälleen uusia investointeja. Ennakoarvioinnin analyysin perusteella ehdotetut rahoitusinstrumentit ovat:

- rajattu portfoliovakuus (vakuusinstrumentti)
- yhteissijoitusväline (yhteissijoitusinstrumentti)
- riskinjakolaina (lainainstrumentti).

Investointistrategian ja kyseisten rahoitusinstrumenttien lisäarvoa ja vipuvaikutusta on käsitelty erikseen luvussa 6.

5.1.1 Rajattu portfoliovakuus (vakuusinstrumentti)

Kun otetaan huomioon kalatalouden pk-yritysten ja erityisesti mikroyritysten rajoitetut mahdollisuudet saada rahoitusta, vakuusinstrumentti voi olla osaratkaisu rahoittajien asettamiin vaatimuksiin. Tällainen väline voisi auttaa korjaamaan mikro- ja pienyrityksille myönnettävän lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin velkarahoituksen pullonkauloja. Instrumentilla voidaan nostaa rahoittajien riskinottokapasiteettiä ja siten lisätä lainan tarjontaa.

Kohdenneet kalatalouden pk-yritykset voisivat hyötyä edullisemmista ehdoista lainoilleen, etenkin vähentämällä vakuusvaatimuksia. Tämä vähentää pk-yritysten erityisiä rahoitusvaikeuksia, jotka johtuvat riittävien vakuuksien puutteesta ja suhteellisen korkeasta luottoriskistä. Tämän välineen avulla pk-yritykset voisivat yleensä hyötyä pankkirahoituksesta edullisemmin ehdoin ottaen huomioon todennäköisinä vaikutuksina:

- pankkien vähentyneet vakuusvaatimukset
- alennettu lainakorko (marginaali) ja pidemmät laina-ajat kun yrityksen riskiprofiili muuttuu edullisemmaksi
- alhaisemmat takuukustannukset; ja/tai
- joustavammat takaisinmaksusuunnitelmat.

Nämä tekijät voivat vaihdella sen mukaan, mitä hallintoviranomainen asettaa ehdoksi valitessaan rahoituksen välittäjiä, ehdokaspankkien esittämiä tarjouksia ja neuvotteluja rahastonhoitajien (ns. managerin) kanssa.

Tämän instrumentin avulla voidaan antaa riskinjakotakaus rahoituksenvälittäjien (pankkien) myöntämien lainojen vakuudeksi. Rahoituksen välittäjät on luonnollisesti valittava tarjouskilpailun pohjalta.

Tässä esitetty vakuus kattaa tappiot, jotka aiheutuvat rahoituksen välittäjälle lainan takaisinmaksun tai korkojen maksuhäiriöistä, kuitenkin ennalta määrätyn enimmäismäärän rajoissa. Rahoituksen välittäjä vastaa edelleen pk-yrityksille suunnattujen lainojen myöntämisestä, analysoinnista, dokumentoinnista ja allokoinnista rahoittajan käytössä olevien tavanomaisten menettelyjen mukaisesti. Siten rahoituksen välittäjä säilyttää ja ylläpitää suoraa luottosuhdetta jokaiseen luototettavaan pk-yritykseen.

Intressien yhdenmukaistamiseksi julkisen tuen kanssa, osa lainasalkusta ei kuulu takauksen piiriin, ts. vakuus ei ole 100 prosenttinen, vaan rahoituksen välittäjälle jää omalle vastuulle osa salkun vastapuoliriskistä. Vakuudesta saatu taloudellinen hyöty on rahoitusinstrumentin kriteerien mukaisesti siirrettävä lopullisille tuensaajille (esim. alentamalla lainojen korkoa ja/tai vähentämällä vaadittuja vakuuksia) mutta aina siten, että ohjelman julkisesta rahoitusosuudesta aiheutuva taloudellinen hyöty siirretään kokonaisuudessaan lopullisille tuensaajille. Rajatun vakuuden ehtojen on siten syytä noudattaa EU-asetuksen 964/2014 vakioituja ehtoja.

EU:n valtiontukea käsittelevän asetuksen 651/2014 (artikla 21, joka määrittelee riskirahoitustukea) mukaan takausosuus on rajattava 80 %:iin, ja jäsenvaltion kokonaistappioiden ylärajaksi on asetettava 25 % takauksella suojattavasta salkusta. Ainoastaan takaukset, jotka kattavat takauksen kohteena olevasta salkusta odotetut tappiot, voidaan myöntää ilmaiseksi. Jos takaus kattaa myös odottamattomia tappiota, rahoituksen välittäjän on maksettava markkinaehtoinen takauspalkkio siitä takauksen osasta, joka kattaa odottamattomia tappiota.

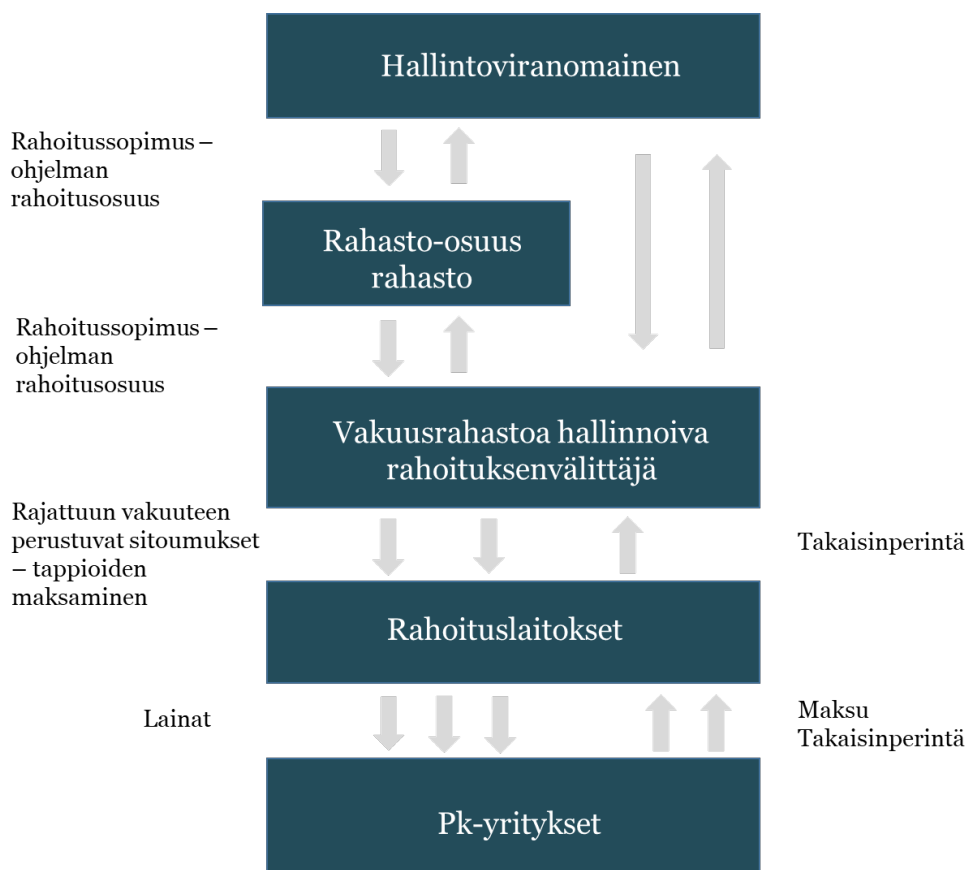
Kalataloudelle suunnatun vakuusinstrumentin suunnittelussa on otettava huomioon kalatalousarvoketjun eri toimijoiden erityispiirteet. Alkutuotannon, kuten kalastajien/mikroyritysten, tilanne on hyvin erilainen kuin mitä esimerkiksi kalanjalostuksen isompien toimijoiden tilanne. Siksi olisi tarkoituksenmukaista harkita erillistä vakuusinstrumenttia niille toimijoille, esimerkiksi kalatalouden mikroyrityksille, joiden toiminta on yhteiskunnallisesti tärkeä samalla kun niiden toiminta on rahoituksen kannalta haavoittuva. Tällöin esisijaisena kohderyhmänä voisi olla uudet kalastajat ja onnistuneet sukupolvenvaihdokset ja rahoituksen varmistaminen näiden toteuttamiseksi.

Mahdollisen vakuusinstrumentin kokoa/volyymiä määritettäessä on tietysti arvioitava kuinka suuret ovat toimialan todennäköiset investointitarpeet. Investoinnit riippuvat luonnollisesti siitä missä laajuudessa liiketoimintaa oletetaan ja toivotaan uudistettavan ja mitkä ovat olleet aikaisemmat investointitasot.

Kalastuksen vuotuinen nettoinvestointitaso on ollut yhteensä noin 4 miljoonaa euroa, josta rannikkokalastuksessa (huomioiden yli 10 000 euron vuosivolyymin yritykset) on ollut noin 1 miljoonaa euroa ⁵⁰. Kalanviljelyn nettoinvestoinnit ovat vuosittain olleet noin 2 miljoonaa euroa, josta ruokakalatuotanto meressä on ollut kokoluokaltaan noin 1,2 miljoonaa euroa. Jos tavoitteena on esimerkiksi noin 100 kalastajan ⁵¹ toiminnan käynnistämisen rahoittaminen, ja oletuksena on, että kalastajakohtainen investointitarve olisi noin 120 000 euroa, ja oletetaan instrumentilla katettavan noin 50 % takausosuus, päädytään kokoluokaltaan noin 6 miljoonan euron vakuusrahastoon.

Yrityskohtaisesti on tietysti erikseen arvioitava, ettei valtiontukiehtoja (de minimis - tukiehtoja) ylitetä ja tätä on käsitelty erikseen seuraavissa luvuissa. Rahoitusinstrumentin yksityiskohtaisempaan suunnitteluun voidaan ottaa malleja jo toteutetuista takausohjelmaista kuten SME Initiative ja SME InnoFin takausohjelmat.

Alla olevassa kuviossa 21 on esitetty periaatekuvaus mahdollisen vakuusrahaston hallintorakenteesta.

Kuvio 21. Periaatekuvaus vakuusrahaston mahdollisesta hallintorakenteesta.

⁵⁰ Kärnä, M., Valve J. ja Setälä J., 'Kalatalouden toimialakatsaus 2018', Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 52/2018, Luonnonvarakeskus.

⁵¹ Vuonna 2016 yli 10.000 € vuosivolyymillä toimivia rannikkokalastajia oli 216 yritystä.

5.1.2 Yhteissijoitusväline (yhteissijoitusinstrumentti)

Tällä rahoitusinstrumentilla pyritään tukemaan kalatalouden pk-yrityksiä oman pääoman ehtoisen rahoituksen hankinnassa, keskittyen erityisesti uuden tyyppisen liiketoiminnan kehittämiseen. Instrumentilla tuetaan eri kehitysvaiheessa olevia kalatalouden pk-yrityksiä, joilla voi olla kehittämisestä johtuvaa korostunut riskiprofiili.

Jotta varmistetaan, että vallitsee mahdollisimman suuri yhdenmukaisuus julkisen ja yksityisen rahoituksen välillä, tällä instrumentilla tulee olla velvollisuus yhteissijoituksiin yksityisten toimijoiden/sijoittajien kanssa. Yhteissijoitusinstrumentin tavoitteena voisivat olla seuraavat vaikutukset:

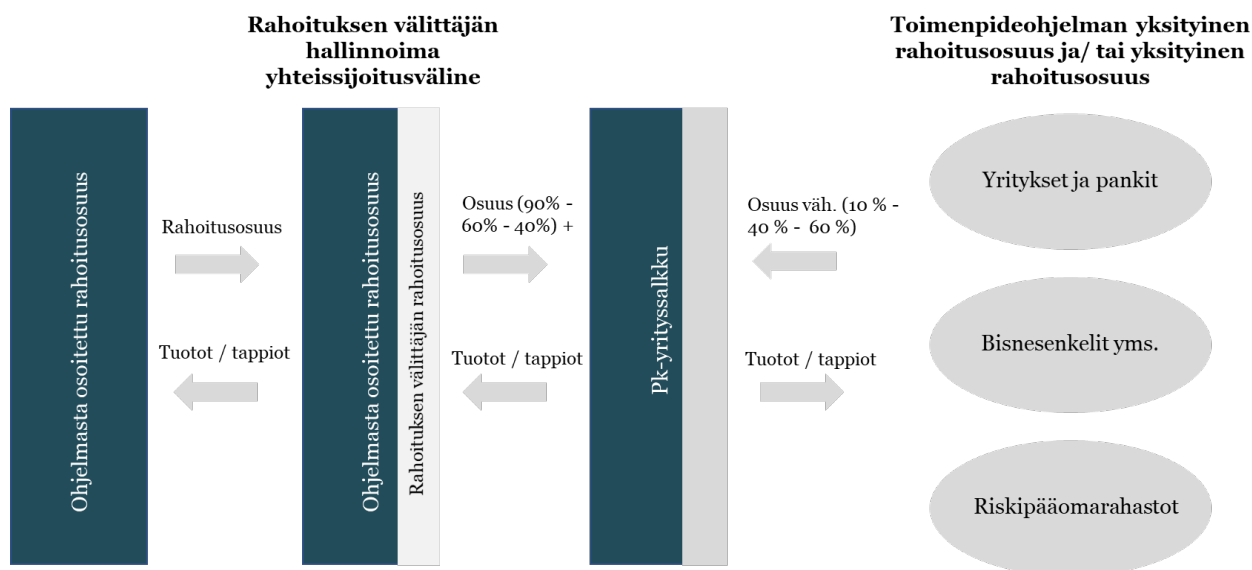
- kalataloudessa toimivien pk-yritysten pääomarahoituksen vahvistaminen niiden eri kehitysvaiheessa
- yhteissijoitusten aikaansaaminen markkinoilla toimivien sijoittajien (business enkelit, pääomasijoitusrahastot, venture capital ja private equity toimijat) kanssa, houkutellen mukaan muita pääomasijoittajia; sekä
- kannattavan liiketoiminnan kehittäminen keskipitkällä aikavälillä.

Ehdotettu rahasto sijoittaa yhdessä julkisen ja yksityisten toimijoiden kanssa kalatalouden pk-yritysten osakepääomaan. Sijoitusosuudet on määriteltävä hallintoviranomaisten ja rahastonhoitajien (fund manager) välisissä neuvotteluissa, kuten myös se millä osuudella yksityiset sijoittajat osallistuvat. Muiden sijoittavien rahastojen on oltava taloudellisesti ja juridisesti riippumattomia yhteisrahastoista. Lisäksi yhteisrahastojen hoitajan (co-investment fund manager) on oltava itsenäinen yhteisö, joka tekee kaikki sijoitus- ja myyntipäätökset ammattimaisen hoitajan huolellisuudella.

On selvää, että valitun rahoituksen välittäjän on oltava taloudellisesti ja juridisesti riippumaton hallintoviranomaisesta. Lisäksi sijoitusrahaston hallintoon (governance) tulisi sisältyä mekanismeja mahdollisten eturistiriitojen välttämiseksi. EUn täytäntöönpanoasetus 1157/2016 (liite V *Yhteissijoitusväline*) määrittelee tarkemmin ehdot rahaston perustamiselle.

Koska kyseeseen voivat tulla isommatkin investoinnit arvoketjun eri osissa, rahaston mahdollinen koko voi vaihdella merkittävästi riippuen arvioinnissa käytetyistä skenaarioista. Mikäli lähtökohdaksi otetaan, että yhdessä yksityisten toimijoiden kanssa instrumentin avulla tavoitellaan noin 10 miljoonan euron rahastoa, jossa omistuksen jaettaisiin suhteessa 50/50, EMKR:n kautta haettava osuus muodostuisi noin 5 miljoonaa euroa.

Alla olevassa kuviossa 22 on esitetty periaatekuvaus mahdollisen yhteissijoitusinstrumentin/rahaston hallintorakenteesta.

Kuvio 22. Periaatekuvaus yhteissijoitusrahaston mahdollisesta hallintorakenteesta.⁵²

5.1.3 Riskinjakolaina (lainainstrumentti)

Riskinjakolaina tarjoaa instrumentin, jonka avulla voidaan tavoitella kalatalouden mikroyrityksille edullisempia lainaehtoja, eli alhaisempia korkoja/marginaaleja, pidempiä takaisinmaksuaikoja ja mahdollisuus takaisinmaksun jaksottamiseen.

Tavoitteena on helpottaa pk-yritysten rahoituksen saantia tarjoamalla rahoituksen välittäjälle rahoitusosuutta ja luottoriskin jakamista, jolloin pk-yritykset saavat enemmän rahoitusta edullisin ehdoin eli alhaisemmalla korolla, pidemmällä takaisinmaksuajalla ja tarvittaessa myös alhaisemmin vakuuksin. Jos lainat liitetään avustuksiin, ne voivat myös laajentaa rahoituksen saatavuutta taloudellisesti haavoittuville tuensaajille, kuten pienituloisille ammatinharjoittajille.

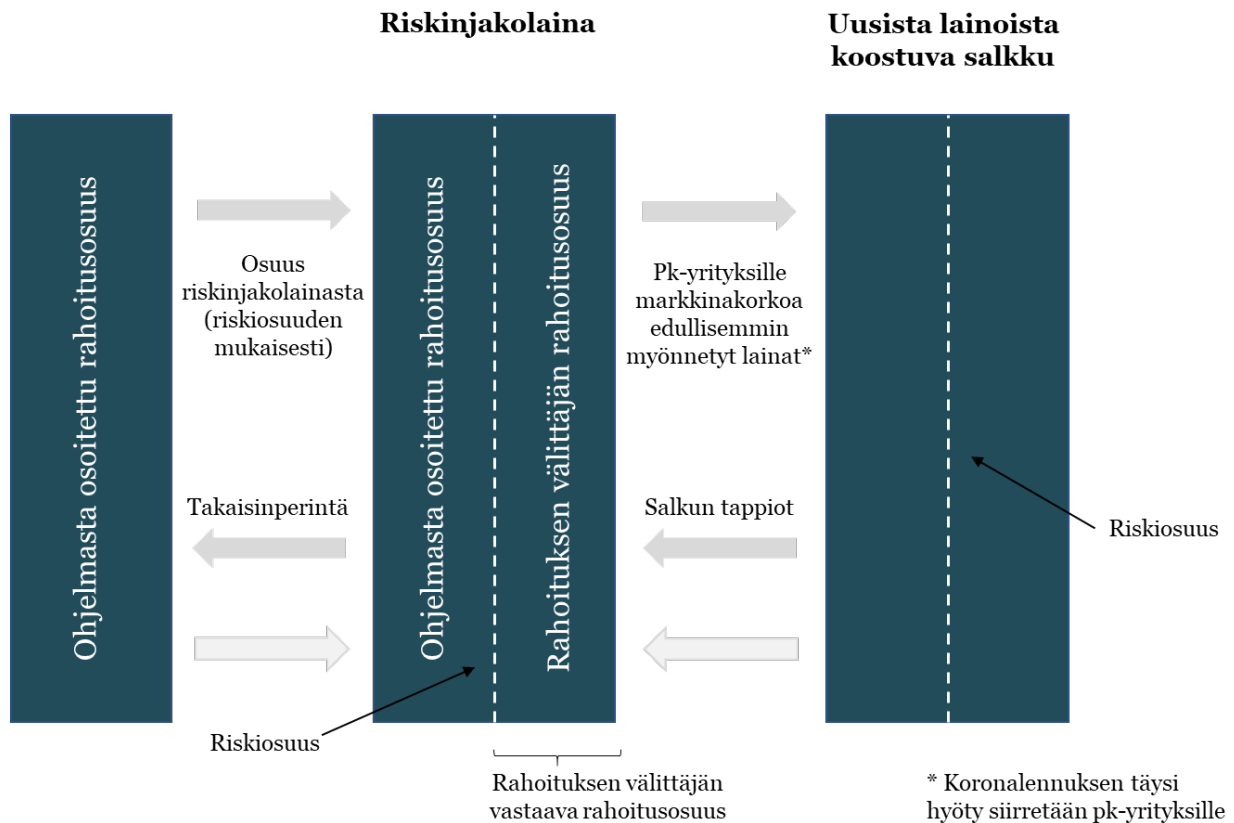
Verrattaessa tätä instrumenttia esimerkiksi rajattuun portfoliovakuuteen voidaan huomata, että riskinjakolaina on rahoituksen välittäjän perustama lainarahasto, johon osoitetaan rahoitusosuudet ohjelmasta (so. EMKR) sekä rahoituksen välittäjältä. Instrumentin tarkoituksena on rahoittaa uusista lainoista koostuva salkku, eikä rahastoa ole mahdollista käyttää vanhojen lainojen jälleenrahoitukseen. Tällä rajoituksella voi olla suurikin merkitys, jos toimialalla ei ole kiinnostavia uusia rahoituskohteita tarjolla.

Riskinjakolainan riskiosuuksien ehdot ja muut ehdot on tarkemmin määritelty EU asetuksen 964/2014 liitteessä II. Jos lähtökohdaksi otetaan yllä esitetty vakuusrahaston kohdalla laadittu arvio (luku 5.1.1), niin tämäkin rahasto voisi olla noin 6 milj. € luokkaa. BAE ja de

⁵² Täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 964/2014

minimis- tuista on julkaistu erilliset ohjeet laskentaesimerkkeineen ⁵³ ja tuen seurantaan liittyy sekä tuen saajille että rahoituksen välittäjille velvoitteita, jotka huomioitava instrumentin mahdollisessa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa sekä toteutuksessa.

Alla olevassa kuviossa 23 on esitetty periaatekuvaus mahdollisesta riskijakolaina-instrumentista.

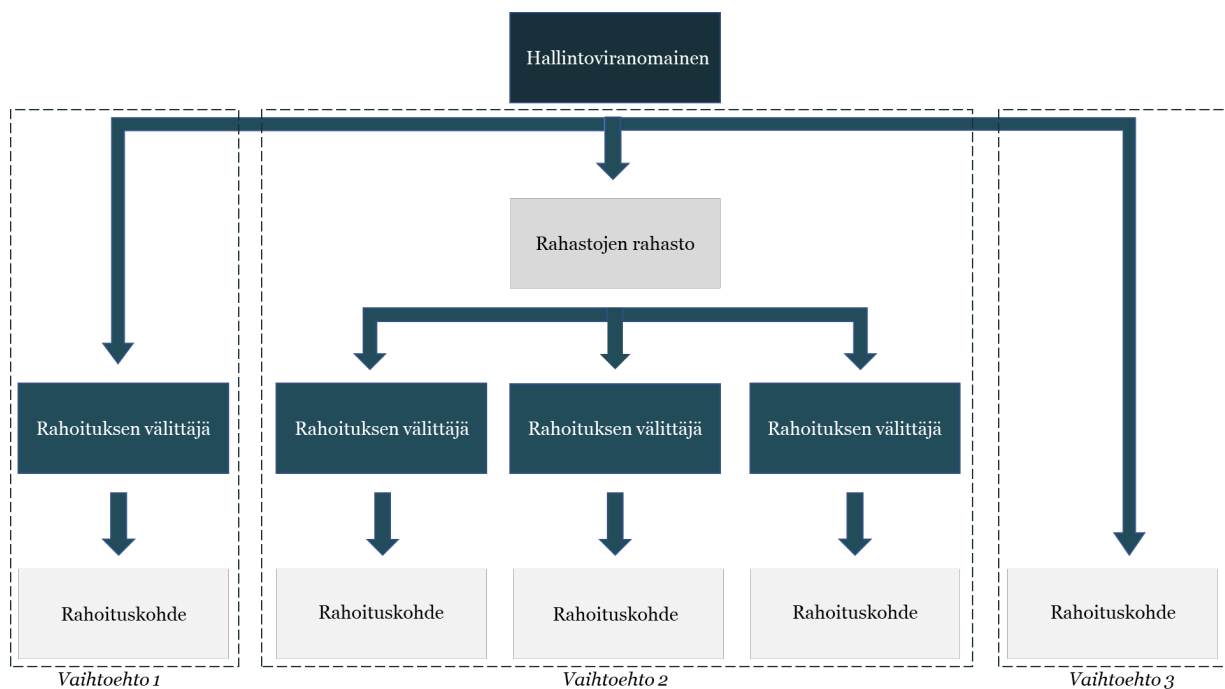
Kuvio 23. Periaatekuvaus riskinjakolaina-rahaston mahdollisesta hallintorakenteesta.

5.2 Instrumenttien hallintorakenteiden vaihtoehdot

Ennakoarvioinnissa tunnistettujen potentiaalisten instrumenttien sääntöjen mukainen ja tehokas hallinnointi asettaa keskeiset puitteet sille, miten ja kenen toimesta yllä kuvattuina instrumentteina olisi mahdollista hallinnoida. Osa hallinnointiin liittyvistä ratkaisuista olisi mahdollista toteuttaa nykyisten toimijoiden puitteissa, osa edellyttää uusien toimijoiden ja uuden kapasiteetin luomista, jolla on luonnollista myös merkitystä instrumenttien toteutettavuuteen sekä potentiaaliseen toteutusaikatauluun. Nämä näkökulmat on huomioitu instrumenttien lisäarvon analyysissä (luku 6) sekä erityisesti ennakoarvioinnin

⁵³ Työ- ja elinkeinoministeriö, 'Opas de minimis -tuista', 21/2016.

suosituksissa (luku 8) esitetyssä investointistrategian yhteenvedossa. Kuviossa 24 esitetyt vaihtoehtoiset hallintoratkaisut on kuvattu yksityiskohtaisemmin alla.

Kuvio 24. Vaihtoehtoisten hallintoratkaisujen kuvaus.

Vaihtoehto 1: Rahoitusinstrumentin rakenne ilman rahastojen-rahastoa (ilman ns. fund of funds ratkaisua)

Jos perustetaan yksi rahoitusinstrumentti, yksinkertainen rakenne voi olla sopivin lähestymistapa (vaihtoehto 1 kuvassa vasemmalla). Tässä vaihtoehdossa hallintoviranomainen siirtää varoja suoraan valituille rahoituksen välittäjille, jotka siirtäisivät varat sitten edelleen eri tukikelpoisille pk-yrityksille/hankkeille. Tässä vaihtoehdossa hallintoviranomaiselle jäisi luonnollisesti (muita vaihtoehtoja) suurempia vastuita ja velvoitteita rahoitusinstrumentin implementoinnissa ja toteuttamisessa esim. rahoitusvälittäjien valinnassa tai rahoituksen seurannan varmistamisessa.

Vaihtoehto 2: Rahoitusinstrumentin rakenne rahastojen-rahastolla (ns. fund of funds ratkaisua hyödyntäen)

Toinen mahdollinen vaihtoehto on useiden rahoitusinstrumenttien hallinnointi yhdessä rahastojen-rahastossa. Tätä ratkaisua pidetään suositeltavana vaihtoehtona, mikäli tavoitteena on hyödyntää ja käsitellä useampia instrumentteja rinnan. Nimittämällä rahastojen-rahastoa toimeenpaneva elin, hallintoviranomaiselle tarjotaan vankka rakenne, jota käytetään varojen ja sijoitusten hallinnointiin, siten että riippumattomuuden ja ammattimaisen sijoittamisen edellytykset ja standardit tulevat uskottavasti ja läpinäkyvästi

täytetyiksi. Rahastojen-rahasto tarjoaa vaihtoehtona myös ensimmäistä vaihtoehtoa suuremman joustavuuden hallintoviranomaiselle, koska se mahdollistaa varojen jakamisen eri alarahastoille kysynnän perusteella – mutta edelleen yhden hallintorakenteen puitteissa. Tämän rakenteen mukaisesti hallintoviranomainen neuvottelee ensin sopimuksen rahastojen-rahastoa toteuttavan toimijan kanssa ja sitten rahastojen-rahaston vastuutaho neuvottelee yhden tai useamman sopimuksen rahoitusvälittäjien kanssa.

Vaihtoehto 3: Hallintoviranomainen vastaa rahoitusinstrumenttien tuesta suoraan lopullisille edunsaajille

Kolmas vaihtoehto on yleisissä säännöksissä (Asetus (EU) N:o 1303/2013, 38 artiklan 4c-kohdassa) säädetty vaihtoehto, jossa hallintoviranomainen suorittaa suoraan rahoitusinstrumenttiin liittyvät täytäntöönpanotehtävät itse sen sijaan, että käyttäisi rahoitusvälittäjää tai rahastojen-rahastorakennetta. Tämä vaihtoehto on kuitenkin käytettävissä vain, jos suunniteltu rahoitusinstrumentit koostuvat vain lainoista tai vakuuksista. Tämän vaihtoehdon yksi etu on, että hallinnointipalkkioita ei peritä, koska rahastonhoitajaa / rahoituksen välittäjää ei ole. Joitakin maksuja voidaan kuitenkin vaatia, jos hallintoviranomainen tarjoaa teknistä tukea instrumenttien käyttöönotossa. Tämä vaihtoehto antaisi hallintoviranomaiselle suuremman roolin, enemmän vastuuta, mutta myös enemmän velvoitteita (esim. seuranta ja raportointi), mikä voi osoittautua raskaaksi hallintoviranomaiselle, jolla on vähemmän kokemusta ja/tai valmiuksia tehtävän toteuttamiseksi.

Luvussa 8 on esitetty kootusti ennakoarvion analyysin perusteella laadittu suositus investointistrategiaksi, jossa on otettu huomioon instrumenttien ja vaihtoehtoisten hallintorakenteiden vahvuudet, heikkoudet ja toteutettavuusnäkökulma sekä niiden potentiaali lisäarvon tuottamiseksi (luku 6).

6. Rahoitusinstrumentin lisäarvo ja yhdenmukaisuus

6.1 Rahoitusinstrumentin lisäarvo

Rahoitusinstrumentin lisäarvo riippuu merkittävästi sen muodosta ja laajuudesta sekä erityisesti instrumentille asetetusta tavoitteesta sen kyseisessä toimintaympäristössä. Tässä luvussa tarkastelemme erityisesti luvussa 5 ehdotettujen instrumenttien taloudellista mobilisointivaikutusta, eli missä kokoluokassa instrumentin avulla mobilisoitavat lisäiset

investoinnit voisivat olla. ⁵⁴ Voidaan myös olettaa, kuten useissa muissa ennakoarvioinneissa on todettu ⁵⁵, että instrumentilla voisi olla yleisesti kapasiteettia vahvistavia vaikutuksia, niin yksityisen ja julkisen sektorin yhteispelin kehittämisessä kuin vaikkapa rahoitusta saavien toimijoiden liiketoiminnan vahvistamisessa.

6.1.1 Vipuvaikutus

Rahastojen taloudellista vipuvaikutusta on tarkasteltava instrumenttikohtaisesti ja se on tietysti riippuvainen yksityisten sijoittajien riskipreferensseistä. Jossakin tilanteissa julkinen perusrahoittaminen voi olla avain siihen, että yksityiset toimijat lähtevät mukaan rahastojen perustamiseen. Mikäli rahastoihin rakennetaan epäsymmetrinen tuotonjako yksityissektorin eduksi, niin rahastoista tulee vieläkin houkuttelevampia.

Rajattu portfoliovakuus (vakuusinstrumentti)

Vakuusinstrumentti mahdollistaisi lainarahoituksen volyymin nostamisen. Ottaen huomioon, että vipuvaikutus riippuu pankin riskinottohalukkuudesta ja velallisen kyvystä esittää turvaavaa vakuutta, esim. 2-kertainen vipuvaikutus toteutuu, jos lainanottaja pystyy esittämään 30 % vakuuden ja pankit ottavat omalle vastuulle 20 %, jolloin EMKR:n vakuusosuus olisi 50 %. Tällaisessa tilanteessa 6 miljoonan euron vakuusrahastopanos tuottaisi yhteensä 12 miljoonan euron lainavolyymin. Mikäli velallinen ei pysty esittämään turvaavaa vakuutta ollenkaan ja pankin riskinottohalukkuus olisi 20 % saadaan vipuvaikutukseksi 1,25, kun EMKR:n vakuusosuus on 80 %.

Yhteissijoitusväline (yhteissijoitusinstrumentti)

Yhteissijoitusinstrumentin ideana on kerätä sekä yksityisiä että EMKR-varoja yhteiseen sijoitusrahastoon. Oletuksella, että rahaston yksityinen/julkinen jako on 50%/50% – eli vipuvaikutuskerroin on 2 – saataisiin 5 miljoonan euron EMKR-panostuksella markkinoille tarjolle 10 miljoonan euron varat sijoitettavaksi uusien kalatalouden liiketoimintamallien rahoittamiseen. Tämän tyyppisen instrumentin rakentaminen pelkästään kalataloudelle voi kuitenkin olla haasteellista ja siksi olisi suositeltavaa tarkastella tällaisen instrumentin kehittämistä ja käyttöönottoa laajemmin koko elintarviketuotannon näkökulmasta, jossa kalatalous olisi tärkeä osakokonaisuus.

⁵⁴ Koska kyseessä on ns. revolving fund instrumentti, on syytä todeta että tässä luvussa tehty kvalitatiivinen arviointi kattaa vain välittömän (ensimmäisen kierroksen) euromääräisen mobilisoinnin.

⁵⁵ Katso esimerkiksi PricewaterhouseCoopers (PwC) 2015/Croatia and 2017/Cyprus.

Riskinjakolaina (lainainstrumentti)

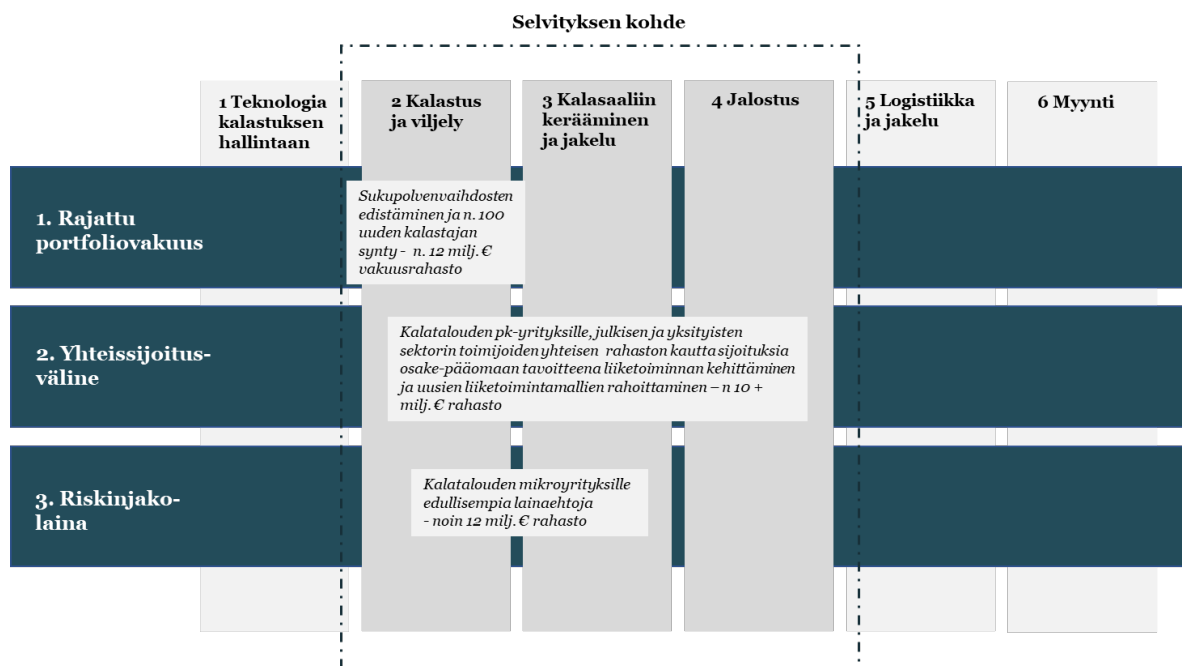
Riskinjakolainainstrumentissa perustettavaan rahastoon sijoitetaan sekä yksityisiä varoja että varoja EMKR:sta. Mikäli tavoitteeksi otetaan 50%/50 % jako niin lainasalkun kokonaisvolyymi nousee 6 miljoonan euron EMKR panostuksella 12 miljoonaan euroon, eli vipuvaikutus on 2. Tässä yhteydessä on kuitenkin muistettava, että rahaston varoja voi vain käyttää uusien investointien lainoihin. Mahdollista jälleenrahoittamistarvetta ei voida tällä rahoitusinstrumentilla hoitaa, vaan siihen tarvitaan toisen tyyppistä ratkaisua.

6.1.2 Odotetut tulokset, indikaattorit ja monitorointi

Ennakoarvioinnissa tunnistetuilla instrumenteilla on tarkoitus auttaa korjaamaan kalatalouden arvoketjun markkinahäiriöitä tavalla, joka edistää kansallisen ja EU-tason tavoitteita toimialalle. Kuten yllä on todettu, tässä luvussa odotettuja tuloksia arvioidaan ensisijaisesti kvalitatiivisesti. Arvioiduille vaikutuksilla ehdotetaan vaihtoehtoisia indikaattoreita instrumenttien tulosten ja vaikuttavuuden monitorointiin. Luonnollisesti tätä arviointia tulee tarkentaa, mikäli instrumenttien hyödyntämiseen päätetään edetä.

Odotetut tulokset

Ennakoarvioinnissa tunnistettujen instrumenttien arvioidut tulokset on esitetty kootusti kuviossa 25.

Kuvio 25. Instrumenttien ennakoituvat vaikutukset ja niiden kohdentuminen arvoketjussa.

Ehdotetut instrumentit tunnistavat kalatalousarvoketjun eri toimijoiden erityispiirteet ja tästä syystä kohdetuvat eri osiin arvoketjussa ja tarjoavat eri toimijoiden tarpeisiin sopivia

rahoitusratkaisuja. Kuvassa esitetyt arviot tuloksista perustuvat aiemmissa luvuissa esitettyihin lukuihin, ja rahastojen kokoluokka sisältää niin julkisen EMKR-rahoituksen kuin myös mobilisoidun yksityisen rahoituksen kokonaisuudessaan. Kuten yllä on todettu, yhteissijoitusvälineen rajoittaminen pelkästään kalatalouden arvoketjuun ei välttämättä ole kansantalouden näkökulmasta tarkoituksenmukaisin ratkaisu, vaan kyseinen instrumentti voisi palvella myös laajemmin elintarviketuotannon kestäväää kehittämistä Suomessa.

Indikaattorit ja tulosten monitorointi

Rahoitusinstrumenttien valmistelussa on olennaista rakentaa indikaattorijärjestelmä, jonka avulla instrumentin vaikuttavuutta voidaan seurata. Komission FAME tukiyksikön raportissa ”Working paper on definitions of EMFF common indicators”⁵⁶ indikaattorit on jaettu kolmeen osioon (tuotos-, tulos-, -ja konteksti-indikaattorit). Näistä osaa seurataan jo Suomessa esim. Luonnonvarakeskuksen ja/tai Tilastokeskuksen toimesta ja kyseiset indikaattorit tarjoavat hyvää taustaa myös ennakoarvioinnissa ehdotettujen rahoitusinstrumenttien monitorointiin.

Näitä täydentämään olisi syytä ottaa käyttöön myös rajattu joukko indikaattoreita, jolla voitaisiin mahdollisimman kustannustehokkaasti ja läpinäkyvästi seurata erityisesti ja rahoitusinstrumenttien relevanssia ja vaikuttavuutta, sekä näiden kehittymistä tulevina vuosina, mikäli jokin/jotkin esitetyistä instrumenteista päätetään ottaa käyttöön. Ehdotetut indikaattorit on esitetty kuviossa 26.

Rahoitusinstrumenttien monitorointi- alustava seurantakehikko

Indikaattoreita seurantaan	tuotokset	tulokset	konteksti
1. Rajattu portfoliovakuus	<ul style="list-style-type: none"> pankkien vakuusvaatimusten muutokset lainakoron (marginaalin) muutokset laina-ajan ja takaisinmaksuaikojen muutokset & joustot takauskustannusten muutokset 	<ul style="list-style-type: none"> sukupolvenvaihdosten lukum./v lukum. joissa instrumentilla merkittävä rooli mahdollistajana mobilisoitu yksityinen rahoitus arvio työllisyysvaikutuksista 	<ul style="list-style-type: none"> Luonnonvarakeskuksen kysely, ennakoarvioinnin täydentävien kysymysten kanssa (katso liite 1)
2. Yhteissijoitusväline	<ul style="list-style-type: none"> sijoitukset kalatalouden pk-yritysten osakepääomaan (yritysten lukumäärä ja sijoitusten euromäärä) sijoitukset joissa täysin uusia pääomasijoittajia mukana kalatalouden toimialalla (lukumäärä ja sijoitusten euromäärä) 	<ul style="list-style-type: none"> pääomarahoitustilanteen vahvistuminen uusien liiketoimintamallien läpilyönti mobilisoitu yksityinen rahoitus arvio työllisyysvaikutuksista 	<ul style="list-style-type: none"> Luonnonvarakeskuksen kysely, ennakoarvioinnin täydentävien kysymysten kanssa (liite 1)
3. Riskinjako-laina	<ul style="list-style-type: none"> lainakoron (marginaalin) muutokset laina-ajan muutokset & joustot takaisinmaksuaikojen muutokset & jaksottamiset 	<ul style="list-style-type: none"> kalatalouden mikroyritysten uudet investoinnit mobilisoitu yksityinen rahoitus arvio työllisyysvaikutuksista 	<ul style="list-style-type: none"> Luonnonvarakeskuksen kysely, ennakoarvioinnin täydentävien kysymysten kanssa (katso liite 1)

Kuvio 26. Rahoitusinstrumenttien monitoroinnin työkalut ja indikaattorit.

⁵⁶European Commission – Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries – Unit D.3, ‘FAME working paper definitions of EMFF common indicators’, 2019.

Kuten yllä on todettu, monitorointi olisi syytä integroida jo käynnissä oleviin seurantajärjestelmiin, joista Luonnonvarakeskuksen vuosittainen kysely muodostaa keskeisen elementin ja tarjoaa luonnollisen kehikon kontekstin seurantaan. Kuten tässä ennakoarvioinnissa suoritettu täydentävä kysely osoittaa, monitoroinnin integrointi Luken seurantaan voi tarjota kustannustehokkaan ja luotettavan keinon seurata useita аспектеja ehdotettujen rahoitusinstrumenttien vaikutuksista. Läpileikkaavana seurannan indikaattorina ehdotetaan kerättävän tietoa EMKR rahoitusta saavien yritysten tuotannon ja jalostusarvon muutoksesta, joka antaa relevanttia lisätietoa EMKR:n vaikuttavuudesta suhteessa koko toimialan kehitykseen (katso myös taulukon 1 indikaattorit luvussa 2).

6.2 Yhdenmukaisuus

Ennakoarvioinnin tavoitteena on myös tunnistaa markkinahäiriöitä korjaavien julkisten tukitoimien yhdenmukaisuus, jotta ehdotetun rahoitusinstrumentin mahdolliset päällekkäisyydet muiden rahoitus- ja tukimuotojen kanssa voidaan välttää ja/tai minimoida.

Kuluvalla ohjelmakaudella EMKR:n kautta Suomessa maksetuista tuista euromäärällisesti suurimmat ovat erilaisten tutkimus- ja tietojärjestelmien kehitykseen liittyvien hankkeiden rahoittamiseen, sekä kiertovesilaitoksiin liittyviin kustannuksiin. Lukumäärällisesti eniten on maksettu hylkeiden ja merimetsojen aiheuttamien saalisvahinkojen korvaamista. Muihin yleisiin tukiluokkiin kuuluvat erilaiset alusten varustamiseen ja kunnostamiseen liittyvät kulut.⁵⁷

EMKR:n kansallisiin työkaluihin kuuluvat myös innovaatio-ohjelmat 2017-2021, korotettu investointituki yrityksille, jotka sitoutuvat kiinteään T&K – yhteistyöhön tutkimuslaitosten kanssa, sekä jatkuvan arvioinnin ja ennakoinnin toimenpiteet. EMKR:n lisäksi meri- ja kalataloutta tukeviin rahastoihin ja rahoitusmuotoihin kuuluvat mm. COSME (katso Infolaatikko 3), EU Horizon2020 SME instrumentti, Business Finlandin yleiset innovaatio- ja kansainvälistymistyökalut, kansalliset ohjelmat (esim. RAKI-hankkeet⁵⁸), alueellinen rahoitus (esim. yleinen yritysten kehittämisavustus Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus/ ELY:ista), maaseudun yritysrahoitus (nk. leader-rahoitus) sekä mahdolliset muut julkiset kehitysohjelmat (rahoitus mm. ministeriöiltä ja Sitralta – katso Infolaatikko 4).

⁵⁷ Maa- ja metsätalousministeriö, Ohjelmakausi 2014-2020: Euroopan meri- ja kalatalousrahaston Suomen toimintaohjelma (tuetut hankkeet)

⁵⁸ Katso esim. Ympäristöministeriö, Ravinteiden kierrätyksen edistämistä ja Saaristomeren tilan parantamista koskeva ohjelma

Infolaatikko 3. EU:n yritysten kilpailukykyä edistävä COSME ohjelma.

Yksi pk-yrityksiä rahoittava EU:n ohjelma on COSME. COSME on yritysten kilpailukykyä ja pieniä ja keskiuuria yrityksiä koskeva EU:n ohjelma, joka on toiminnassa vuosina 2014–2020. Ohjelman tavoitteena on tehostaa pk-yritysten rahoituksen saantia niiden elinkaaren eri vaiheissa: perustamisen, laajentumisen tai yrityksen luovutuksen aikana. Suomessa COSME-takausta ei vielä ole saatavilla pk-yrityksille, mutta PTT:n selvityksen mukaan Finnvera neuvottelee parhaillaan COSME-vastatakausinstrumentista EIR:n kanssa. Tästä ei tosin ole kalatalouden kannalta suurta hyötyä, koska Finnvera ei voi rahoittaa alkutuotantoa, jollaiseksi kalatalous lasketaan.

Alkutuotantoa COSME:n varoista kuitenkin rahoitetaan esimerkiksi Tanskassa. Tanskassa COSME-sopimus mahdollistaa 24 milj. € lainojen tarjoamisen uusille maanviljelijöille 3 vuoden aikana (2016-2019) Vækstfondenin kautta (Etableringslån til landsbrug). Vækstfonden eli kasvurahasto on valtion investointirahasto, jonka tehtävänä on tukea pk-yritysten kasvua ja uudistumista. Tavoitteena on tarjota lainaa n. 75 uudelle maatilalle ja instrumentti on suunnattu maataloita tai tuotantoa ensi kertaa ostaville, pääasiassa 40 ikävuoteen saakka. Lainaa voi käyttää täydentämään pankki/asuntoluottolaitoksen lainoja ja korko tyypillisesti 2-3% korkeampi kuin pankin rahoituksen korko. Investoinnin ehtona on ostajan tarpeeksi vahva kokemus ja koulutus, kattava liiketoimintasuunnitelma, tilan kannattavuus ennusteen tulee riittää lainojen hoitamiseen ja ostajalla tulee myös olla omaa pääomaa. Lainalla voi kattaa 15 % (erikoistapauksissa jopa 20 %) kauppahinnasta. Tanskan instrumentista vaikuttaa olevan hyviä kokemuksia ja kiinnostus sitä kohtaan on ylittänyt ennustetun tason. Vuoden 2018 lopussa oli rahoitettu 62 maanviljelijää ja lisäksi 12 lainapäätöstä oli myönnetty ja odotti maksua. Tanskan instrumentin menestyksen syynä on se, että se paikkaa todellista tarvetta eli sukupolvenvaihdoksen rahoitusta. Vain 6,7 % tanskalaisista maanviljelijöistä oli vuonna 2017 alle 40 vuotiaita.

Yllä kuvattujen lisäksi eräät säätiöt tarjoavat EMKR tavoitteiden mukaista hankerahoitusta esimerkiksi saariston elinvoimaisuuteen ja Itämeren tilan parantamiseen liittyvien.

Ennakoarvioinnin perusteella ei voida tunnistaa merkittäviä päällekkäisyyksiä tai ristiriitoja tässä ehdotettujen rahoitusinstrumenttien kanssa. Ottaen huomioon luvussa 5 esitettyjen instrumenttien (rajattu portfoliovakuus, yhteissijoitusväline sekä riskinjakolaina) erityiset tavoitteet ja fokus niitä voidaan pitää markkinahäiriöitä korjaavina välineinä sekä olemassa olevia toimenpiteitä ja instrumentteja täydentävinä.

Mikäli rahoitusinstrumenttien toteutuksessa päätetään edetä ennakoarvioinnin investointistrategian mukaisesti (luku 8), yksityiskohtaisella toteuttamissuunnitelmalla voidaan varmistaa valitun rahoitusinstrumentin yhdenmukaisuus valtioneuvoston 59 kanssa sekä synergiat olemassa (tai muiden suunnitteilla) olevien rahoitusinstrumenttien kanssa. Yhdenmukaisuuden huomioiminen ja synergioiden hyödyntäminen instrumentin mahdollisen toimeenpanon yhteydessä on erityisen tärkeää myös siitä syystä, että kyseessä on toimiala johon kohdistuu merkittäviä muutospaineita, ennakoarvioinnin analyysi ei täysin kata kalatalouden koko arvoketjua ja samanaikaisesti uusia rahoitusinstrumentteja on

⁵⁹ Kattaen yhdenmukaisuuden EU:n valtioneuvoston 59:n ja soveltuvin osin EU:n ryhmäpoikkeusasetuksen kanssa.

kansainvälisesti kehitteillä, joilla on potentiaalia tukea alan yhteiskunnallisia kehitystavoitteita myös Suomessa (infolaatikko 1 luvussa 1 sekä infolaatikko 4 alla).

Infolaatikko 4. Uusien rahoitusmuotojen mahdolliset synergiat.

Luvussa 2 kuvattu yhteiskunnallinen vaikuttavuusinvestointi on rahoitusmuoto, jolla voidaan pyrkiä asetettujen tavoitteiden, esimerkiksi uusien yrittäjien aloittaminen kaupallisessa kalastuksessa ja sukupolvenvaihdosten edistäminen suomalaisen kestävä kalastuksen tukemiseksi, saavuttamiseen. EU:ssa on herätty vaikuttavuusinvestointien tärkeyteen ja esimerkiksi European Investment Fund:lla (EIF <https://www.eif.org/>) on Social Impact Accelerator (SIA) -niminen ohjelma, joka rahoittaa yhteiskunnallisia yrityksiä. Ohjelma on suunnattu yhteiskunnallisille pk-yrityksille, yhdistää julkisia varoja sekä yksityisiä sijoittajia ja toimii rahastojen rahastona. Suomesta Sitra on mukana SIA:ssa sijoittajana. Ohjelmalle on allokoitu 243milj.€ vuodesta 2014, se on sijoittanut 15 rahastoon, jotka puolestaan ovat sijoittaneet 97 yritykseen 164milj. € edestä. Vaikuttavuuden mittaamiseksi EIF on määrittänyt raamit vaikutusten mittaamiselle ja raportoinnille. SIA:n rahoittamat rahastot määrittävät 1-5 yhteiskunnallista vaikuttavuusindikaattoria ja tavoitetta jokaiselle yritykselle rahaston alla. EIF ja ko. rahaston sijoittajat seuraavat yritysten edistymistä näiden indikaattoreiden saavuttamiseksi rahastonhoitajan vuotuisen raportoinnin kautta. Kalatalouden yrityksille tämä tuote ei sovellu niiden ollessa SIA:n yhteiskunnallisen yrityksen määritelmän ulkopuolella, kuitenkin konseptina tällainen vaikuttavuusinvestointirahasto voisi toimia myös kalataloudessa. Rahoituksen saataville asettamisen lisäksi tällaisella instrumentilla voitaisiin seurata alan yhteiskunnallista vaikutusta esimerkiksi työllisyyteen, ympäristövaikutuksiin, jne. liittyen. EIF:n mukaan vaikuttavuusinvestoinnit ovat hyvä väline synnyttämään yhteiskunnallisia innovaatioita, joten tällaisen instrumentin voitaisiin olettaa lisäävän innovatiivista otetta myös kalatalouteen. Ratkaisevaa rahoittajalle olisi varmistaa kalatalousalan ymmärrys, jotta asetettujen indikaattorien toteutumista voitaisiin arvioida ja seurata tehokkaasti. Tällainen rahoitusväline voisi toimia rahastona tai lainoja myöntämällä.

6.3 Ennakoarvioinnin ajantasaistamisen määräykset

Ennakoarviointi on toteutettu niin, että sitä voi tarvittaessa johdonmukaisesti päivittää. Arvioinnin pohjana käytetty data on avoimesti saatavilla ja päivityksen edellyttämän perustieto koottavissa hyödyntäen samoja kyselykehikkoja ja tietolähteitä.

Ennakoarvioinnin ajantasaistaminen suositellaan tehtäväksi jo vuonna 2020, mikäli merkittäviä muutoksia rahoitusmarkkinassa on havaittavissa ja voidaan olettaa ettei ennakoarviointi enää kuvaa tarkasti käyttöönottoajankohtana vallitsevia markkinaolosuhteita. Arviointi on syytä myös päivittää, mikäli rahoitusinstrumentille asetetun tavoitteen ja toteutuneen tuloksen välillä havaitaan merkittävää eroavaisuutta.

Mikäli instrumentin aikaansaama vaikutus esim. yksityisen rahoituksen mobilisoinnissa on huomattavasti tavoiteltua volyymia alhaisempi, on syytä ajantasaistaa arviointi ja tunnistaa mahdolliset korjaustoimenpiteet. Luvussa 6.1 kuvattu seurantakehikko rahoitusinstrumentin monitorointiin tarjoaa keskeiset kriteerit mahdollisen ajantasaistamisen laukaisemiseksi.

Ennakoarvioinnin päivittämisen prosessi on luonnollisesti syytä myös laukaista mikäli toimintaympäristössä instrumentin kontekstissa tapahtuu merkittäviä muutoksia, jotka mahdollisesti myös vaarantavat instrumentin ”revolving fund” lähtökohdan. Tällaiset muutokset voisivat liittyä niin poliittiseen toimintaympäristöön (esim. komission tulkintaan valtioneuvoston suhteen), teknologiseen toimintaympäristöön (esim. innovatiivisiin

läpimurtoihin kalatalouden toimialalla), taloudelliseen toimintaympäristöön (esim. jokin muu uusi instrumentti/toimenpide poistaa markkinahäiriön), kuin ympäristölliseen toimintaympäristöön (esim. kalakantojen muutokset).

Mikäli ajantasaistaminen päätetään toteuttaa, on syytä samalla varmistaa, että rahoitusinstrumentin seurantakehikko ja indikaattorit päivitetään vastaamaan päivitettyä instrumenttia ja uutta toimintaympäristöä.

7. Suositukset

Markkinahäiriöihin ja epävarmuustekijöihin on tartuttava päättäväisesti

Kalatalouden toimiala on useiden muutosten edessä ja toimintaympäristöön liittyy rahoituksen tarjonnan kannalta useampia epävarmuustekijöitä, jotka vaikeuttavat rahoituksen kohdentumista kipeästi tarvittaviin investointeihin alan jatkuvuuden turvaamiseksi sekä alan uudistamiseksi kestäväällä tavalla. Kansallisten politiikkalinjausten ja toimenpiteiden lisäksi ja rinnalla toimialan kehitystä pyritään edistämään EU:n yhteisen kalastuspolitiikan kautta. Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) kautta edistetään rahoitusinstrumentein yhteisen kalastuspolitiikan ja yhdenmetyt meripolitiikan täytäntöönpanoa.

Markkinahäiriöiden suhteen myös tällä toimialalla on erityispiirteitä ja mahdollisia korjaavia rahoitusinstrumentteja analysoitaessa on tärkeää mm. ymmärtää, että kalastus ja kalanviljely on luvanvaraista ja kalastuksessa useat kannat ovat kalakantojen kestävyuden turvaamiseksi erilaisten rajoitusten piirissä. Lisäksi esimerkiksi rannikkokalastuksen ennakoitavuuteen vaikuttavat paitsi ympäristöolosuhteet myös hylkeiden aiheuttamat vahingot ja merimetsojen vaikutukset kalakantoihin.

Toisaalta useissa selvityksissä on käynyt ilmi, että kotimaisen kalan kysyntä on vakaalla pohjalla ja kalanjalostuksessa kaivataan jatkuvasti lisää kotimaista kalaa. Kuluttajien suosima kalavalikoima on viime vuosina rajoittunut lähinnä lohikaloihin, eikä perinteisiä kotimaisia muita kalalajikkeita samassa mittakaavassa ole tarjolla kuluttajille. Tältä osin kysynnän ja tarjonnan epäsuhta on ilmeinen ja ristiriidan ratkaisemiseen tarvitaan selkeästi uusia ideoita, tuotekehitystä ja innovatiivisia toimintamalleja – myös rahoitusratkaisujen suhteen. Toimialan arvoketjun alkupäässä voidaan myös tunnistaa eräs alan erityispiirteistä, joka huomioitava mahdollisia rahoitusratkaisuja suunniteltaessa. Kalastuksen, niin rannikko- kuin sisävesikalastuksen, jatkuvuuden turvaamiseksi on kyettävä tunnistamaan keinoja löytää jatkajia ikääntyvien kalastajien tilalle. Riskinä on, että kalastuksessa sukupolvenvaihdoksista ja uusien yrittäjien puutteesta on tulossa toimialalle pullonkaula.

Selkeillä, pitkäjänteisillä ja päättäväsillä julkisen sektorin toimenpiteillä, mukaan lukien rahoituksella, on mahdollista mobilisoida yksityistä rahoitusta kestävä ja taloudellisesti kannattavan liiketoiminnan kehittämiseen. Finanssialan toimijat eivät kuitenkaan lähde investoimaan, mikäli epävarmuustekijöitä on liikaa. Rahoitussektori asettaa yleensä ehtoja

rahoituksensa myöntämiselle, kuten kannattavaa pitkäjänteistä toimintaa, jossa kassavirrat ovat vakaalla pohjalla. Velkarahoitusta ei normaalisti myönnetä ilman turvaavia vakuuksia. Kuten tässä ennakoarvioinnissa on todettu, tällä hetkellä kalatalouden toimialalla Suomessa on useita merkittäviä epävarmuustekijöitä, joiden pohjalta on perusteltua suositella julkisilla varoilla rahoitettuja rahoitusinstrumentteja markkinahäiriöiden asteittaiseksi poistamiseksi, tarvittavien muutosten aikaansaamiseksi arvoketjun eri osissa ja kokonaisuutena kestävän kalatalouden turvaamiseksi tulevaisuudessa.

Investointistrategiaa voidaan lähteä jalkauttamaan vaiheittain jo 2019–2020

Ennakoarvioinnin perusteella voidaan tunnistaa investointistrategia ja toimenpidesuunnitelma, jonka avulla yllä kuvattuja tavoitteita voidaan edistää EMKR-rahoitusta hyödyntämällä. Strategisella tasolla Suomen näkökulmasta suositellaan, että:

- I. Hyödynnetään Euroopan meri- ja kalatalousrahaston tarjoamia mahdollisuuksia ja tuodaan markkinoille rahoitusinstrumentteja, jotka täyttävät yleisiä rahastoja koskevia säännöksiä (EU asetus N:o 1303/2013) ja palvelevat Suomen kalatalouden erityispiirteitä sekä rahoitukseen liittyviä pullonkauloja, kuten kalastustoiminnan jatkuvuuden varmistamisen rahoittaminen;
- II. Rakennetaan kansallinen rahasto kalatalouden rahoituksen pullonkaulojen ratkaisemiseksi. Rahastosta sovelletaan EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) artiklojen 107–109 mukaista ryhmäpoikkeusasetusmenettelyä (so. jälkikäteen ilmoitus komissiolle). Tässä vaihtoehdossa tulee tuki ottaa huomioon valtioneuvoston päätökset ja kalatalouden de minimis 30 000 euron tukirajoite.

Tämän strategisen valinnan vahvistamisen rinnalla, ennakoarviointi suosittelee, että Suomi välittömästi hakee tarkennuksen ja linjauksen EMKR-asetuksen (EU N:o 508/2014) artiklaan 11 ”Tukeen oikeuttamattomat toimet” ja sen kirjaukseen ”Seuraaviin toimiin ei voida myöntää EMKR:n tukea”. Ennakoarvioinnin mukaan olisi perusteltua selvittää onko tämä tulkittavissa niin, että yleisen asetuksen 1303/2013 mukaista rahoitusta voidaan toimialalla hyödyntää, mutta suoraa tukea (grants) ei ole mahdollista myöntää kalatalouden toimialalle. Komission linjaus palvelee investointistrategian toimeenpanoa ja ennakoarvioinnissa tunnistettujen rahoitusinstrumenttien yksityiskohtaisempaa suunnittelua.

Ennakoarvioinnin perusteella voidaan suositella investointistrategian vaiheittaista toimeenpanoa, joka sisältää välittömiä toimenpiteitä ja pilotointia jo tämän ohjelmakauden lopulla 2019–2020, kun vastaavasti osa toimenpiteistä nimenomaan palvelee tulevan 2021–2027 ohjelmakauden suunnittelua ja kansallista päätöksentekoa. Investointistrategian jalkauttamiseksi suositellaan, että:

1. Toiminnan käynnistämisen nopeuttamiseksi ja kokemuksen hankkimiseksi selvitetään välittömästi, voidaanko ELY-keskuksille antaa tehtäväksi rahoitusinstrumenttien käytännön hoitaminen (vakuuksien myöntäminen) nykyisten EMKR:n rahoitustukipäätösten rinnalla. Tämä menettely edellyttää kuitenkin, että

hallinoiva viranomainen (MMM) ylläpitää tarvittavaa rahoitukseen liittyvää neuvontaa ja vastaa instrumenttiin liittyvistä raportointivelvoitteista. Tässä ensimmäisessä vaiheessa keskitytään ennakoarvioinnin tunnistamista rahoitusinstrumenteista nimenomaan vakuusinstrumentin tarjonnan käynnistämiseen

2. MMM käynnistää neuvottelut TEM:n kanssa mahdollisesta yhteistyöstä pk-sektorin rahoitusratkaisujen edistämiseksi. Tämän perusteella voidaan rakentaa asetuksen N:o 1303/2013 mukaista hallintoa ja käynnistää neuvottelut rahoitusalan relevanttien toimijoiden kanssa rahoitusohjainten löytämiseksi. Samalla on myös erikseen tarkasteltava missä laajuudessa valtiontukisäännöt rajoittaisivat rahoitusratkaisujen käyttöönottoa
3. Käynnistetään keskeisten sidosryhmien ja rahoitusalan relevanttien toimijoiden kanssa riskinjakolainainstrumentin ja yhteissijoitusinstrumentin toimintaperiaatteiden ja toteutuksen yksityiskohtaisempi suunnittelu. Tavoitteena suunnittelussa olisi käynnistää kyseisten instrumenttien käyttö seuraavalla rahoituskaudella 2021–2027.

Investointistrategian jalkauttamisen osana suositellaan, että käynnistetään selvitys siitä, onko tässä ennakoarvioinnissa esitettyjen rahoitusinstrumenttien rahoittaminen mahdollista toteuttaa kansallisella rahoituksella, toisin sanoen suuntaamalla nykyisiä ja/tai uusia varoja kalatalouden rahoittamiseen.

Ottaen huomioon toimialan moninaiset kehityshaasteet, mutta samalla alan merkittävä kasvupotentiaali, EMKR-rahoituksen hyödyntäminen on kyettävä nivomaan saumattomasti yhteen alan muiden kehittämistoimenpiteiden myös laajemmin. Ennakoarvioinnin perusteella, nimenomaan rahoitusratkaisuihin liittyen on tärkeää huomata muun muassa, että:

- i) vaikuttavuusinvestoimisesta on tulossa varteenotettava vaihtoehto yhteiskunnallisesti tärkeiden hankkeiden rahoittamisessa. Kalatalouteen ei liity pelkästään taloudellinen näkökulma, vaan toimialaan liittyy myös ympäristö- ja sosiaalisia näkökulmia. Esimerkiksi markkinoilla olevien SIB (Social Impact Bonds) ja Blue Bonds (kestävän kalatalouden rahoittaminen) rahoitusratkaisujen hyödyntäminen voi tarjota uusia, täydentäviä keinoja rahoittaa kestävän kalatalouden kehittämistä tulevaisuudessa
- ii) velka- ja lainamarkkinoille on viime aikoina tullut uusia ratkaisuja, joissa pk-sektorin yrityslainoihin liitetään joukkorahoitus ja tavoitellaan ratkaisuja vakuudettoman rahoituksen järjestämiseen. Tämän tyyppinen rahoitusväline on suunnattu erityisesti ns. kehityskelpoisille hankkeille, joissa on nähtävissä korkeampi tuottopotentiaali
- iii) pk-sektorin rahoitusta tukevilta toimijoilta, kuten Finnvera ja Business Finland, alkutuotannon toimialat kuten kalatalous ja maatalous on rajattu pois. Kun hallitusohjelman mukaisesti tällä hallituskaudella on tarkoitus

selvittää ”...uusien investointien rahoitusvälineiden käyttöönottoa sekä maatalouden saattamista Finnveran palveluiden piiriin” ⁶⁰, ennakoarvioinnin pohjalta olisi järkevää samanaikaisesti selvittää, olisiko myös kalatalouden saattaminen Finnveran palveluiden piiriin perusteltua.

⁶⁰ Hallitusohjelman kirjaus "Kestävän ruokajärjestelmän perustaksi tarvitaan kansallinen maatalo-, kala-, poro- ja riistatalous - Tavoite 2 Elinvoimainen ja kannattava elintarviketalous (Keinot: Turvataan kilpailukykyä, ympäristö- ja ilmastokestävyyttä ja eläinten hyvinvointia edistävät investoinnit sekä sukupolvenvaihdokset.

Liite 1. Kysely ja haastatellut tahot

Kysely

Selvityksessä on hyödynnetty Luonnonvarakeskuksen vuosittain tekemää Kalataloushallintoa koskevaa kyselyä. Keväällä 2019 toteutettua kyselyä täydennettiin ennakoarviointia erityisesti palvelevilla lisäkysymyksille, jotka koskivat yritysten rahoitustarpeita.

Rahoitustilannetta ja tarpeita koskevat lisäkysymykset

Onko yritys hakenut EMKR-rahoitusta tai ollut mukana rahoitushakemuksen tekemisessä ?

- Ei ole ollut mukana
- On ollut mukana
-

EMKR-rahoituksen hakemattomuuden syyt (valitse korkeintaan kolme merkityksellisintä) ?

- Rahoitustuelle ei yrityksessä ole ollut tarvetta
- Tukimahdollisuuksista ei ole tiedotettu riittävästi
- Tuen hakeminen on liian monimutkaista ja aikaa vievää
- Yritys ei täytä tuen saamisen ehtoja
- Tuen käytön ja raportoinnin hallinto on yritykselle liian raskas
- Tukiehtojen veloitteet ovat yritykselle liian tiukat
- Kilpailu avustuksista ovat liian kova
- Muu tekijä, mikä?

Onko yritys käyttänyt muuta ulkopuolista rahoitusta?

Olemme yrittäneet, mutta rahoitusta ei ole saatu (hyppy -> *)

Kyllä, olemme käyttäneet ulkopuolista rahoitusta

Mitkä ovat olleet rahoituslähteet (valitse korkeintaan kolme merkityksellisintä) ?

- Luottolaitos (laina)
- Muu kolmannelta osapuolelta otettu laina (esim. toiselta yritykseltä tai henkilöltä)
- Leasing
- Ulkopuolinen pääomasijoitus
- Muut yritystuet tai avustukset, mikä:
- Muu lähde, mikä:

Jos olette ottaneet lainaa, minkälaisia vakuuksia olette käyttäneet?

- Vakuutta ei ole tarvittu
- Oma omaisuus vakuutena
- Pankkitakaus
- Finnvera –takaus
- Muu, mikä:
- Ulkopuolista vakuutta/takausta ei ole saatu

Rahoitukseen liittyvät haasteet ja mahdolliset esteet (voit valita useamman vaihtoehdon)?

- Lainan liian korkeat korot
- Lainan liian lyhyet takaisinmaksuajat
- Lainan vakuusvaatimukset liian korkeat
- Yrityksen taloudelliset tunnusluvut eivät täytä luottolaitoksen vaatimuksia
- Potentiaaliset sijoittajat (kuten kehitysyhtiöt) eivät ole olleet kiinnostuneita toimialasta
- Oman pääoman ehtoiset sijoitukset eivät sovi toimialalle (esim. pääomasijoittaja tulee osakkeenomistajaksi)
- Muu, mikä:

Yrityksen tulevat investointitarpeet - tuletteko investoimaan yrityksen liiketoimintaan seuraavien 3 – 5 vuoden aikana?

- Kyllä
- Todennäköisesti kyllä
- Todennäköisesti ei
- Ei

Miten investointi tullaan rahoittamaan (valitse korkeintaan kolme merkityksellisintä)?

- Yrityksen tulorahoituksella
- Lainalla
- Ulkopuoliset sijoittajat sijoittavat oman pääoman ehtoisesti (esim. pääomasijoittaja tulee osakkeenomistajaksi)
- EMKR:lta saatu rahoitus
- Muut yritystuet tai avustukset, mikä:
- Muu, mikä:

Kokonaisuutena kyselyyn vastasi 165 yritystä ja näistä 42 myös kaikkiin rahoitusalaan koskeviin lisäkysymyksiin. Kyselyyn vastanneiden toimialat on esitetty kuvassa alla. Lisäkysymysten tulokset ja analyysi on käsitelty kattavasti luvussa 3.1.

Haastatellut tahot ja muut konsultoinnit

Selvityksen aikana haastateltiin useita eri tahoja kokonaiskuvan saamiseksi sektorin rahoitustilanteesta, tarpeista sekä pullonkauloista. Haastateltavat on listattu alla.

- Matti Isohätälä, Hätälä Oy
- Riku Isohätälä, Hätälä Oy
- Kim Jordas, Suomen Ammattikalastajaliitto ry
- Jani Kemppas, FIM Varainhoito
- Eduard Koitmaa, Head of the Market Regulation and Trade Bureau, Ministry of Rural Affairs of the Republic of Estonia
- Mika Kukkurainen, Nordic Food Tech
- Jenny Kähtävä, OP ryhmä
- Pekka Lahtinen, Heimon Kala Oy
- Yrjö Lankinen, Savon Taimen Oy
- Jari Lindholm, Triton
- Johnny Nordqvist, OP ryhmä
- Tapio Peltomäki, ammattikalastaja

- Juha Piilola, Suomen Sisävesiammattikalastajat ry
- Esko Raunio, Business Finland VC
- Madis Reinup, Member of the Board, Rural Development Foundation, Estonia
- Kaija Saarni, Luonnonvarakeskus
- Miika Salminen, Suomen Teollisuussijoitus Oy
- Samuel Saloheimo, Suomen Teollisuussijoitus Oy
- Pia Santavirta, Suomen Pääomasijoitusyhdistys ry
- Jari Setälä, Luonnonvarakeskus
- Irja Skytén-Suominen, Suomen Kalankasvattajaliitto ry
- Calle Spring, Suomen Kalakauppiasliitto ry
- Anna Vainikainen, Elintarviketeollisuusliitto
- Kari Villikka, Finnvera

Selvityksen laatijat osallistuivat myös Pellervon taloustutkimus PTT:n järjestämään Maatalouden rahoitusasema sidosryhmäseminaari 3.6.2019, sekä Työ- ja elinkeinoministeriön järjestämään pk-yritysten rahoituksen saatavuutta käsittelevään tilaisuuteen 4.6.2019. Tilaisuuksista saatua tietoa on käytetty soveltuvilta osin tähän selvitykseen.

Liite 2. Ennakkoarvioinnin sisältötavoitteet

Yleisasetuksen 37 artiklan 2 kohdan mukaan ennakkoarvioinneille on määritelty varsin kattavat tavoitteet. Optimitilanteessa ennakkoarviointi voi siten tuottaa näkemystä, analyysiä ja suosituksia alla kuvattuihin artiklan mukaisiin sisältötavoitteisiin:

- a) analyysi markkinoiden toimimattomuudesta, epätydyttävästä investointitilanteesta ja politiikan aloja, temaattisia tavoitteita tai investointiprioriteetteja koskevista investointitarpeista, joihin vastaamalla pyritään edistämään prioriteetin mukaisten erityistavoitteiden toteuttamista ja tukemaan niitä rahoitusvälineillä. Tässä analyysissä on käytettävä saatavilla olevia hyviin käytäntöihin perustuvia menetelmiä;
- b) arvio ERI-rahastoista tuettaviksi harkittavien rahoitusvälineiden tuomasta lisäarvosta, johdonmukaisuudesta muiden samoille markkinoille kohdistuvien julkisten tukitoimien kanssa, valtiontukien mahdollisista vaikutuksista, suunniteltujen tukitoimien ja toimenpiteiden oikeasuhteisuudesta sekä toimenpiteistä markkinoiden vääristymisen minimoimiseksi;
- c) arvio rahoitusvälineen avulla potentiaalisesti eri tasoilla aina loppukäyttäjän tasolle asti hankittavista julkisista ja yksityisistä lisävaroista (oletettu vipuvaikutus), mukaan lukien tarvittaessa arvio sellaisen yksityissijoittajille tarjottavan erityiskorvauksen tarpeesta ja suuruudesta, jolla voidaan edistää yksityisten investoijien varojen käyttöön antamista tuen vastineena, ja/tai kuvaus mekanismeista, joita käytetään tämän erityiskorvauksen tarpeellisuuden ja suuruuden määrittelemiseksi, esimerkiksi kilpailuun perustuva tai asianmukaisella tavalla itsenäinen arviointiprosessi;
- d) samankaltaisista välineistä ja jäsenvaltion aiemmin toteuttamista ennakkoarvioinneista saatuja kokemuksia koskeva arvio ja myös arvio siitä, kuinka tällaisia kokemuksia aiotaan hyödyntää tulevaisuudessa;
- e) ehdotettu investointistrategia, jossa on tarkasteltu muun muassa vaihtoehtoja 38 artiklassa tarkoitetuiksi täytäntöönpanojärjestelyiksi, tarjolle asetettavia rahoitustuotteita, tavoiteltuja loppukäyttäjiä ja mahdollisia suunnitelmia avustustuen kanssa yhdistettyyn käyttöön;
- f) yksityiskohtainen selvitys odotetuista tuloksista ja siitä, kuinka asianomaisen rahoitusvälineen oletetaan edistävän asiaankuuluvan prioriteetin mukaisten erityistavoitteiden saavuttamista, tätä edistävää vaikutusta mittaavat indikaattorit mukaan lukien;
- g) määräykset, joiden nojalla on mahdollista tarpeen mukaan tarkistaa ja ajantasaistaa ennakkoarvioita sellaisen rahoitusvälineen käyttöönoton aikana, joka on otettu käyttöön tällaisen arvioinnin perusteella, jos hallintoviranomainen katsoo

käyttööntovaiheessa, ettei ennakoarviointi ehkä enää kuvaa tarkasti käyttööntoajankohtana vallitsevia markkinaolosuhteita.

Lähdeluettelo

Ballesteros, M. et al., 'Research for PECH Committee – Implementation and impact of key Maritime and European Fisheries Fund measures (EMFF) on the Common Fisheries Policy, and the post-2020 EMFF proposal', European Parliament, Policy Department for Structural and Cohesion Policies, Brussels, 2018, <http://bit.ly/2STTCuv>

European Central Bank, 'Survey on the access to finance of enterprises', https://www.ecb.europa.eu/stats/ecb_surveys/safe/html/index.en.html, 2019 (viitattu 20.8.2019).

European Investment Bank, InnovFin – EU Finance for innovators, <https://www.eib.org/en/products/blending/innovfin/index.htm>, (viitattu 21.8.2019)

European Investment Bank, 'What are ESIF financial instruments' <https://www.eib.org/en/products/blending/esif/index.htm>, (viitattu 23.05.2019).

European Investment Bank, 'Ex-ante assessment for ESIF financial instruments; Quick reference guide', <https://www.fi-compass.eu/publication/manuals/manual-ex-ante-assessment-quick-reference-guide>, 2014.

European Investment Bank, 'Ex-ante assessment methodology for financial instruments in the 2014-2020 programming period. Enhancing the competitiveness of SMEs, including agriculture, microcredit and fisheries (Thematic objective 3) Volume III', 2014, <https://www.fi-compass.eu/publication/manuals/manual-ex-ante-assessment-guidance-vol-iii-enhancing-competitiveness-sme>

European Investment Bank, 'Scoping study for the use of financial instruments under the EMFF and related advisory support activities', https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/docs/body/20151109-scoping-study_en.pdf, 2015.

European Investment Bank, 'The European Maritime and Fisheries Fund', <https://www.fi-compass.eu/esif/emff>, (viitattu 13.8.2019)

European Investment Fund, InnovFin SME guarantee facility, https://www.eif.org/what_we_do/guarantees/single_eu_debt_instrument/innovfin-guarantee-facility/, (viitattu 22.8.2019)

European Commission, COSME financial instruments, https://ec.europa.eu/growth/access-to-finance/cosme-financial-instruments_en, (viitattu 10.6.2019)

European Commission, 'Use of financial instruments in Cohesion Policy reaches record high', https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2018/12/13-12-2018-use-of-financial-instruments-in-cohesion-policy-reaches-record-high, (viitattu 23.05.2019).

European Commission – Directorate-General for Maritime Affairs and Fisheries – Unit D.3, 'FAME working paper definitions of EMFF common indicators',

https://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/fame-working-paper-definitions-of-common-indicators_en.pdf, Brussels, 2019.

Euroopan Komissio, 'Yhteinen kalastuspolitiikka', https://ec.europa.eu/fisheries/cfp_fi, (viitattu 20.08.2019).

Euroopan meri- ja kalatalousrahasto, 'European Maritime and Fisheries Fund – Operational Programme for Finland', https://mmm.fi/documents/1410837/1801550/EMKR_Suomentoimintaohjelma2014-2020.pdf/3ff00d9f-f9f9-4d32-860e-556b6f9615e6, 2015, (viitattu 3.9.2018).

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU, EURATOM) N:o 966/2012, annettu 25 päivänä lokakuuta 2012, unionin yleiseen talousarvioon sovellettavista varainhoitosäännöistä ja neuvoston asetuksen (EY, Euratom) N:o 1605/2002 kumoamisesta.

Finnvera, <https://www.finnvera.fi/finnvera/uutishuone/uutiset/eu-n-rahoitus-ja-takausjarjestelyt-ovat-auttaneet-pk-yrityksia-tyollistamaan-investoimaan-ja-kasvattamaan-liikevaihtoa>, 15.6.2018.

Koitmaa, E., 'Estonian Experience with FI for the fisheries and aquaculture sector supported through the EMFF 2014-2020', https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/fi-campus-2018-14_Koitmaa.pdf, 2018 (accessed 22.08.2019).

Kärnä, M., Valve J. ja Setälä J., 'Kalatalouden toimialakatsaus 2018', Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 52/2018, Luonnonvarakeskus, Helsinki, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-643-8>, (viitattu 17.06.2019).

Luonnonvarakeskus, 'Kalamarkkinat ja kalan kulutus', <https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/kalat-ja-kalatalous/kalamarkkinat-ja-kalan-kulutus/>, (viitattu 20/08/2019).

Luonnonvarakeskus, 'Ruokakalantuotanto muuttujina ELY-keskus (merivesi)', http://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE__o6%20Kala%20ja%20oriista__o2%20Rakenne%20ja%20tuotanto__10%20Vesiviljely/4_Ruokakalatuotanto_alue.px/?rxid=001bc7da-70f4-47c4-a6c2-c9100d8b50db, 2016

Luonnonvarakeskus, 'Suomen virallinen tilasto (SVT): Kaupallinen kalastus merellä', <http://www.stat.fi/til/akmer/index.html>, 2018, (viitattu 16.06.2018)

Luonnonvarakeskus, 'Voisiko kotimainen kala korvata Norjan lohen lautasellasi – ja vielä kestävästi? Kuuntele LukePodcast!', <https://www.luke.fi/uutiset/voisiko-kotimainen-kala-korvata-norjan-lohen-lautasellasi-ja-viela-kestavasti-kuuntele-lukepodcast/>, (Viitattu 2.9.2019)

Maa- ja metsätalousministeriö, 'Ohjelmakausi 2014-2020: Euroopan meri- ja kalatalousrahaston Suomen toimintaohjelma' (tuetut hankkeet), <https://kaju.mmm.fi/kaju2020/#?!?lang=FI&ok=10&tk=12>, (viitattu 29.7.2019)

Meri- ja kalatalous, internetsivut, <https://merijakalatalous.fi>, (viitattu 10.6.2019)

Meri- ja kalatalous, Suomen toimintaohjelma, <https://merijakalatalous.fi/meri-ja-kalatalousrahasto/suomen-toimintaohjelma/>, (viitattu 13.8.2019)

Meri- ja kalatalous, 'Kalatalouden paikalliset toimintaryhmät', <https://merijakalatalous.fi/meri-ja-kalatalousrahasto/kalatalouden-paikalliset-toimintaryhmat/>, (viitattu 9.7.2019)

Pellervon taloustutkimus PTT, Maatalouden asema rahoitusmarkkinoilla, <http://www.ptt.fi/media/tp200yhdistetty1.pdf>, 2019.

Pokki H., Setälä J. ja Virtanen, J., 'Kalatalouden toimialakatsaus 2015', http://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/519982/luke-luobio_61_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 2015, (viitattu 9.8.2019)

PricewaterhouseCoopers (PwC), Assessing the potential future use of financial instruments in Croatia - A study in support of the ex-ante assessment for the deployment of EU resources during the 2014-2020 programming period, Final report September 2015, European Investment Bank.

PricewaterhouseCoopers (PwC), Assessing the potential use of Financial Instruments in Cyprus - A study in support of the ex-ante assessment for the potential future use of Financial Instruments for SMEs, ICT, and the Low-Carbon Economy in Cyprus, Final report September 2017, European Investment Bank.

Raivio et al, 'Kalatalouden innovaatio-ohjelmien väliarviointi', 2019, Gaia Consulting Oy.

Setälä, J., Niukko, J. ja Saarni, K., Kalamarkkinakatsaus 2016. <https://www.luke.fi/wp-content/uploads/2017/12/Kalamarkkinakatsaus-2016.pdf>, 2017.

Setälä, J., Harjunpää, H., Jaukkuri, M., Lehtonen, E., Mellanoura, J., Niukko, J., Keskinen, T. Salmi, P. ja Saarni, K., 'Kalastuksen olosuhdekatsaus 2017', <https://www.luke.fi/wp-content/uploads/2019/03/Ammattikalastuksen-olosuhdekatsaus-2017.pdf>, Luonnonvarakeskus, 2018.

Suomen Asiakastieto Oy, Tilikauden 2017/2018 tiedot kalataloustoimialasta, tallennettu 5.6.2019.

Suomen kalankasvattajaliitto ry, 'Yritykset', <http://www.kalankasvatus.fi/kalankasvattajaliitto/yritykset/>, (viitattu 9.8.2018)

Suomen Yrittäjät, 'Pk-yritysbarometri 1/2019', <https://www.yrittajat.fi/suomen-yrittajat/tutkimukset/pk-yritysbarometrit/pk-yritysbarometri-12019-602559>, 2019 (viitattu 14.9.2019).

Tilastokeskus, 'Yritysrekisteri 2017', <http://www.stat.fi/tup/yritystietopalvelu/index.html>, (viitattu 24.7.2019)

Tilastokeskus, 'Suomi lukuina 2018', http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_sul_201800_2018_19691_net.pdf, (viitattu 18.6.2019).

Työ- ja elinkeinoministeriö, 'Opas de minimis -tuista', [https://tem.fi/documents/1410877/2851861/Opas+de+minimis-tuista+\(2015\)/d1c03961-09db-4f81-af50-3dfaae57c4c6](https://tem.fi/documents/1410877/2851861/Opas+de+minimis-tuista+(2015)/d1c03961-09db-4f81-af50-3dfaae57c4c6), 21/2016.

Työ- ja elinkeinoministeriö, Vähämerkityksinen tuki eli de minimis -tuki, <https://tem.fi/vahamerkityksinen-tuki-eli-de-minimis-tuki>, uutinen 15.6.2018.

Valtioneuvoston julkaisuja 2019:23, 'Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelma 6.6.2019', <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-756-7>, (viitattu 20.8.2019)

Valtioneuvoston periaatepäätös 4.12.2014, 'Vesiviljelystrategia 2022 - Kilpailukykyinen, kestävä ja kasvava elinkeino', <https://mmm.fi/kalat/strategiat-ja-ohjelmat/vesiviljelystrategia>, 2014.

Vækstfonden, Etableringslån til landbrug, <https://vf.dk/finansiering-til-landbrug/etableringslaan/>, (viitattu 11.6.2019)

Via Ritzau, Rekordudlån: Etableringslån gøder generationsskiftet i landbruget, <https://via.ritzau.dk/pressemeddelelse/rekordudlan-etableringslan-goder-generationsskiftet-i-landbruget?publisherId=9770657&releaseId=13565319>, tiedote 13.12.2018, (viitattu 11.6.2019)

WWF, WWF:n kalaopas, <https://wwf.fi/kalaopas>, (viitattu 20.8.2019).

YLE Uutiset, 'Suomeen nousee mullistavia kalankasvattamoja – kävimme teollisuushallissa, jossa muhii vastaisku Norjan lohelle', <https://yle.fi/uutiset/3-10382846>, 2.9.2018.

Ympäristöministeriö, 'Ravinteiden kierrätyksen edistämistä ja Saaristomeren tilan parantamista koskeva ohjelma', https://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Itameri_ja_merensuojelu/Ohjelmat_ja_strategiat/Ravinteiden_kierratyksen_edistamista_ja_Saaristomeren_tilan_parantamista_koskeva_ohjelma, viitattu (13.8.2019)

Raporttimme perustuu kyseisen toimeksiannon suorittamisen yhteydessä saamiimme tietoihin ja ohjeisiin huomioiden toimeksiannon suorittamisen aikana vallitsevat olosuhteet. Oletamme, että kaikki meille toimitetut tiedot ovat oikeita ja virheettömiä, ja että asiakas on tarkistanut luovutettujen tietojen oikeellisuuden.

Emme ole vastuussa raportin tietojen täsmällisyydestä tai täydellisyydestä, emmekä anna niitä koskevia vakuutuksia, ellei toisin ole mainittu. Raporttia ei tule miltyään osin pitää päätöksentekoa koskevana suosituksena tai kehotuksena.

Emme ota vastuuta siitä, olemmeko tunnistanee kaikki toimitettuihin asiakirjoihin sisältyvät seikat, joilla voi olla merkitystä, mikäli näitä asiakirjoja käytetään myöhemmin tehtävien sopimusten osana. Toimitetun materiaalin ja asiakirjojen läpikäynti on toteutettu siten kuin olemme katsoneet asiassa asianmukaiseksi tarjouksessa sovitun työn laajuuden ja tarkoituksen valossa.

Emme ole vastuussa raportin päivittämisestä myöhempien tapahtumien osalta (päivämäärä raportin etusivulla).

Gaia Group Oy

Bulevardi 6 A,

FI-00120

HELSINKI, Finland

Tel +358 9686 6620

Fax +358 9686 66210

ADDIS ABABA | BEIJING |

BUENOS AIRES | GOTHENBURG |

HELSINKI | SAN FRANCISCO |

TURKU | ZÜRICH

You will find the presentation
of our staff, and their contact
information, at www.gaia.fi